

Secundus.

sic Sed contra hoc arguitur naturam esse est man-
 festum. ergo non indiget aliqua notificatione.
 Dico quod natura accipitur dupliciter. Uno modo
 quod est ad quia est et sic naturam esse est per se notum.
 quia sensui natura notificatur per motum sicut
 dictum est. Alio modo accipitur natura quod tunc ad
 quod est. et sic natura est multum difficilis cog-
 nitionis. quod patet ex diversis diffinitionibus
 nature datis a diversis autoribus. Circa quod
 considerandum est quod natura accipitur quinque mo-
 dis. Primo modo impositum est nomen nature
 ad significandum generationem viventium. et sic
 natura idem est quod natiuitas. Secundo modo
 expressum est nomen nature ad significandum prin-
 cipium illius generationis. Tertio modo imposi-
 tum ad significandum principium intrinsecum
 cuiuscumque motus. Quarto accipitur pro materia
 et forma que etiam sunt principia intrinseca. Qui-
 nto accipitur natura pro toto composito siue pro
 forma totius. et sic diffinitur a Boetio cum dicit
 Natura est quod cum in se rebus ab intellectu quo
 quod modo capi potest. Est enim aliquid intelligibile
 secundum formam specificam. et ideo forma. sicut hinc vo-
 catur tunc natura. De ordine istorum modorum
 dicendum est quod natura secundum ordinem perfectionis dicitur
 primo de forma et toto composito. Sed secundum
 ordinem impositionis dicitur primo de prima ac-
 ceptione. quia ad illam primo nomen nature est
 impositum. Nec sunt omnes iste acceptiones per-
 tinentes ad philosophiam naturalem. quia vlti-
 ma acceptio transcedit istam scientiam tunc etiam
 species rei inueniatur in immaterialibus.
 alie autem acceptiones spectant ad naturalem
 philosophiam. Est ergo intellectus diffinitionis. natu-
 ra est principium scilicet quo ad priuationem. quod
 etiam dicitur natura. et causa quo ad materiam
 et formam. Est enim priuatio principium et non
 causa cum non influat in effectum sicut causa. vel
 potest exponi principium pro principio actiuo. et
 causa pro principio passiuo. Quia in quibusdam
 ut in animalibus natura est principium actiuum
 motus. in quibusdam sicut in pure naturalibus
 ut in grauibus et leuibus natura est principium
 passiuum. Adde ulterius mouendi et quiescendi que
 dictiones possunt tripliciter exponi. quia sunt ge-
 nitalia que habent triplicem expositionem. hic tam-
 men principaliter debent exponi passive. quia ex
 hoc aliquid est naturale quia est mobile et non
 quia mouens. quod sic dicitur maxime esset ens natu-

tale cum maxime mouet et etiam substantie sepe
 quia mouent. Additur quiescendi. quia illa que
 mouentur naturaliter ad locum etiam quiescunt
 in loco. Additur in quo est ad ordinem artificiali-
 um quorum principium non est in re artificiali.
 sed est in mente artificis extra rem artificialem
 sicut dispositio in materia scamm non est ex natu-
 ra scamm sed ex actione artificis. sicut carpenta-
 riorum. Additur consequenter primum propter mo-
 tum mixtorum. quia ille motus non conuenit pri-
 mo mixtis sed conuenit primo elementis sicut pa-
 tet in animali. quia quibus animal mouetur de-
 osum tamen hoc non fit ex natura animalis secundum
 quod animal sed gratia elementis predominantis sicut
 terre. et sic anima proprie non dicitur natura nisi
 forsan capta secundum inferiorem gradum eius sicut cor
 poralis. vel mixtionalem ut infra dicitur. vel
 dicitur primum propter accidentia. sicut grauitas
 in terra quibus enim est principium motus terre non
 tamen est natura. quia non est principium mouendi
 primum et principale. sed ipsa forma substantia-
 lis terre. est tamen huius principium instrumentale. Hoc dicitur
 se et non secundum accidens propter artem que quan-
 doque inuenitur in illo quod mouetur per artem
 et tamen ars non est natura quia concurreit so-
 lum ad illum motum per accidens sicut dictum
 est circa textum.

Arguitur Natura est aliquid abso-
 lutum. sed principium est al-
 quid respectum. ergo male diffinitur natura per
 principium. Dico quod tam natura quam principium
 in se possunt capi dupliciter. Uno modo absolute.
 Alio respectiue sicut patet et filius. tunc est dicitur quod
 capiendo naturam absolute etiam principium dicitur capi ab-
 solute. sicut capiendo naturam relative etiam capiendi princi-
 pium relative. Est tamen verum quod formaliter nata non sig-
 nificat aliquid absolutum. sed dicitur potius diffinitum per
 principium quam per aliquid absolutum. Unde patet quod ista diffini-
 tio que dabitur ab antiquis est inconueniens. sicut nata est
 vis in se rebus ex se ipsis sicut per se.

Arguitur Ex diffinitione sequitur quod primum non
 est nata quod tamen falsum est. Sequitur pro-
 batur quod primum non est principium et causa. Dico quod illa
 diffinitio copulatiua et se dupliciter capi. Uno modo putat
 copulat illa duo principium et causa adiuuante. et sic non dicitur
 capi ista diffinitio. quod sic procedit arguuntur. Alio modo
 accipit illa diffinitio et putat copulat utramque particulam
 ad diffinitum quod est natura sic quod sit sensus.
 Natura est principium mouendi et quiescendi.

primo
 a. ca. quinq. modis 2o
 3o
 4o
 5o
 Off. nac. a boetio

Ma n p d l s q p ad d m d s m q p b a d p d d p d d
 q p d d d d p p f d a d p d d p p d d d d d d d d d d d d

et natura est causa mouendi et quiescendi: quia natura
 est quiescens est principium sicut patet de priuatione. quiescens
 est causa sicut patet de materia et forma.

Arguitur Ars est etiam principium mouendi
 di illius in quo est. ut patet
 de horologio. quia ars est principium mouendi horolo-
 gium et partes eius puta lapides. ergo etiam ars est
 natura

Dicendum quod motus horologii vel
 tepudij potest capi dupliciter. Uno modo quantum ad sub-
 stantiam motus. et sic illi motus fiunt a natura
 et sicut motus in horologio est a forma generis.
 Alio modo accipitur quantum ad modum motus sicut tax-
 ditatem et velocitatem eius. et tunc non est ex natura
 sed ex arte. quia quod motus est velocior vel tardior hoc
 fit ab arte impedire aliqua mobilia. vel etiam talis
 motus contingit ex commensuratione talium
 mobilium admutem.

Arguitur Motus celi est naturalis
 et tamen in celo non est principium
 quiescendi. quia celi continue mouetur. Dicitur dupliciter
 Primo quod quantum in celo non fit principium quiescendi
 sicut partes quod partes celi continue mouentur tamen est ibi prin-
 cipium quiescendi sicut totum quod totum celi quiescit quantum
 quilibet pars mouetur. Secundo patet dicitur quod duplex est
 motus. quidam est motus qui tendit ad quietem sicut
 motus rectus et sic patet quantum in tali motu
 natura est principium mouendi et quiescendi. sicut
 patet in grauiibus et leuius. Alius est motus qui non
 ordinatur naturaliter ad quietem sicut motus celi. et
 in tali natura non est principium quiescendi. Sed
 contra. ergo celi nunquam quiescet quia nunquam habebit na-
 turaliter ordinem ad quietem sicut dictum est. Ad hoc
 patet dicitur quod motus celi potest ad duo comparari. Uno
 modo ad primum finem. ad primum generatorem et
 corruptorem istorum inferiorum quem finem cognouerunt
 ipsi philosophi. et sic celum non quiescat naturaliter. quia
 sicut illos generatorem semper durabit. Alio modo
 comparatur motus celi ad ultimum finem qui finis est
 completio numeri beatorum quem finem philosophi non cognoue-
 runt. et sic etiam celi naturaliter quiescet. Et quo
 potest sic argui. Sicut se habet motus rectus ad su-
 um terminum ad quem ita se habet motus circularis
 ad suum finem quem acquirit per motum celi. Cuius ratio
 est quod sicut motus rectus fit propter finem qui est
 consuetudo mobilis in suo loco. ita motus celi fit
 propter suum finem ultimam qui est completio numeri
 beatorum. sed habito fine siue termino motus in mo-
 tu recto fit naturaliter quies. ergo habito fine
 in motu celi fit naturaliter quies. Et si dicatur quod

naturaliter mouetur hoc non quiescit naturaliter.
 Dicitur quod hoc est verum per eodem tempore. et ideo quod moue-
 tur motu recto hoc mouetur per totum spatium natura-
 liter et tamen in termino motus quiescit naturaliter.
 Sic dicitur de celo quod nunc celum mouetur naturaliter et
 tamen habito fine motus eius quiescit naturaliter.
 sicut dicitur posset de lapide piceto qui mouetur natu-
 raliter quousque acquirit sibi locum.

Arguitur Motus celi est ab aliquo
 extrinseco ergo non est natu-
 ralis. Ans. probatur quod est ab aia nobili que est ex-
 tra celum. Dicitur quod duplex est principium mouendi.
 quoddam est actiuum. et tale principium non ha-
 bet in se celum. sic enim motus celi est potius in-
 tellectualis. quia est ab intellectu practico ani-
 me nobilis. et sic in motu celi sumuntur differen-
 tie positionum. natura autem est determinata
 ad unum. Aliud est principium passiuum. et sic mo-
 tus celi est naturalis. quia ipsum mobile habet
 aptitudinem naturalem ad motum circulare et hoc suffi-
 cit. Prius enim dictum est quod mouendi debet hic
 principaliter exponi passiuum.

Arguitur Grauius et leuius mouentur
 a generante. ergo non
 est motus eorum naturalis. quia mouentur ab
 aliquo extrinseco scilicet ab ipso generante.

Dicendum quod est duplex principium motus scilicet
 passiuum quo aliquid est mobile naturaliter. et
 aliquid actiuum quo aliquid mouetur. Dicendum
 est igitur quod grauius et leuius habent intra se prin-
 cipium passiuum quia ipsa sunt naturaliter mo-
 bilia et hoc sufficit. quia sicut ad violentiam re-
 quiritur quod passiuum non conferat vim. ita econ-
 tra ad naturale sufficit quod passiuum conferat vim
 id est quod passiuum habeat naturalem aptitudinem
 ad motum suscipiendum qui fit ab agente.

Queritur Vtrum grauius et leuius ha-
 beant intra se principium
 actiuum sui motus. Dicendum quod duplex est
 principium actiuum scilicet principale. et est quod
 principaliter agit et hoc est ipsum generans. et sic
 non habent grauius et leuius intra se principium
 actiuum sui motus. Aliud est principium actiuum
 secundarium quod dicitur ab alijs subesse actiuum
 et sic grauius et leuius habent intra se principium
 actiuum sui motus. In signum cuius generante
 corrupto adhuc graue mouetur per formam que est
 in ipso graui in qua forma retinetur quedam vis
 sus generantis.

Secundus.

Arquitur Motus vaporū sursum est naturalis et tñ nō mouet a principio intrinseco. probat q̄ ille motus est naturalis quē natura facit. Dñm q̄ vapores accipiunt dupl̄. Uno mō fm̄ principii materiale siue fm̄ materiā et sic motus vaporū sursum est naturalis. q̄ materia vaporū p̄t ad oēm dñam moueri. Alio capiunt vapores ex pte forme. et tñc ē dñm q̄ in vapore ē duplex forma. scilicet forma s̄balis aq̄. et sic motus vaporū sursum ē p̄tra naturā. Alio accipiunt vapor ex pte forme inducte ab extrinseco q̄ ē raritas et leuitas. et sic motus vaporū sursum ē naturalis. Ex pte aīc ē efficiētis. scilicet celi motus eorū ē obediētial̄ in q̄tū ista inferiora naturalit̄ obediūt influxui superiorū corporū. Similiter p̄t dici de fluxu et refluxu maris q̄ si effluxus maris p̄teret ex pte forme s̄balis aq̄ tñc ē p̄tra naturā. si aīc p̄teret ex pte forme inducte in aquā a luna et a superiorib⁹ corporibus tunc motus eius est naturalis.

Querit̄ An motus ignis circularis in sua sphaera sit naturalis. Dñm q̄ dupl̄ aliq̄o dicitur naturalis. Uno q̄ quērit sibi fm̄ p̄p̄riā naturā q̄ ē s̄balis. et sic motus ignis sursum ē ignis naturalis. Alio dicitur aliq̄o naturalis fm̄ naturā eorū fm̄ quā corpora ordinat̄ adinuit̄. et sic motus ignis circularis p̄t dici naturalis q̄ quērit ignis fm̄ q̄ ordinat̄ ad influentiā corporis celestis. Vñ p̄t q̄ ille motus circularis ē minus naturalis q̄ motus vaporū sursum vel motus effluxus maris. q̄ sc̄q̄ in illis aliq̄ forma imp̄m̄t fm̄ quā fit motus. et id vocatur ip̄siones. s̄ in igne nō imp̄m̄t aliq̄ forma fm̄ quā ignis ē mobilis circularit̄. et hoc ē q̄d aliq̄ dicit et bñ q̄ motus ignis circularis nō ē simpliciter fm̄ naturā nec simple p̄tra naturā. q̄ si sic tñc ēt violentus. s̄ est p̄tra naturā sc̄q̄ p̄p̄riā.

Arquitur Motus aialis ē a principio intrinseco et tñ nō est naturalis q̄ ē aialis q̄ distinat̄ ē p̄tra naturā et violentū. Dñm q̄ motus aialis accipit dupl̄. Uno mō ex pte totius aialis. et sic motus eius dorsum ē naturalis subiectiue ex pte forme. et passiuē ex pte materie. Alio p̄t capi motus aialis fm̄ q̄ aialis. i. ex pte aie et tñc motus naturalis accipit dupl̄. Uno p̄t naturale solū distinguitur eōtra violentū. et sic etiā motus aialis est naturalis q̄ nō violentus. et sic multi dicūt q̄ ista diffinitio sit intelligēda illo mō. et dicūt vlt̄erius q̄ aia sit natura fm̄ istā diffinitōem. et q̄ motus aialis sit naturalis. Qd̄ p̄t sic p̄bati q̄ p̄ naturā dicit̄

aliq̄ ens naturale. s̄ manifestū ē q̄ aialia sunt entia naturalia q̄ de eis dēminat̄ in p̄p̄ria natura. ergo etiā aia ē natura. Sed p̄tra arguit natura ē dēminat̄ ad unū. n̄ aīc sic ē de aia. Dñm q̄ in illa autouitate accipit natura fm̄ q̄ distinat̄ quē p̄tra aiam sicut etiā capie Aristot. in sc̄do de aia. Alio mō accipit natura sp̄cialit̄ p̄t distinat̄ quē eōtra aiam. et tñc ē dñm q̄ aia accipit dupl̄ p̄ter. Uno mō fm̄ gradū aie in q̄tū aia est siue vegetatiua siue sensitua siue intellectuua. et sic aia nō ē natura q̄ ē aliq̄o altius natura cū aia moueat ad opposita. Alio accipit aia fm̄ gradū imp̄fectū. scilicet rationalē. et tñc etiā aia ē natura q̄ mouet solū ad unū. Perfecta em̄ aialia naturali motu solū mouent̄ dorsum. sicut dicitur in sc̄do de generatōe. Et si dicat̄ capiendo animā fm̄ p̄p̄rios gradus aie. tñc adhuc motui aialis quēre diffinitio. dñm q̄ excludit̄ p̄ illā p̄ticularē mouēdi q̄ mouēdi stabit̄ tñc p̄ motu pure naturali. aia aīc fm̄ gradū aie nō ē principii mouēdi motu pure naturali. sed motu aiai q̄ tñc mouet ad opposita.

Arquitur Si natura est aliquid vel si substantia vel materia vel forma. Non materia q̄ illa est ens in pura pōt̄. Nec forma q̄ forma est terminus motus. Nec etiā accidens q̄ hoc non est p̄mū principii mouēdi. Dñm q̄ natura p̄ncipaliter est substantia. q̄ est mat̄ia vel forma. s̄ sc̄dario p̄t dici accidens et improprie. Et hoc sic p̄bat̄ q̄ eorū mō aliquid est natura quo mō est principii mouēdi. sed p̄ncipale principii mouēdi est forma et materia. et accidens est p̄ncipii instrumentale et secundarium. Maior est nota. Minor probatur tribus ratioibus. Prima est q̄ in agentibus subordinatis secundaria agentia non agunt nisi virtute p̄mū agentis. sed accidens est secundarium agens ergo non agit nisi in virtute sui subiecti. ergo substantia est p̄ncipale mouens. Secunda ratio operari sequitur esse. sed forma substantialis est p̄mū principii esse. ergo etiā est p̄mū principii operari. Tercia ratio. Causa vniuersalis plus mouet q̄ alie cause secundarie. sed substantia se habet sicut causa vniuersalis in agendo quia forma substantialis est principii p̄mū omnium operationum. Sed forma accidentalis agit solum ad unum sicut calor solum calefacit. ergo forma substantialis est p̄mū principii operari.

Arguitur Ego forma substantialis agit p e sentia Dm q forma substantialis est bene principium primu operandi sed no proximu quia principium prioris mu operandi est natura is potentia siue aliud accis. Et si dicatur illa accidentia generat formam substantialem ergo illa accidentia sunt forme substantiales quia unuquodq generatur a suo simili. Dm q forme accidentales capiuntur dupliciter. Uno modo fm proprias naturas et sic no inducunt formas substantiales qz nihil agit ultra suam spem. Alio modo fm q habent in se virtutem forme substantialis cuius sunt instrumenta et tunc etiam inducunt formam substantialem. Cuius ratio est quia instrumentu no sequitur formam ppriam in agendo sed formam principalis agentis. Sicut securis non facit securim sed scannu.

Arguitur Natura no est principiu oppositorum sed quies et motus opponuntur ergo natura non est principium mouendi et quietis. Dicendu q est duplex quies. scilicet quies in termino a quo et talis quies opponitur motui et illius quietis natura no est principium. Alia est quies in termino ad quem et illius quietis natura est principium. Et talis quies non opponitur motui sed est consummatio motus. vt patz quinto huius sicat natura in lapide est principium motus lapidis deorsu et etia quietis deorsum.

Videtur autem nata.

Postq Aristo posuit diffinitionem nature. consequenter ponit ei diuisionem. et vult q natura dicatur de tribus primo de materia secundo de forma tertio de priuatione. Primo ergo ostendit q materia dicitur natura et hoc sic sicut se habent artificialia ad materia eorum ita etiam naturalia et hoc fm antiquos. sed substantia et natura eorum artificialium est materia ergo sic est in reb naturalibus. Maior patz quia fm antiquos forme naturales sunt accidentia de quarta specie qlitatis. Ponebant em antiqui materiam ee substantiam rei et res solum differre penes figuras accidentales. Exempli gratia. Drogens qui posuit aerem pro principio omnium rerum dixit aere sic figuratum esse hominem et aerem sic figuratum fore agnum et sic de alijs. Et sic patz manifeste q forme naturales habent se sicut artificiales. Ma-

iorum probat Aristoteles p signum antiphedis illius philosophi quia hoc est substantia et natura rei quod redit p naturalem generationem sed materia in artificialibus redit p generationem naturalem ergo materia est substantia et natura rei. Maiorem probat exemplatim quia si aliquis pparat lectulu ad terram sic q lectulus accipiat potentia geminandi tunc in germine non redit lectulus sed lignu ergo lignu est natura que est materia. Et addit Aristoteles duas differentias inter materiam que est natura et formam que est natura fm antiquos. Prima est q materia est substantia et forma est accidens. Secunda differentia est quia materia est perpetua et forma est transiens et corruptibilis.

Arguitur falsum quia forme in naturalibus et artificialibus non habent se eodem modo. Dm ad hoc dupliciter. Primo q hec ratio no procedit ex veris simplicitate sed ex veris quo ad tenetes opinionem antiquorum et sic etiam ratio ista non est probatim apud omnes sed solum apud illos. Hec dicitur q bene potest concludi verum ex falso. ista autem ratio est vera quo ad suam conclusionem scilicet q materia est natura quous ex pmissis falsis fm se concludat.

Alio autem modo for

Hic probat secundam partem scilicet q forma sit nata et hoc tribus modis. Prima est stat in h. eodem modo aliqd naturale q mod aliqd de artificialibus. scilicet de alijs artificialibus ex sua forma g natale ex sua forma. si ante q aliqd accipiat formam artificialem no e artificiale. g ante q aliqd accipiat formam natalem no e naturale. ergo forma rei naturalis dicitur ee nata. Et addit q forma sit magis nata q materia quia ab illo aliqd pl' denotat fm qd aliqd est in actu q fm qd est in potentia. si fm materia aliqd e in potentia et fm formam in actu. g res magis habet denotari a forma q a materia.

Amplius sic ex homi.

Hic potest secundam rationem q stat in h. illud ee nata qd redit p generationem natalem. si forma redit p generationem natalem g for e nata. Maior patz quia generatio e ad naturam. Minor probat q si rei veritate p generationem naturalem redit forma naturalis. quous antiqui dicebant illam formam includi sub materia sicut lignu est ens naturale hns formam natalem.

Secundus

Amplius autem natu.

Hic ponit tertiam eodem et est ista. nativitas est via in natura. sed nativitas est ad formam. quod forma est natura. Maior pars ex dicta in nativitate et in medicatione. quia medicatio dicitur a termino a quo et non ad quem. quod medicatio non dicitur via ad medicinam sed a medicina in sanitatem sed sanatio dicitur nativitas quia dicitur a termino ad quem. dicitur enim sanatio via in sanitatem.

Queritur Quare medicatio dicitur a principio et generatio a termino. Dicitur quod ratio quia medicatio dicitur actione sed actio dicitur a principio cuius est agere. sed sanatio et generatio dicitur motu sed motus dicitur a termino ad quem. ergo sanatio et generatio dicitur a termino ad quem.

Sed forma et natura

Hic probat tertiam esse scilicet quod privatio sit natura. et hoc sic forma est natura. sed privatio est quodammodo species et forma. ergo etiam privatio est natura. et hoc est verum in generatione accidentali. et vult Aristoteles. quod sicut forma dicitur duplex et analogice. scilicet de forma perfecta et imperfecta. sic etiam dicitur natura tam de forma quam de privatione. Quod autem intelligat de privatione. que est in accidentibus patet. quod dicitur in textu quod si est privatio et generatio aliquid circa simplicem generationem id est substantialem generationem. cuius subiectum est materia prima aut non est posterius dixerunt scilicet in libro de generatione.

Queritur Verum natura bene dividatur in materiam formam et privationem. Dicitur quod sic. et est divisio analogi in sua analogata. quod forma veritate natura dicitur prius de forma. deinde de materia et ultimo de privatione. quod forma est principium et terminus generationis et forma illa dicitur aliquo actu naturali. Sed autem materia non dicitur aliquo naturale nisi forma potentia id non dicitur materia natura nisi in quantum est subiectum huius aptitudinis ad motum. De privatione autem dicitur simpliciter per actum forma quod est privata materia. Et si dicat Aristoteles ponit alium ordinem quod ponit materiam formam. Dicitur quod Aristoteles loquitur secundum opinionem antiquorum de materia quod si esset vera plus esset materia natura quam forma et ergo ponit materiam primo formam non esset natura sed sola materia esset natura.

Arguitur Materia est pura potentia ergo non est principium movendi.

Dicitur quod duplex est principium movendi scilicet actus vel motus siue effectivum et hoc semper est in actu. quia unusquisque agit secundum quod est in actu. Aliud est principium movendi passivum sicut subiectum. et sic etiam ens in potentia est principium movendi. Unde dicitur super quod illa generatio non dicitur et quiescedi debent exponi principaliter et passive.

Arguitur forma est terminus generatio nis. sed natura est principium ergo forma non est natura. Dicitur quod forma naturalis accipit dupliciter. Uno modo forma quod est in generatione et sic est principium generationis. quod generatio forma sua formam est principium generis. Alio modo accipit forma forma quod est in generatione. et sic est terminus motus. Est tamen querendum quod terminus etiam potest dici principium quod quia forma non sit principium effectivum generis. est tamen principium generationis passivum vel generis formale. Sed dicitur quod forma substantialis est principium motus consequentis talis formam substantialis. et id forma etiam est principium effectivum scilicet motus qui sequitur terminum generis.

Arguitur Privatio non est ens per se quod non est principium siue natura. Dicitur quod sicut privatio est ens. ita etiam est natura. privatio enim est ens secundum analogiam entis. ita etiam est analogice natura. quia est principium transformationis. quoniam sine ipsa non fieret transmutatio sicut dicitur primo huius.

Queritur Verum forma sit magis natura quam materia. Dicitur quod sic. et accipit quod non. quia materia est plus substantia quam forma. ergo videtur quod materia sit plus natura. Antiqui probant quia hoc est plus substantia quam plus substantia sed materia plus substantia. ergo videtur. Dicitur quod substantia videtur dupliciter. Uno modo videtur dicitur a substans. et sic materia est plus substantia quam forma. et sic loquitur Aristoteles in primo philosophorum. Alio modo substantia dicitur ab essendo vel a substantiando scilicet et sic forma est magis principium siue natura quod forma dat esse. materia recipit esse. substantia autem principaliter est denominanda ab essendo et non a substans.

Arguitur Diffinitio datur per formam sunt dyalectice et non philosophice. ergo forma non est magis natura probatur quod dicit Aristoteles in primo philosophorum quod diffinitio dyalectice sunt casus et vane quod non sunt philosophice. Generatio nis Dicitur quod duplex dicitur diffinitio dyalectice. Uno modo quia dantur intentiones loquaces sicut diffinitio datur per genus et dicitur. et sic verum est quod

tales diffinitōes nō sunt naturales sed sunt lo-
gicę. Alię sunt diffinitōes date p formas reales
absq materia. 7 tales diffinitōes q̄uis sunt va-
ne quo ad demonstra tōem sicut loquit̄ aristotē. in
phemio de aia. sūt tñ in se bone diffinitōes. Nec
Aristotē in probemio de aia loquit̄ de diffinitōib⁹
subar sed accidentiū. Vult em̄ q̄ diffinitōes pas-
sionū date absq materia sunt casse et vane.

Arguitur Aliquid est ens naturale
q̄ est trāsmutabile vel mo-
bile. Sed trāsmutabile eē est potius a materia. Er-
go materia est magis natura. Dm̄ est q̄ qñ
d̄r aliq̄ ens trāsmutabile duo dicūt. scē 7 trāsmu-
tabilitas. Quantū ḡ ad hoc q̄ d̄r eē sic pl⁹
esse trāsmutabile est a forma. q̄ forme conuenit
plus dare eē q̄ materie. tñ q̄tū ad trāsmutabili-
tate sic eē trāsmutabile est plus a materia. Vel
p̄t dici q̄ q̄uis trāsmutabilitas magis depende-
at ex materia subiectiur. tñ magis dependet ex
forma terminatiue q̄ forma terminat trāsmuta-
tionem naturalem.

Quoniam aut̄ deter.

Postq̄ Aristotē diffiniuit et diuisit naturę. Con-
sequēter in his duobus ultimis capitulis intēdit
dicē de quo determinat̄ phia naturalis. et hoc fa-
cit in capitulo sequenti dicēs q̄ de materia 7 for-
ma. Et anq̄ hoc faciat ponit dñam mathema-
tica a phisico. q̄ illa dñā inducit q̄ intendit.
Propōit ergo intētiū suū p modū q̄stionis que-
rentis an mathematicus differat a phisico. Et
ponit duas rōes principales q̄ nō dñt. quarum
p̄ma est. Quęcūq̄ scie q̄siderant eadem subiecta
ille sunt eadē vel vna est ps alterius. quia scie di-
stinguūt penes obiecta. s̄ mathematica q̄siderat
eas subiecta cū phisica. s̄ superficies corpa et mag-
nitudines que etiā sunt in corpb⁹ phisicis ḡ 7 r̄.
Secūda rō tangit ibi. Amplius at̄ astrologia. Et
stat in hoc. astrologia est ps mathematicę 7 etiā
est ps phisicę. ergo ad min⁹ q̄ tū ad aliq̄d comā
dñt. ḡ nō sūt simplē scie distinet. Et at̄ astrolo-
gia est ps phisicę pbat. q̄ ad quācūq̄ sciam p̄ti-
net q̄siderare subam et naturā eorū. ad illā etiā
p̄tinet q̄siderare passiones illarū eorū. s̄ ad phis-
icā p̄tinet q̄siderare subam solis et lune. q̄ sunt
corpa naturalia. ergo etiā p̄tinet ad ipm̄ q̄sider-
are de accidentib⁹ solis 7 lune. s̄ de illis acciden-
tib⁹ determinat̄ mathematica sc̄ astrologia. Er-
go mathematica 7 phisica nō dñt. Addit etiam

q̄ phisica inueniūt determinate ex figura solis 7 lu-
ne in phisica. ergo mathematica et phisica non
dñt. et has rōes soluit aristotē. postea in textu.

De his quidem igitur

Hic Aristotē soluit istā questionē motā. et vult q̄
q̄uis mathematicus et phisicus determinent de
eodem nō tñ eorū mō. q̄ de istis p̄dictis sc̄ de su-
perficiēbus de corpe et magnitudine determinat̄
phisicus in q̄tū sunt terminū q̄ritatiui in reb⁹
naturalibus et q̄ritū sunt in materia sensibili.
sed mathematicus q̄siderat has passiones fm̄ q̄
eis insunt alię passiones. et sic determinat de eis
p modū subiectoy. sicut cōsiderat magnitudines
fm̄ q̄ in eis p̄t aliqua figura haberi. et iō cōside-
rat eas vt abstractas a motu et materia sensi-
bili. Et istā abstractionē possum⁹ facere absq̄ in-
conuenienti. quia abstractentiū non est mendaciū.

Circa q̄d sc̄ient̄ ū q̄ duplex est materia q̄dam
est materia sensibilis. i. materia fm̄ q̄ habet or-
dinē ad qualitates sensibiles. Alia est materia
p̄maginabilis. i. materia fm̄ q̄ habet ordinē ad
q̄ritatē. Quāuis igit̄ eadē sit materia fm̄ tam
q̄ habet in se quātitates et qualitates sensibiles
est tñ alia fm̄ rōem. q̄ materia accepta in ordine
ad quātitatē naturaliter est p̄ior sc̄ ipsa fm̄ q̄
h̄ ordinem ad quātitatē. et sic materia p̄magia-
bilis p̄cedit naturaliter materiā sensibile. Ex h̄
sic arguit̄ p eōdem regulā. quācūq̄ aliqua duo sic
se h̄nt q̄ vnū ē naturalit̄ p̄ior altero. etiā si sp̄
i cēndo iungāt̄ tūc p̄ior p̄t intelligi absq̄ posteri-
ori in p̄ma opatōe intellectus. quia ergo materia
p̄maginabilis est p̄ior materia sensibilis. i. do p̄t
mathematicalia intelligi absq̄ hoc q̄ intelligāt̄ cū
materia sensibilis. Hile est de hoīe 7 risibili. q̄ hō
et risibile semp̄ iungūt̄ur fm̄ rē. tñ q̄ homo est
p̄ior risibili fm̄ naturā p̄t hō intelligi sine risibili.

Latet autem hoc faci.

Hic p̄ter ex p̄dictis excludit errorem plōm̄s q̄ po-
suit p̄reas sepatas a materia in reb⁹ physicali-
bus et nō in mathematicis. Posuit em̄ homi-
nē sepātū a p̄cularib⁹ hoīb⁹ 7 nō 7 i mathema-
ticalibus. q̄ in figuris et numeris nō posuit ali-
quā p̄rea vt p̄t sc̄do de aia. Dicit ergo aristotē. q̄
ex quo mathematicalia sunt plus sepata phis-
icalibus ergo plato plus posuiss̄ p̄reas sepatas
in mathematicis q̄ in physicalibus. et iterum
phisicalia nō sūt sepata nec fm̄ rē nec fm̄ rōem.

et in plato dicit in phisicis esse yreas sepadas q
sunt spes phisicales et no essent in materia.

Sciet autem utiq; hoc

Hic manifestat pōitā solutem. s. q. mathemati
calia sunt sepata a materia et phisicalia nō. et
hoc dupl. Primo pbat ex diffinēde phisicalū et
mathematicalū. q. mathematicalia diffiniuntur
absq; materia sensibili sicut sunt par et imp. cur
vū et rectum. et phisicalia qualia sunt caro os et
homo nō diffiniūt absq; ea materia sensibili.
Vñ p̄t q. iste scie dñe sicut symū et curvā. quia
curvū nō determinat sibi ceterā materiā sensibilem
sed symū diffiniūt p. nam q. est maeria sensibilis

Demonstrant autem

Hic ostendit item et hoc p scias medias inter ma
thematicā et phisicā que sūt p̄spectiva armonice
id est musica et astrologia. q. iste scie hñe se p̄t
tio nō ad scias pure mathematicas. q. scie pure
mathematice p̄tērat aliquid mōstratē. s. iste scie
entitē medie p̄tērat aliquid p̄tēratē q. ad aliq̄
phisicū et vero sunt magis phisice q. mathemati
ce. q. accipiunt aliquid mōstratē et applicat hoc
ad p̄tēratē. Et p̄tēratē sic formari. Sic medie di
stinguuntur a mat. e. natica q. tū hñe p̄tēratē mathe
matice q. tū ad subiectum mōstratē. ergo phisice
plus distinguūt a mathematica q. nō hñe p̄tēratē
mathematica q. tū ad subiectū. Et quo seq. ē p
positum s. q. mathematice sic dicit a phisicis p
abstractionem.

Querit

Verū cōuenientē aresto. hic assi
gnat dñam inter scias mathe
maticas et phisic. lē. Dñm q. sic q. ista dñā
dat p. modos diffinēdi. s. ex modis diffinēdi p̄t
sum dñā in scientijs. et hoc p̄tēratē ex duob. Primo
q. diffinētio est mediū demonstrādi ut p̄tēratē scdo
posterior. ergo ex diuersis modis diffinēdi su
mūt diuersus modus demonstrādi. sed diuersi mo
di demonstrādi generāt diuersas scias. cū demō
stratio generat sciam. sicut p̄tēratē p̄tēratē p̄tēratē.
Itē scdo diuersitas sciarū sumūt p̄tēratē p̄tēratē
ut d̄t p̄tēratē posterior. s. ex diuersis modis diffinē
di sumūt diuersa p̄tēratē q. p̄tēratē p̄tēratē
tur ex diffinēde et subiecto. vel ex diffinēde et
passione.

Queritur

Quotuplex sit modus
diffinēdi. Dñm q. tri
plex. Unus est p. materiā sensibilem. i. p. materiā

acceptā fm ordinē ad qualitates sensibiles. et sic
diffiniuntur phisicalia. q. talia includunt materiā
habentē ordinē ad qualitates sensibiles. Cui⁹ rō
est. q. naturalia diffiniūt sub habitudine ad mo
tū. s. aliq̄ id mouet q. hñe in se materiā sensibilem
Sunt cñ q̄litates p̄tēratē quib⁹ aliquid actua
liter corripit alterat vel augmentat. Exēpli grā
Homo est res phisicalis et diffiniūt p. corp⁹ huma
nū qd est corpus nō solū habēs in se figurā sive
q̄litate. s. etiā necesse est tale corpus habere con
plexionē q. p̄tēratē est ex unione p̄tēratē p̄tēratē
Alius modus diffinēdi est cū materiā p̄tēratē
magis. i. cū materiā accepta p. ordinē ad quātitatem
q. quātitas p̄tēratē cognoscit p. p̄tēratē
et p. talē materiā diffiniūt mathematicus. Cui⁹ rō
est. q. forme mathematicales nō sunt oīno sepa
te a materiā ergo oportet q. diffiniūt p. materiā
q. vñ quo d̄t hñe diffiniūt sicut habere esse. s. q. nō
includūt illā materiā fm q. habet in se qualita
tes sensibiles. s. fm q. hñe ordinē ad quātitatem
et sic diffiniūt hñe. Exēpli grā figura trian
gularis est aliq̄ mathematicale et hñe aliquam
materiā sed nō respicit materiā fm q. in ea sunt
qualitates sensibiles.

Arguitur

Materia sensibilis nō sepa
tur a materia imaginabili
ergo si diffiniūt p. materiā imaginabile etiā dif
finitur p. materiā sensibile. Dñm q. quib⁹ sūt
idem fm et in siue subiecto q. in omni materiā re
periunt quātitates et qualitates. dñe tñ fm na
turalem ordinē intelligēdi. et sic dñe fm cōnem
q. naturaliter prius intelligit materiā fm q. ima
ginabilis q. fm q. sensibilis. Cui⁹ rō est. q. natu
liter materiā pri⁹ hñe ordinē ad quātitatē q. ad q̄
litate. et id p̄tēratē intelligit materiā ut imaginabi
lis et fm ordinē ad quātitatē q. nō intelligatur
materiā sensibilis. i. fm ordinē ad qualitatē. Vñ
illa materiā fm q. imaginabilis est p̄tēratē seipsa
fm q. est sensibilis. sicut hñe est p̄tēratē seipsa fm q.
est al. q. fm q. est hñe. Tercius mod⁹ diffinē
di est oīno sine materiā. et iste mod⁹ est p̄tēratē
metaphisico. q. metaphisicus determinat de reb⁹
sepatis a materiā. s. de substantijs sepatis et de
trāscendentib⁹. q. trāscendentia est p̄tēratē in ma
teria nō tñ determinat d̄t cis in q̄tū sūt in materiā
s. q. reperit extra materiā. Sic manifestū ē q.
materiā nō est de eō illaz rerū. Ex istis q. p̄tēratē
intelligi hoc qd cōter d̄t q. phisice diffiniūt p. ma
teriā tā fm q. fm cōnem. q. diffiniūt per materiā

tam fm tē q̄ fm eōdem qz diffinit p̄ materiā sensibile. H; mathematica diffinit p̄ materiā fm tē et nō fm eōdem qz illa materia q̄ ponit in diffinitionib; mathematicaliū est fm tē physialis cum oīs materia sit physialis. s; nō fm eōdem qz illa materia nō ponit in diffinitionib; mathematicaliū s; qz physialis. s; fm qz mathematica. Et metaphisica abstrahit a materia tā fm tē q̄ fm eōdem

Arguitur Scie secant quāmodo r̄ res de q̄ sūt. tercio de aīa sed physicus r̄ mathematicus asiderat de eisdem reb; ergo nō distinguūt. Dōm qz res accipiūt dupl. Uno mō materialiter et sic nō ē incōueniens plures scias asiderare easdē res. Alio mō accipiunt res fm formales rōes cōsiderandi sc; fm qz referunt ad p̄ncipia et passionē. sicut p̄mo hui; dictū est. et tūc est incōueniens diuersas scias asiderare easdē res. Per hoc ergo dōm est ad argumentū qz quis physico r̄ mathematico asiderat easdē res referūt tūc eas ad diuersas rōes cōsiderandi. qz physicus determinat de superficie lineis et figuris fm qz inimi corpō naturalū et p̄ r̄nē put hnt tractōem ad materiā sensibile. sed mathematico asiderat de illis quātitatib; fm qz eis p̄nt inesse alie passionē. Nū mathematicus determinat de linea fm qz figurabilis sicut patet p̄ totum libellū Euclidis. et ex isto sumi p̄t qz vnā cōclusionē differētē demonstrāt physicus et mathematicus. Exempli grā. Istam cōclusionē terra est sp̄cie figure demonstrat physicus ex motu. qz cū p̄tes terre equaliter tendūt ad centrum p̄ motum iō necesse est terra ē. Te sp̄cie figure fm physicos. s; mathematico siue astrologo sic demonstrēt necesse est h; ē circularis figure qz facit eclipsim circularē. s; terra facit eclipsim circularē ergo est sp̄cie figure.

Arguitur Intell. a; intelligens rem aliter q̄ est. s; falsus. sed intellectus intelligēs mathematicalia tē sine materia intelligit rem aliter e tē q̄ est q; est falsus. Dōm qz intelligere tē aliter q̄ est dupl. p̄t intelligi. Uno mō in p̄ma opatōe intellect. et tūc sine oī incōuenienti res intelligit aliter q̄ est. qz in p̄ma opatione p̄t vnū intelligi alio nō cōm. tellecto quis tūc il'a a pte rei sunt iuncta. et h; est verū si vnū nō sit de diffinitōe alterius. sicut p̄t de hoīe et risibili. qz hō nō ē a pte rei absqz risibili et tūc p̄t intelligi homo nō intelligēdo risibile. Alio mō p̄t intelligi in scda opatione intelles

etis s; remouēdo vnū ab alio p̄ negatōem et h; nō attingit absqz falsitate. sicut si intelligatur qz homo nō sit risibilis. Et sile est in sensitiua opatione. qz sensus visus p̄t asiderare colorē corpis odoriferi s; pomi absqz eius odor. et tūc nō subsistit color pomi absqz odore. sic ad p̄positū p̄nt mathematicalia intelligi cum materia ymaginabili in prima opatione. intellectus non cōtelligēdo materiā sensibilem. Quis hoc in secunda opatōe intellectus fieri nō possit cum semp sine

Arguitur Mathematico p̄sup iuncta. ponit materiā r̄ p̄ materiā diffinit. ergo nō abstrahit a materia p̄bat qz impossibile est diffinitōe; abstrahi a diffinito in quacūqz opatōe intellectus. Dōm qz diffinitōes mathematicas abstrahūt a materia sensibili. i. nō dātur p̄ materiā fm qz habet ordinē ad qualitates sensibiles. s; dāt p̄ materiā ymaginabile. i. p̄ materiā acceptā in ordine ad quātitatē que naturalitē p̄uenit materiā sensibilem sicut dictū ē prius. Per hoc soluit argumentū qz arguit Abstrahere cōuenit metaphisico ergo nō mathematico. Dicendū qz metaphisico iuncta abstractio ab oī materia. qz p̄ nullā materiā diffinit sicut dictum est in corpore questionis.

Arguitur Omnis scia abstrahit a materia. ergo abstrahere a materia nō est p̄mū mathematico. Aliis patz qz singulariū nō ē scia. ergo oportet omnē sciam abstrahere a materia singulari. Dōm qz est duplex abstractio. quedā est v̄lis a p̄culari. et illa iuncta cuiuslibet scie. Alia est abstractio forme a materia. et talem a stractionē habet metaphisicus qz nullā materiā asiderat. et fm quid cōuenit mathematico. qz nō asiderat materiā sensibile.

Arguitur Materia sensibilibis est subiectū mathematicaliū que sunt accia talis materio. s; acciā habet diffinitū p̄ suū subiectū ergo mathematicalia debent diffinitū p̄ talem materiā. Dōm qz materia sensibilibis est subiectū formaz mathematicaliū p̄ acciā. qz quib; omnia mathematicalia sūt in materia sensibili nō tūc illa materia est subiectum formaz mathematicaliū fm qz sensibilibis sed fm qz eadē materia est ymaginabilis. hās ordinē ad p̄tates. qz nūc ē multitudo ex v̄nitatib; aggregata. v̄nitās at d; p̄t. nūc indiuisū. sed contmuitas spectat ad p̄t. v̄nitatē quātitatis.

Arguitur Mathematicis etiā diffi-
mit p motū. ergo male dicitur
q abstracte a motu. Ans pbat. qz circulus est ali-
quid mathematicū et diffinit p motū ut patz ex
diffinitōe circuli. qz circulus est linea plana cuius
mediū est centū a quo linee mote ad circūferen-
tiam sunt equales. Dōm qz est duplex motus
quidā est phisicus. et ab illo abstractū mathe-
matica. qz talis motus cōcernit materiā sensibile
Alius est motus ymaginarius et talē motū etiā
hinc mathematica. Sic in dicitur qz ex fluxu
puncti in longū causat linea qd phisice est oīno
falsum qz punctū nō pōt moueri sicut patz sexto
huius capite igit ibi motus p motu ymaginatio.
Similit est hic dōm qz motus in ista diffinitōe
capitur p motu ymaginatio et nō phisico

Queritur Vtrū scie medie sint ma-
gis phisice qz mathemati-
ce. Pro qua questione est dicitur. um quor sint
scie medie et que sint. Dōm ergo est qz sunt
tres. scilicet musica pfectiua et astronomia. et dicunt
medie. qz mediū est qd aliquid pceptat d' veros
extremo. sed iste scie pceptat aliquid de mathē-
tica et aliquid de phisica. ergo dicunt medie in
phisica et mathematica. Ans. oīno qz accipiūt
aliquid mathematicū et illud applicat ad aliqz
phisica. Exempli gratia. musica determinat de nōis
quē est aliquid mathematicū applicato ad sonū
qui est obiectū naturalis potentie. et sic est aliqz
phisica. Pfectiua determinat de linea qz est ali-
quod mathematicū et applicat ad visum qui est
potētia naturalis. Sic astronomia accipit mag-
nitudinē que est aliqz mathematicū et applicat
ad motū astrorū sicut ad astra. et sic componitur
iste scie qz ad subiecta ex aliquo mathematico
et aliquo phisico. et ita dicunt medie. Per hō
ergo ad qstionē dōm est qz iste scie medie sūt sim-
pliciter magis phisice qz mathematice. Circa quod
sciendū est qz in scia sunt duo dicitanda. scilicet ipsa
res dicitata qz habet se materialit ad haberiū sci-
entificū. et pncipia sive media demonstrandi habēt
se formalit penes qz sumit formalis rō dicitandi.
Quantū igit ad rē dicitatā sic sunt simple phisice.
qz in istis scientijs accipiūt aliqz mathemati-
cū et applicat rei phisice sicut dicitur est. et isto mō-
perdit rō doctoris in cōmento. et aristoteli. qz dicit
Aristo. qz sunt simple magis phisice. et doctor p-
bat. qz motus debet habere spēm ex termino. cum
ergo terminus est simple phisicus. ergo scie medie

sunt simple phisice. Alio mō dicitur in ipsa sci-
entia pncipia. et tūc dōm est qz i scientijs medijs
pnt dicitari duplicia pncipia. scilicet illa que pnt
adequate se hinc ad illa sciam. et illa in scientijs
medijs sunt etiā phisicalia. Cuius rō est. qz illa pncipia
in scientijs medijs dnt pporcionari rei dicitate.
sed res dicitata est magis phisica. ergo
iste scie qz ad talia pncipia pnt magis erūt
phisicas. Itē si illa pncipia essent simple mathe-
matica tūc essent eadem pncipia scie subale-
nantis et subalternate et p hō essent vna scia
qd est falsum. Alia sunt pncipia in scientijs me-
dijs in que finaliē scia media resoluit. et illa sunt
plus mathematica qz phisicalia. quia iste scie
sūt subalternate mathematica lib. Na astronomia
et pfectiua subalternantur geometrie qz est scia
mathematica. qz ergo scia hō specificā distinctiō-
nem et entitatem ex pncipijs pncipijs ergo scie me-
die etiā qz ad pncipia dicitata sunt simple plus
phisice qz mathematice.

Arguitur Scie medie dicitant inter
mathematicas sicut pnt in
formalibus scientijs. ergo sunt mathematice.
Dōm qz scie medie pnt duplē capi. Vno mō
quo ad pncipiū pntia qz sūt eis adequata. et tūc
sunt plus phisice et a talibus pncipijs scia spec-
ficialia. Alio mō accipiūt scie medie sicut illa pncipia
in que finaliē resoluit. et tūc sunt simple
mathematice. qz scie medie subalternatē mathē-
ticis. sed pncipia scie subalternatē resoluitur in
pncipia scie subalternatē. et qz ad hoc enu-
merant inter scia mathematicas. Vn pnt qz sūt
simple phisice et sicut quid mathematice. Et sic sol-
uitur illud argumentū quo sic arguit. Scia sub-
alternata spectat ad genus subalternantis. Dōm
qz hoc est verum quo ad rōia pncipia sicut non quo
ad pntia pncipia a quibus sumit scia spēm. qz ex
istis specialit pncipijs scia sumit spēm rōnem

Queritur Quare ē aliqz scia dicitandi
media in mathematica et phisica
et nō in mathematica et metaphisica. Cū etiā
etiā hōant ordinē adinuicē sicut mathematica et
phisica. Dōm qz hoc ē id qz scia metaphisicalia
et mathematica hnt se ad materiā p rōia dicitati-
nē qz metaphisicalia sūt oīno absqz materia sicut
qz hōndi. et mathematica sūt cū materia. sicut in cō-
tradictoria nullū ē mediū. qz nō pōt aliqz scia in
eas mediare. sicut mathematica et phisicalia sunt
gēnera materie quibus diuersimodo. et sic mathēticis

*De medio qd dicitur hinc et inde et quod dicitur
de medio qd dicitur hinc et inde et quod dicitur
de medio qd dicitur hinc et inde et quod dicitur
de medio qd dicitur hinc et inde et quod dicitur*

*parto
modo*

alia q̄ sunt iuncta materie p̄maginabili p̄nt eō
trahi ad hoc q̄ cōsum̄gatur materie sensibili.

Quonia autem natu

Postq̄ Aristo p̄mo diffiniuit naturā in vno ex
pitulo in sc̄do diuisit naturā in tercio dicit diffe
rentiā p̄phisia a mathematico. Nūc in isto capitu
lo p̄ncipaliter intendit dicere de quibus p̄siderat
sc̄ia naturalis. et vult primo q̄ p̄hia naturalis
tractabit de materia et forma. et p̄bat hoc duab̄
rōnibus. Prima est q̄ p̄hus naturalis h̄ dēminatē
de natura q̄ aliquid d̄ naturale et q̄ h̄ naturā
sed natura d̄ de materia et forma. Secda rō est
q̄ p̄sideratio p̄hie naturalis est sicut cōsideratio
syn̄i ut patuit in capitulo sc̄do. n̄i. h̄ p̄sideratō
mathematica est sicut p̄sideratio cu uis h̄ syn̄i h̄
gnificat formā in dēminata materia. ergo p̄phis
cis h̄ simul p̄siderare materiā et formā.

Etenim iā et de hoc.

Hic p̄sequēter aristo mouet duas dubitationes
circa p̄dicta. Ex quo em̄ dicitū est q̄ p̄hia natura
lis debet dēterminare de materia et forma. inq̄rit
an etiā dēminatō sit de toto p̄posito naturali qd̄
est ex verisq̄. et q̄ illa questio est satis nota ex
p̄dictis. sic mouet aliā quā p̄endit istam sc̄. q̄ in
p̄hia naturali sunt multe p̄ticularēs sc̄ie. vtrum
ergo ad eandē spectat dēminare de materia et for
mā. vel ad vnā spectat dēminare de materia et ad
aliā de forma. Sic em̄ est de mathematicis
q̄ mathematica sc̄ia est de nūis et magnitudinib̄
bus et tñ nō dēminat in eadē sc̄ia de nūis et ma
gnitudinibus s̄ in alia et in alia. q̄ in geometria
dēminat de magnitudinib̄ et in arismetica de
numeris.

In antiquos quidem

Hic aristo soluit sc̄dam questionem et p̄mo s̄m
opinionē antiquorū et dicit q̄ s̄m antiquos p̄hia
naturalis solū erit de materia. q̄ antiq̄ nihil vel
parū de forma tractauerūt. Democrit⁹ autē et em
pedocles vident formā aliquāliter tetigisse cū dice
bant aliqua fieri ex alio p̄ agregatōem q̄ tñ non
est p̄rie forma substāntialis et iō impecte formā
cognouerunt.

Si autē ars imitatur

Hic Aristo ostendit tribus rōnibus q̄ ad eandē
sc̄iam spectat dēterminare de materia et forma.

Prima stat in hoc. Ars p̄mitat naturā. s̄ eius dē
artis est cōsiderare formā et materiā. sicut patet
in medico qui p̄siderat colerā et flegma et h̄iores
in corpe naturali in quib̄ p̄roxime subsistit san
tas. Et similit̄ p̄ hoc de cōficatore qui p̄siderat
lapides et ligna. ergo sicut eadē sc̄ia naturalis debet
p̄siderare materiā et formā.

Adhuc quod cuius.

Hic p̄mit sc̄dam eōem et stat in hoc. Ois sc̄ia
na considerās finē h̄ etiā p̄siderare ea q̄ sunt ad
finē. media quibus attingit finis. sed forma est
finis materie. ergo sc̄ia considerās formā h̄ etiā
p̄siderare materiā. Maior p̄t q̄ ex fine sumit rō
medior ad finē. Minor p̄bat Aristo. dupl̄. Pri
mo ex cōditionibus finis. Secdo p̄ similitudinē in
artibus. q̄ duo sunt d̄ rōe finis. Primū est q̄ est
cui⁹ cā. sc̄dm ē q̄ est qd̄ vltimū. s̄ forma est h̄mō
q̄ est cā et est qd̄ vltimū q̄ for est finis matie

Quoniam autem fa

Hic p̄bat idē p̄ similitudinē in artib̄. et p̄ sic su
m̄ rō. Sicut se h̄ vsus ad formā in artibus. ita
forma ad materiā. sed vsus forme est finis forme
ergo forma est finis materie. Pro ista eōe sc̄i
endū q̄ triplex inuenit̄ ordo artū. quedā em̄ sunt
artes q̄ disponit materiā et tales artes sunt im
m̄us p̄ncipales. Alię sunt artes introductiue for
me rei artificialis. et ordināt p̄me artes ad sc̄das
sicut ad finē. Tercia est ars vsualis q̄ vtit̄ re fa
cta. et illa est finis sc̄e artis. exēpli grā. Est ali
qua ars que disponit ligna ut nauis fiat ex li
gnis. Et est alia ars que facit nauē ex lignis sic
dispositis. et est tertia ars nauigādi q̄ vtit̄ nauē
facta. et ista tertia ars vocat̄ architectonica quā
si p̄ncipalis ars. et d̄ ab archi qd̄ est p̄ncip̄ et
tegm̄ sc̄ia quasi p̄ncipalis sc̄ia. Et h̄ p̄bat ma
ior et minor quia vsus est finis vsus forme. cum
ideo fiat forma ut vsus habeat. ergo forma est fi
nis materie. Ideo em̄ disponit materiā ut forma
introducatur. Et sic habet eōdē mō se vsus ad for
mā sicut forma ad materiā. Et subdit Aristo
in textu q̄ nos sumus quodāmodo finis oim̄ ars
tificialiū. q̄ oia artificialia sūt p̄p̄e nos. Artes
em̄ multę sunt ad hoc ut vbi natura deficit hoc
ars suppleat q̄ q̄ artes sunt ad supplementū na
ture. sic sequit̄ q̄ sunt p̄p̄e hoies. Et est sciendū
q̄ etiā in sc̄do de aia dicit aristo. q̄ homo est fi
nis omnū naturalū et hoc declarat sic. q̄ mixta

Ita enim dicitur in philosophia...
...quod est in materia...
...quod est in materia...

sunt propter plantas et propter animalia. et
malia sunt propter homines. quia nutriunt ho-
mines ergo et.

Amplius eorum sunt.

Hic ponit tertia ratio ad id et est ista. ea que sunt ad
aliquid spectant ad unam sciam. scilicet materia et forma
sunt ad aliquid. ergo spectant ad unam sciam. Maior
nota est. quod unum relativum se agnoscit per reliquum.
Minor ostendit. quod quilibet materia habet formam sibi pro-
portionatam quod habet ordinem ad formam sibi proportionatam.

Arguitur Materia et forma sunt in
relativa cum predicamenta sunt inter se distincta.

Dicitur quod duplicia sunt relativa que sunt per nunc
sufficiunt quedam sunt relativa secundum esse. et illa sunt so-
lum de predicamento relationis ut pater et filius deus et
servus. Alia sunt relativa secundum dici. et illa sunt princi-
paliter de alio predicamento que relationis. et tales
relationem habent materia et forma.

Arguitur Esse materie dependet a for-
ma totaliter. et sic videtur quod
materia et forma habent relationem secundum esse. Dicitur
quod totum esse actuale materie dependet a forma. habet enim mate-
ria aliquid esse reale quod est dependet a forma. habet enim mate-
ria totum esse suum a correlativis. quod per nullum esse habet
nisi a filio. Est tamen considerandum quod illa relatio potest
dici realis quasi in re reali fundata sicut dicitur est
in primo libro. Dicitur etiam potius materia dependere
a forma que e contra. quia materia secundum quod habet de pen-
det secundum esse actuale ab ipsa forma. scilicet forma secundum quod
habet non dependet a materia. quia sunt quedam forme
immateriales.

Blq; ad quantum ergo.

Quia nunc dicitur est quod plus naturalis habet determinatam de
materia et forma possit aliquis dubitare an habet de-
terminare vult de omnis formis. et videtur aristoteli. quod
non. Et vult quod consideratio philosophie naturalis solum est
ad illas formas que sunt in materia. et hoc probat
quod medicus considerat sanitatem secundum quod est in determi-
nata materia. sic etiam philosophus habet considerat formam
secundum quod est in materia. De separatis igitur formis non
habet philosophus considerat sed metaphysicus. Et quod ulterius
concludit quod est terminus consideratio philosophie naturalis.
et dicit quod terminus est forma rationalis. hoc enim est
de ratione terminus quod est quod ultimum. quia omnes formas ista
animam rationalem considerat philosophus. et nullam formam a-

tra animam rationalem. ergo ipsa est finis et terminus
considerationis philosophie naturalis. Quia autem anima rationalis con-
siderat a physico probat sic. quia forma existens in materia
est physice considerationis scilicet anima rationalis est habitus. et si
non probat. quia omnis forma rei generat ex materia
est in materia. scilicet anima rationalis est forma rei generat ex
materia quod habet ergo. Maior est manifesta. Mi-
nor probat. quia sol et homo generat hominem
ex materia

Queritur Utrum scia considerat formam
etiam habet considerare materi-
am. Dicitur quod sic. Cuius ratio est quia omnis scia procedit
per causam. sed forma est causa materie. ergo cognoscens for-
mam etiam sciet considerat aliquid materiam. Ma-
ior probat ex primo posteriorum. Minor ostendit eodem et si-
militudine. Eodem modo sic. quia finis est causa eorum que sunt ad
finem. sed forma est finis materie. ergo est causa agni-
tionis eius. Per similitudinem probat in diversis arti-
bus. quia ars considerat formam necessario habet di-
rigere illum qui disponit materiam. sicut patet de illo
qui introducit formam navis. Non enim potest forma na-
vis introduci nisi materia sit debito modo disposita.
Ergo oportet quod introducat talis formam primo
dispositionem illius materie cognoscat. hoc autem non
oportet e contra. quia potest aliqua ars cognoscere mate-
riam sine forma que est introducibilis in materia.
sicut probat de manu artificis. id est de illo qui operatur ma-
teriam. Et idem dicit aristoteli. primo metaphysice quod ma-
nu artificis operantur sicut quedam materia quod si non
agnoscit finem operis quod spectat ad iacta. Habet
enim scia introductiva forme aliam superiorem artem que
vocat architectonica quasi principalis scia. quia illa
ars dirigit artem introductivam forme.

Arguitur Artifex considerat formam ar-
tis. et materiam eius conside-
rat physicus. ergo considerat formam non habet conside-
rare materiam. Dicitur quod materia reprobata artificiali-
um potest dupliciter accipi. Uno absolute et secundum eam natura-
lem. et sic potest considerari a physico. quia talis materia
est ens naturale sicut lignum vel lapis. Alio modo
accipit materia rei artificialis secundum quod habet in se. secundum
quod est materia rei artificialis. et sic materia neces-
sario considerat ab artifice. Et hoc sic patet. quia non
potest quicquam forma in quacunque materia introduci.
etiam loquendo de forma artificiali. Oportet ergo quod
artifex eligat sibi determinatam materiam. et sic oportet
quod agnoscat materiam ut introducat formam.

Arguitur Diversae sunt artes agnos-
centes materiam et non intro-

duces formā ergo p̄t aliqua ars p̄dicere materiam et nō formā. Dōm q̄ illa rō bñ p̄bat q̄ nō sp̄ ars p̄dicat materiam h̄z p̄dicere formā. s̄ ars p̄dicat formā h̄z p̄dicere materiam. Cui rō est q̄ in oibus potētis et habitibus supior pōna aut habitus pōt illa p̄dicere q̄ sunt inferioris potentie vel habitus et nō e contra. Cū ergo ars factina forme est altior sic cognoscit id qd agnoscat p̄paratiua materie sed nō e contra.

Arguitur forma est p̄t materia. s̄ p̄dicatō p̄t nō d̄cedit a cōsideratōe posterioris ergo p̄t cognoscit formā absq̄ materia. Dōm q̄ artifices q̄ considerat formā naturaliter existētes in materia nō p̄t p̄dicere formas sine materia. Cū rō est q̄ p̄t uis forma est p̄t via p̄fectionis nō tñ via generatōis. q̄ mō p̄dicat ars formā h̄nt eē in materia. Et iō scia bñ p̄t p̄dicere formas separatas q̄ ille forme nō sunt in materia. Et si dicat p̄t ousta p̄dicat formā sine materia. Dōm q̄ p̄t ousta p̄dicat formā sine materia p̄tata et ex ta p̄dicat tñ materiā sibi p̄portionatā s̄z duas p̄tiones et tres terminos.

Queritur utrum ars p̄mitat naturā. Dōm q̄ sic. Arguit q̄ n̄ q̄ aliqua sunt a natura simple et nō sūt ab arte ergo ibi ars nō p̄mitat naturā. Dōm q̄ in rebus inueniuntur reip̄s effectus. sunt tñ aliqui effectus q̄ solū sūt a natura. et in illis manifestum est q̄ ars nō p̄mitat naturā. q̄ ad tales effectus ars nihil facit nec p̄ncipaliter nec instrumentaliē ut sūt h̄s ayū et sic de alijs. Alij sunt effectus q̄ sūt ab arte tñ ad q̄s nō p̄tuit opus nature si cur dom⁹ vel tunica. Alij sunt effectus s̄z p̄ducti a natura et ab arte. sicut p̄t de sanitate q̄ q̄q̄ generat p̄ bñficiū medicine et ex ea p̄t sit ab arte et tñ p̄ncipaliē atquirē p̄ d̄tute naturalē. In signū autē si d̄tus naturalis sit debilitata nūq̄ p̄t medicina efficere sanitatē. hoc iō est q̄ instrumentū nō opat nisi sit motū a p̄ncipali agēte. s̄ medicina est instrumentum nature. Rōm autē hui⁹ ponit aristoteles p̄tmo metaphysice. q̄ op̄t in omni materia esse aptitudinē ad formā. Illa at aptitudo q̄q̄ est p̄t passiva sic s̄z q̄ nihil sit in materia quo moueat ad formā effectiue. et sic sūt artificia alia ut domus et tunica que sūt p̄ arte tñ. Alij q̄ in materia p̄sistit forma s̄z d̄tute actiua s̄z quā d̄tute p̄t seipsam mouere ad formā q̄q̄ uis tñ p̄ arte inuari possit. et sic p̄ducunt etiam

forme p̄ naturā et eo modo est de sanitate sicut dictū est. Per hoc ergo dōm est ad questionē q̄ in alijs duob⁹ effectibus s̄z tā in his q̄ sunt a natura et ab arte s̄z q̄ in his qui sunt ab arte tñ ars p̄mitat naturā. In p̄mō ergo effectibus ars p̄mitat naturā dupl̄. P̄mō q̄tū ad efficaciam opandi. Secūdo q̄tū ad modū opandi. Quantiū ad efficaciam opandi q̄ ars immitit d̄tute naturā sicut p̄ncipali agente. et iō tota efficacia op̄tā di habet ex natura. Et p̄t etiā modū opandi. q̄ in opando ars obseruat eundē modū et p̄cessum quā natura seruaret si ipsa talē effectū p̄duceret. Exempli grā. Natura sanat repletionē humorū. p̄mō p̄ digestionē. secūdo p̄ mollesationē tertio p̄ expulsionem. Sic similiter ars facit in medicina.

In alijs autē effectibus q̄ sūt ab arte tñ ars p̄mitat naturā s̄z quando d̄formitatē q̄ cōsistit in d̄ctibus. P̄mō ex p̄t reū factay. q̄ sicut p̄t naturā sūt effectus naturales. ita etiā p̄t artem sūt effectus artificiales. Procedit em̄ natura ab imperfecto ad p̄fectū. Vñ si natura faceret alio quid qd nūc ars facit tūc natura eodem mō oparet sicut mō opat ars. ut si natura p̄duceret domum. tunc in fundamēto poneret grauiora. et in p̄t supior poneret leuiora. Secūdo ex p̄t p̄ncipij q̄ sicut op̄t nature sunt ab intellectu ita etiam op̄t artis. sed differenter quia op̄tā nature sunt ab intellectu non errante s̄z ab intelligentia et anima nobili. et hoc probat ordinatus p̄cessus nature. quia naturalia agunt sine defectu sua op̄tā. Sed op̄tā artis sunt ab intellectu humana. no qui errare potest. Et hoc sumitur causa quare illa que sunt ab arte diuina sunt istis rebus consubstantialia. quia scilicet est causa substantie rei et omnia subsunt sue op̄tationi. sed ars humana solum est causa quorundā accidentium.

Arguitur Ars p̄cedit naturam et ergo non p̄mitat naturā. Antecedens probatur. quia ars est p̄ncipiū nature. quia a diuina arte omnia procedunt. Distinguidum q̄ est duplex ars. Una est diuina. et illa p̄cedit naturam. quia est p̄ncipiū nature. Alia est ars humana. et talis ars p̄mitat naturam vel sequitur. Et dicitur notatē p̄mitat et non assimilatur. quia p̄mitatio importat quādam sequelam p̄portionis. sed similitudo vel assimilatio importat p̄fectam conuenientiam. sufficit ergo q̄ in eis sit quedam p̄mitatio. s̄z p̄portionis sicut dictū est.

sed similitudo vel assimilatio importat perfectam
conuenientiam sufficit ergo q in eis sit quedam
ymitatio scz portiois sicut dictu est.

Arguitur Natura agit ad unu et ars
ad opposita. ergo ars non
ymitat naturam. Dm q illa rō bñ pbat q nō
est pfecta similitudo in opa nature et artis. Suffi
cit tñ q sit quedam similitudo portiois. q autem
ars est ad opposita contingit ex imitate ad artem

Arguitur Natura agit ad delicta humane
ratione et natura nō. q natura nō co
gnoscat. delictatio at est cū cognitione ergo rē.

Dm q pfecta ars etiā nō delibret. q pfecta
ars hz habitū inclināre sicut natura. Vel pē dicit
q quis natura nō hēat agnoscem sibi cōiunctā ha
bet tñ cognitionem separātā.

Queritur Utrū aia rōnalis sit de cō
sideratione phie naturalis.

Dm q sic Cui rō est qz eodē mō aliqō cadit
sub aliqua scia quo mō hz ordinē ad suū icatū illi
scie. et hoc est id q oia in scia rōnerata hnt ordi
nē ad subiectū. s aia rōnalis hz ordinē ad ens mo
bile qd ē subiectū phie naturalis qz est ps entis
mobilis. ergo aia rōnalis cadit sub rōneratione
phie naturalis. Hec rō ad id qz in genē entiu
triplicia repunt entia. quōdā em sunt simplicē
imobilia et imaterialia. et illa dicitur cadūt sub
rōneratōe metaphisice quīs tñ talia attributē
cadere pnt sub rōneratōe phie naturalis fm q hnt
ordinē ad motū. ut ptz de pmo motore de quo in
phie naturali dēminat ut ptz in octauo huius.
In alio at ordinē sūt entia oīno mobilia et ma
terialia. sicut sūt res generabiles et corruptibiles
et talis res dicitur cadūt sub rōneratōe phie na
turalis. Alia sūt entia medio mō se hnt. ia sicut
est aia rōnalis q pē accipi duplt. Uno mō fm q
pfiat materiā corpālē cōstitūēs speciem rei nata
lis et sic est phisice rōneratōis. qz sic uenit cum
alijs formis corpālīb. Alio mō accipit aia put
est forma nō rōducta de potēa materie potēs sepa
ri a materia. et sic uenit aia rōnalis cū formis
imaterialīb. Capiēdo ergo aiam pmo mō tunc
est phisice rōneratōis. Capiēdo autē cā scdo mō
est metaphisice rōneratōis. Circa qd sciendū
q in aia rōnali sūt tria rōneranda. scz esse posse
et opari. qūlter ei forma hz i se ista tria. Accipēdo
ergo aiam rōnalē quo ad eē pē duplt rōnerari.
Uno mō qz ad pncipiū originis. et sic est meta
phisice rōneratōis et nō phisice. qz talis origo nō

Utrū rōnalis ē corruptibilis p unū
mō rōnerari quidam nō pnt
nā rōnalis hz motū pnt et nō ē
pnt

fit p motū phisicū sed p creatōe n. Alio mō acci
pit aia rōnalis qz ad terminū sue subsistentie
et sic eius rōneratio spectat ad naturālē phm. qz
aia rōnalis subsistit in dēminatā materia et est
act⁹ materie ex qb⁹ resultat unū compositū. et sic
phisicus dēminat de unione anime et corpis. et de
aia fm q est in corpe. Hinc posse aie pē duplt rō
nerari. Uno mō qz ad illas potēas fm quas
aia cōicat corpi. et sic posse aie rōnerat a phisico.
tales em potēs sunt uergetatiue et sensitue. Alio
mō accipit aia fm potēas fm quas aia nō cōi
cat corpi. et sic posse eius spectat ad metaphisicū.
Un ptz q metaphisicus hz pnt dēminare an
aia intelligat post segrationē a corpe et quomō
mō ligat. Hinc dōm est de opatōe qz phisicus hz
dēminare de illis opatōib⁹ aie fm quas cōicat
corpi. Et rō qz intellect⁹ qz iū ē in corpe utē san
tasmatib⁹ et corpālīb⁹ organis in sua intellectu
one. pōt etiā naturalis phis de intellectu aliqō
considerare

Arguitur Phis nō ē hz dēminat d natura
s aia rōnalis nō est natura ergo
nō hz dēminare de aia. Dm q aia accipitur
duplt. Uno mō fm gradū aie et sic aia nō est na
tura. et hoc est uerū i istinguēdo animā a na
tura que est pncipiū mouēdi ad unū. qz nō est
pncipiū motus naturalis sed aialis. Alio modo
rōnerat aia fm inferiorē gradū aie scz fm q est
forma corpis vel corpis mixti. et sic aia est natura
qz est pncipiū motus natural dēminat ad unū
sic em oia aialia mouentur deorsum. Vel pē dicit
q anima est ps rei naturalis et rō cadit sub rō
neratione phie naturalis.

Arguitur forma naturalis acquirit
p generatōem naturalem.
sed anima rōnalis nō acquirit p generatōem na
turalē sed p creatōne ergo rē. Dm q dupli
citer aliqō acquirit p motū naturālē. Uno mō
interfere qz scz generās est cā efficiēs introductō
mō illi⁹ forme. et sic oēs forme pter aiam rōnalē
acquiruntur p motū naturālē. Alio modo acq
ritur aliquis p generatōnem dispositiue. quia scz
materia disponit ad hoc ab agēte naturali ut
forma introducat a supiori agēte et sic aia rōna
lis acquirit p generationem naturalem.

Arguitur Ex hoc sequetur q homo
minus generaret hominem
qz aia⁹ aia⁹ qz hō nō introduct formā. Dm
quis homo non inducit formam uirtute feminis

Utrū rōnalis dicitur
dicitur qz pnt

Utrū rōnalis dicitur
dicitur qz pnt

humani tñ disponit materiã sub quadã necessitate ad talẽ formã. qz scz disposita materia necesse est portioñata necesse sitate formã introduci. et hoc ex ista p̄cedit qz si deus vult servare ord. nẽ quẽ in rebus p̄stituit tñc materia sufficã. et disposita necesse est talẽ formã introduci tali materie. sed nõ est necessariũ necessitate absoluta à coactõis. Per hoc dicitur ad argumentũ qz magis est dispone re materiã ad formã superiõrẽ et introducere formã inferiõrẽ sicut facit se nẽ humanũ qz solum mero ducere formã inferiõrẽ.

Arguitur Ab eodẽ agente est dispõsio materie et introductio forme. ergo nõ disponit materia ab agẽte naturali et introducit aia rõnalis p̄ agẽs sup̄naturale. Dicendũ qz duplex est forma. quedã est que p̄existit cãlter in dute seminali matie. sicut sunt forme oẽs p̄ter aiam rõnalẽ. et sic verũ est qz ad eodẽm agente est dispõsio materie et introductio forme. Alie sũt forme q̄ nõ p̄existũt in dute seminali materie cãlter. ut p̄t̄ de aia rõnali. et in talibus necesse ẽ materiã disponi ab vno agẽte et formã introducta ab alio. Sufficit em̄ agentia ẽ subordinata q̄uis nõ sunt vniũ.

Arguitur Si aia rõnalis crearet q̄ hoc nõ dicitur dicitur creati et ñ generati. qz denotatio dicitur fieri a forma. Dõm qz est duplex forma. quedã totius ut hõ. et quedã p̄tis ut aia. Dicitur ergo qz denotatio dicitur fieri a forma totius et nõ a forma p̄tis. q̄uis ergo aia rõnalis nõ generat tñ hõ generat. qz generatõ ad hoc terminat qz forma vniũ materie et ex illa unione resultat forma totius.

Queritur Utẽ sol et hõ generant hoicm. Dõm qz sic arguit qz nõ qz hõ generat dute oim̄ corporũ celestium. ergo nõ solis tñ. Dõm qz sol non capit hic p̄ vno planeta tñ. s̄ capit hic p̄ dute totius corporũ celestium. et hoc id qz dicitur corpus celestium nobis magis manifestat p̄ solẽ et eius motũ qz per eius accessum ista inferiora generant et p̄ recessũ corumpunt. Cõdicitur qz sol ad generatõnẽ sicut cã universalis instrumentat. et homo cõducit sicut cã p̄ticularis.

Determinatis autem

Postq̄ aucto. determinavit de quibũ est scia naturalis. s. de materia et forma et de rebus naturalibus. Hic p̄teritõrẽ determinat de causis ex quibũ

bus p̄cedit scia naturalis. et p̄mo ponit necessitatem determinandi de causis. Secõdo determinat de eis. Probat ergo p̄mũ scz qz necesse est determinare de causis. et hoc sic qz ista scia determinat de rebus p̄ticularibus scientifice. s. fm̄ qz de eis est scientia. et ergo hõc negotiũ ista scia differt a p̄tactis scientijs in quibũ p̄stiterant res opabiles a nobis. sed scia est rem p̄ eam agnoscere ergo oportet in ista scia determinare de causis ex quibus sciuntur res naturales. Et ideo in ista scientia est accipiẽda p̄ma causa. r. proxima. et ita manifestũ est qz hic determinandum est de causis generatiõnis et corruptiõnis et p̄tice mutatiõnis.

Arguitur Metaphisicus considerat de causis. ergo nõ p̄tice de causis. Dõm qz duplex est determinatio de causis. q̄dam est universalis et de causis universalibus q̄ sunt cause esse rei et sic metaphisicus considerat de causis. Alio mōo determinat de causis fm̄ qz referuntur ad aliquos determinatos effectus. et sic p̄tice determinat de causis qz de causis vniũ naturalium generatiõnis et corruptiõnis et p̄tice mutatiõnis ut dicitur in textu.

Uno quidem modo.

Hic consequenter requirit sciam p̄tice. et p̄mo facit hoc. Secõdo insertit reia correlativa ex dictis. et dicit p̄ qz eãe di vniũ multis modis. Uno quidem modo dicitur causa ex qua fit aliquid cum insidet illa causa est materia. ut es dicitur causa statue et argentum si ole. et etiam genera eorum ut metallum et sic de alijs. Et dicitur. vno tamen cum insidet ad remouendum p̄uatiõnem et coneratiõnem id est n. g. ratiõnem. que quãuis sint cause rei naturalis in fieri et transmutari non tamen sunt cause in fact. et sic statua fit ex terra tanq̄ ex materia. non autem est p̄uatiõ causa statue id fact. sed est causa per accidens tantum ut p̄ius dictum est in p̄mo huius. et sic est bene principium et non causa quia nihil insluit in causa tantum.

Alio autem modo.

Hic ponit secundum modum causatam dicens qz alio modo dicitur causa species et exemplum. Dicitur em̄ exemplum propter platonem qui posuit p̄tice esse exemplar et paradigma eorum omnium rerum. Dicitur etiam sp̄s. qz sp̄s vbi forma ẽ nõ p̄tice rei sicut quod quid erat esse. qz

Secundus.

est illud p quod dicitur in cognitionem ipsi rei
ut scilicet sciamus quid ipsa res in se sit. Et si
aut dictum est in textu precedenti q genera cau
se materialis sunt cause in genere cause materi
alis sicut dicit q genera cau formalia sunt cau in
genere cau formalis. Et exemplificat dicit q ppter nra
respcu sicut h: se ut ca solis et nra respcu duo
vel trium habet se ut forma vel spes. Et dicit ad
huc modum cause etia educantur ceteras ptes diffinitio
nis que etia respcu diffinitio habent se ut cause
formales. Na ut dicitur septimo metaphisice ptes spe
ciei ponit in diffinitioe no aut materie. Et est sa
ndu q hoc dicitu intelligendu est q pibus mate
rie individuali no aut q pibus materie cois. q ipse
etia intrat diffinitioem rei naturalis. de necessi
tate sicut in diffinitioe hois ponit carnes et ossa
no aut hie carnes et hie ossa.

Amplius unde princ.

Hic ponit tertiu modu cau dicit q tertio mo dicitur
ca. ca est pncipali motus et actus. et illud est ca
efficientis sicut filius dicitur ca consiliari. et pat dicitur ca fi
lij et frater dicitur ca facti et comutatis comutari. No
randu q quadruplex est ca efficiens. scilicet. ut
illa q motui et mutationi dat complementu. Di
spontis que pparat et disponit materia ad vlti
mu complementu. Coadjuvans ut q no opat ad
finem pnu s alienu. Consiliari que dat formam q
agens opat et ptingit in agente sicut ppositu qd
agit p sciam qua dicitur dicitur. sicut in reb naturalibus
generatis dicitur mouere genia et leuia q
res idiois formam naturalē ad qua sequit motus
lectis eorum sursum et deorsum.

Adhuc autem que ad.

Ponit quartu modu cau dicit q qarto mo ca est
illud gra cui sit aliqd et illa e finis. et no solum
finis vltim dicitur talis ca pmo oia media ordina
ta in fine si hnt ppter aliud hnt rone cause fina
lis. Et exemplificat de his in textu dicitur. Ut que
cliq ia asia mouentia snt fines ut sanitatis ma
gis purgatio potio et organa. q oia hnt rone
cau finalis mptu ordinatur in vltimu fine q est
sanitas. sicut em instrumenta et organa ppter mi
strare potione egrotati. et potio ministrat ppter
purgationem et purgatio sicut ppter macie et macie
es sicut ppter sanitatem. et hec oia picipat rone cau
finalis. Et pbat specialiter plus fine habere rone
cause tali mo. Illud h: rone cause qd dicitur dicitur.

ad interrogatōes sciam p ppter qd. Cū em qdam
ppter quid ambulat homo. dicitur videt ut sa
net. ergo sanitas est ca finalis sanationis. Iso
cludit q finis h: rone cause cū tot erunt cause
quot modis dicitur videt ad interrogatōnem
facta p ppter quid. Et hoc pbat plus potius de
ca finali q de alijs. Cui rō est q minus videt
habere rone cause cū finis est vltim dicitur in
qvis sit pncipus in intencōe agentis. sed de rone
cause est esse pncipus. Tunc cludit plus q tot mo
dis dicitur cause. i. tot sunt genera causay.

Contingit autem multi.

Enumeratis speciebus cau iam in se et tria corre
lata seu conditōes ipsarum. Prima dicitur est q
vni et eiusdem effectus sunt plures cause p se et
no sicut actus. et hoc no sub eadem rone ut statuis
ta et es sunt cause p se statue. sicut statuis est ca
efficientis statue et es est causa materialis ipsius
statue p se. et edificator est causa efficiens per
se domus et lapides et ligna sunt causa materia
lis domus.

Arguitur. Vnus rei non est nisi vni
esse. ergo vnus rei no sunt
plures cause sed solum vna causa. Dicitur
dum sicut textum q vnus rei non snt plures cau
se sicut vnā et eandem rone. sed nihil prohibet
vni rei plures esse causas sicut diuersas rones
et inde est q possunt esse plures diffinitōes vni
us et eiusdem rei sicut diuersas causas date. et p
diffinitōnem causalē intelligimus diffinitōnem
datam p causam efficientē vel finalem.

Sunt autem quedā.

Hic ponit sciam conditōnem causarum que est q
cause sunt sibi inuicem cause. ut ambulatio e cau
sa sanitatis et sanitas est causa finalis ambu
lationis. sed non in eodem genere cause. quia am
bulatio est causa efficiens sanitatis. sed sanitas
est ca finalis ambulationis.

Arguitur. Item non potest esse cau
sa et effectus. sed sanitas
est effectus ambulationis. igitur non potest esse
causa finalis eiusdem. Dicitur q sicut alia
rationem est causa. et sicut aliam rationem e esse
ctus. Est enim causa finalis sub intencōe agē
tis inquam agens intendit illum finem sed
est effectus inquam agens talem effectum co
pletive intendit et perficit ipsum.

Secundus.

et agere exceptive. Tercio fit dicitur quod materia non habet esse per se habet esse per formam quod sufficit ad suam causalitatem.

Arguitur Causa est principium cognoscendi sui causatum. sed materia non est principium cognoscendi sui effectum. ergo non est causa. Dicitur quod materia accipitur dupliciter. Uno modo per materia signata. id est determinata. et tunc materia est principium cognoscendi aliquid secundum sensum. quod sic est principium cognoscendi singularem in individuis. Alio modo capitur materia per materia in vltimo secundum quod est accepta in specie. et tunc etiam est principium cognitionis intellectuales. quod est per quidditatis et quidditatis est principium cognoscendi diffinitum.

Arguitur Materia qualiterque causa potest esse in potentia. sed unumquodque cognoscitur secundum quod est in actu. ergo materia non est cognoscibilis. et per consequens nec principium cognoscibilitatis. Dicitur quod hoc argumentum probat quod materia secundum se accepta nec per se cognoscitur nec est principium cognoscendi. tamen secundum quod est sub forma. sic est etiam aliquid in actu.

Et si dicatur. ergo cognoscibilitas aduenit materie a forma. Dicitur negando consequentiam. quod etiam forma cognoscitur ex materia sicut patet in diffinitione forme patet. et tamen ex hoc non arguitur quod forma non sit causa. sed probatur quod nec forma nec materia sunt principium cognitionis completum vel naturalis tamen utrumque est principium cognitionis periale.

Arguitur Omnis causa est prior suo effectu. sed finis non est prior suo effectu ergo non est causa. Dicitur quod illud quod est finis accipitur dupliciter. Uno modo secundum quod est in intentione agentis. et sic precedit omnes alias causas et sic habet rationem in causa. quod de ratione cause finalis est mouere efficientem. sed illo modo mouet efficientem. Alio modo accipitur illud quod est finis secundum quod est in executione operis. et sic non habet rationem in causa sed effectus. quod tunc non mouet efficientem sed est aliquid acquisitum ab efficiente.

Arguitur Intentio non mouet realiter si ergo finis est intentio ergo non mouet realiter. Dicitur quod est duplex intentio. quedam est intentio secunda que est logica. et talis non mouet realiter quod fit per intellectum. sicut genus et species. Alia est intentio prima. scilicet res per materiam concepta. et talis est duplex. quedam est per se speculativa que non ordinatur ad opus extrinsecum.

autem siue practicum. et illa intentio non mouet realiter. Alia est intentio practica que est de re factibili a nobis. et talis intentio fit realiter mouere et talis intentio est finis. Exempli gratia. plus habet intentionem domus a pud suum intellectum. et etiam carpentator. sed in philosopho domus non est finis quia non mouet eum ad operandum. sed domus concepra in anima carpentatoris est finis quia mouet eum ad domificandum.

Arguitur Finis est effectus ergo non est causa. Ans. probatur. quia vltimum quod acquiritur in operatione est effectus et hoc etiam est finis. ergo finis est effectus. Dicitur quod illud quod est finis accipitur dupliciter. Uno modo potest esse in intentione agentis. et sic est causa et non effectus. Alio modo secundum quod est in executione operis. et sic est effectus et non causa. Et ratio est. quod primo modo finis mouet efficientem secundo autem modo non.

Arguitur Finis quique persistit operationem. ergo non mouet sic operantem secundum quod est in apprehensione. Dicitur quod illud quod est finis nunquam preest eo modo quo acquiritur per operationem. exempli gratia. pecunia est finis auari non qualiterque sed posse. scilicet quis igitur pecunia persistat non tamen usus vel possessio pecunie.

Arguitur Finis non debet vocari causa. quia eo modo quo est finis est aliquid vltimum sed causa est aliquid principium. Dicitur quod quia vocatur aliqua causa finalis tunc ille periale debent referri ad diuersa. quod eo modo quo est causa non habet eodem finis sed principium. si eo modo quo est finis habet eodem vltimum et non principium.

Arguitur Postea dicitur quod forma et finis coincidunt. ergo non sunt quatuor cause. Dicitur quod quibus coincidunt materia liter quod sunt in vno subiecto. non tamen formaliter et in eodem causandi. quod idem habet aliam eodem causandi secundum quod est forma et secundum quod est finis. quod forma habet calitatem intrinsecam in ordine ad materiam quam informat. sed finis habet causalitatem extrinsecam. Etiam efficiens habet calitatem extrinsecam in ordine ad materiam quam mouet. Ex quo possimus elicere rationes causandi omnium causarum. quod calitas materie est subiecta intrinsece alicui forme. Calitas forme est informat materiam intrinsece. Efficientis est mouere materiam. finalis est mouere efficientem. Et ille rationes nunquam coincidunt.

Arguitur Patet diffinitio scilicet dantur ad genus cause materia

Ita est in materia... et sic patet... et sic patet... et sic patet...

Philicorum

fo. xlv.

Ita est in materia... et sic patet... et sic patet...

terialis et formalis ut patet in textu. ergo materi-
alis et formalis cae coincidunt. Ddm pmo q
duplices sunt ptes scz individui et specier. Pars
tes individui spectant ad genus cae materialis.
et ptes speci spectant ad genus cae formalis. Non
enim dicitur Aristote q ptes diffinitionis spectant ad
genus cae formalis et materialis. sed dicit q spe-
tant ad genus cae formalis et postea generaliter
addit q ptes spectant ad genus cae materialis
qd intelligit de pteb? materialibus sicut dicit in
textu. Hecdo dicit q si utriusq intelligat de ptebus
diffinitionis tunc dicendum q ptes diffinitionis
pnt ad duo compari. Uno mo quo ad suppositu
in quo recipiunt et sic snt formales qz recipi e co-
ditio forme et superius semp compar ad inferius
sicut forma. Alio mo tles ptes comparant ad nas-
tura qua constituunt scz ipsius diffinitio et sic hnt
se sicut ptes materiales. Cui? e est. quia de eoe
materie est esse aliqd imperfectu. cu ergo ptes co-
pate ad ipm diffinitu habeat eodem imperfectu ideo
sic hnt eodem materie Et si dicat oppositioes snt
cae materiales et efficiens coincidunt. ergo cae
materiales et efficiens coincidunt. Ddm q pmi se
accipiunt duple. Uno mo gra extrematuu. et sic
pmissa sunt cause materialis conclusionis. qz ex-
rema sunt termini positi in conclusionem cu mediu
no intret conclusionem. Alio mo capiuntur pmissa
gra medij et sic sunt cae efficiens conclusionis. quia
vno extrematuu in medio facit unionem extera-
mitatum in conclusionem.

Ita est in materia... et sic patet... et sic patet...

Arguitur Aliqua est cae exemplaris.
ergo sunt plures q quatu-
or. Ddm q pntet sub vno genere causarum.
Pro quo notandū q cae exemplaris pnt ad duo
compari. Uno mo ad subiectu in quo est et sic re-
ducit ad genus cause formalis qz tunc cae exempla-
ris est forma intellectus practici siue ptea que e
in intellectu practico et sic plius appie non habet
in se pteam domus. sed bn habet spem intelligibi-
lem domus qua cognoscit domu. qz ptea dicitur ta-
lis spes intelligibilis relata ad opus et illa dicitur
cae exemplaris. vel ptea fm alios est obij practi-
cu obiective exns in intellectu practico et hoc vide-
tur magis ddm et tñ adhuc ptea habet se p mo-
du forme qnis em no informat tñ ordinat intel-
lectum practicu ad opandū p modū forme. Alio
mo accipit cae exemplaris fm q referet ad effectū
qui natus est fieri p talem ptea et sic spectat ad
gen? cause efficiens qz est pncipiū effectivū illi.

Ita est in materia... et sic patet... et sic patet...

Ita est in materia... et sic patet... et sic patet...

Ita est in materia... et sic patet... et sic patet...

prati. i. effectus q fit p talem ptea. Et si dica-
tur opatio vel efficientia fit p pteam ergo non
fit p pteam. Ddm q est duplex agens. Quoddā
est agens p natura et hoc habet ex eodem effica-
ciam opandi et determinatōnem ad opus. qz hoc
agens agit solū ad vnu ex conditione sue pte
forme sicut ignis calefacit p pteam eius formā.
Aliud est agēs intellectuāle quod pnt agere ad
opposita sicut homo et hoc agens habet efficiā
opandi a potentia sed determinatōnem ad opus
habet ab ptea qz ptea determinat intellectu pra-
cticū nūc ad vnu opus et nūc ad aliud qz iā pnt
opari seamū iā domū fm diversitate ptearum
et sic determinat p ptea vel p artem. Est eni nota-
dum q pncipaliter habz se cae exemplaris ad ge-
nus cause efficiens q formalis. qz exemplaris
cae dicitur ad cui? similitudinē aliquis fit et ideo habz
potius ordinē ad effectū q ad subiectū.

Arguitur Subiectū est cae passionis
et no videtur in quo genere
cae q erit plura genera cae. Ddm q subiectū
e cae passionis in triplici genere cae. Primo ma-
terialis quia passio est in subiecto sicut forma in
materia. Hecdo subiectū est cae efficiens passionis.
et hoc gra pncipior qz ex pncipijs subiecti fluit
passio effectivae vel potius subeffectivae sicut dicit in
notatis circa sedm de anima. Dicit notatē de p-
pria passione qz subiectū no est causa efficiens cu?
libet acciderit qz multa accidentia oriunt in sub-
iecto ab extrinseco tñ subiectū est cae materialis
cuiuslibet accidentis. Tercio subiectū est cae finalis
passionis qz subiectū est pfectibile p accidens
sed pfectibile est fins pfectionis.

Arguitur Etia subiectū e cae formalis
passionis. qz potē in eius
diffinitōe. Ddm q duplex est diffinitio. Quedā
est intrinseca et essentialis et illius ptes snt for-
males. Alia est diffinitio data p additamentū
alterius generis et illius ptes non oportet esse
formales quia sunt extrinseca.

Arguit In diffinitōe eentiali ponit ma-
teria p pte diffinitōis qz i diffi-
nitōe hois ponit materia et forma. qz aia rōna-
lis et corpus humanū ergo in diffinitōe eentiali
ptes no sunt formales. Ddm q materia acci-
pitur dupliciter. Uno modo p materia signata
et sic nūq est ps formalis. Alio mo accipitur p
materia in coi que est ps quidditatis et sic etia
materia pnt dici ps formalis.

Secundus

Arguitur Si subiectū est cā efficiēs
et materialis ergo idē erit
in potia et i actu. Dōm q duplex est materia
quedā est materia pmo prima. et illa est ens in
pura potia et nūq̄ p̄t coincidere cū efficiēte quia
nūq̄ p̄t ēē in actu qd est de rōne cāe efficiētis.
Alia est materia scda q̄ est ens in actu sicut est
materia forme accidentalis. et hec pōt coincidere
cū efficiēte. q̄ illa est etiā ens in actu.

Arguitur Quadruplex ē cā efficiēs
ergo sunt plures cāe. Unō
pbat̄ q̄ aliqua est cā efficiēs p̄ficiēs aliqua coad
iuuās aliqua p̄parās et aliqua p̄siliās. Dōm
q̄ ille quatuor nō diuertificāt gen^o cāe efficiētis.
q̄ in eis est vna eō causandi sp̄cifica. s. mouē ma
teriā ad formā q̄ tū aliter reperitur in p̄ficiēte q̄
in p̄parātē. q̄ p̄ficiēs mouet materiā inducēdo vl
timā formā. p̄parās mouet materiā vt a p̄ficiēte
forma introducat. coadiuūās mouet materiā q̄a
opat̄ ad finē p̄ficiētis. cōsiliās mouet materiā
q̄ dat formā q̄ efficiēs p̄ncipale opat̄.

Queritur Verū diffinitōes cāp̄ sint
lene date. Dōm q̄ sic
sed arguit̄ q̄ nō. q̄ diffinitio materię cōuenit for
me cū forma sit ex quo cū alio. aliquid sit. Dōm
q̄ illa p̄positio ex p̄t capi dupl̄. Vno mō in p̄p̄a
significatione. et sic importat̄ circūstantiā cāe ma
terialis. et sic accipit̄ in diffinitōe materię. Alio^o
accipit̄ ex fm̄ q̄ h̄ ordinē ad aliā cām. et sic etiā
p̄t dicere circūstantiā alterius cāe. pōt etiā dici q̄
ex forma sit aliquid formaliter. s. nō p̄t dici abso
lute q̄ ex forma sit aliqd. s. necesse est adiungere
formaliter. Ista ergo est p̄p̄a locutio. ex mat̄ia
sit aliquid cū alio et p̄ formā sit aliquid cum alio

Arguitur Ista diffinitio p̄uenit solū
materię p̄manenti. q̄ illa
solū inest ergo nō est sufficiens. q̄ nō p̄uenit cū
let materię. Dōm q̄ illa diffinitio cōuenit ma
terię fm̄ q̄ h̄mōi. et sic p̄uenit cūlibet materię. et
ad argumentū dōm q̄ materia nō s̄t transiens
vōe materię. q̄ materia p̄ma de qua loq̄mur q̄ est
vera materia manet eadē et vna etiā in mat̄ia
trāsferente. exempli grā. q̄n̄ ex farina fit panis trā
sferio sit respectu forme forme et nō respectu mate
rie. Dicit̄ ergo materia trāsire q̄ accipit̄ nouā for
mam et nō ex p̄t sui.

Arguitur Primo phisicorū dicit̄ q̄ ex
immusico fit musicus. et tū
nō est materia musici. ergo nō est verū q̄ ex ma

teria fit aliqd. Dōm q̄ illa p̄p̄o ex p̄t capi du
plicat̄. Vno mō put̄ dicit̄ circūstantiā cāe materię
alis. et sic ista p̄p̄o est admittenda ex homie fit
musicus. Alio mō p̄t ex dicē circūstantiā originis.
et sic ista est p̄p̄ie vera ex immusico fit musicus.

Arguitur Ista diffinitio nō cōuenit
materię celi q̄ tū est mate
ria ex qua. Dōm q̄ fieri accipit̄ dupl̄. Vno^o
put̄ significat̄ actū. et sic ex materia celi nihil fit
fm̄ actū. q̄ in illa materia nō est trāsmutat̄ actū
alis. Alio mō accipit̄ fieri put̄ dicit̄ aptitudinē.
et sic ex materia celi aliqd̄ fit. q̄ si celi fieret per
naturalē trāsmutatōem tūc fieret ex sua mat̄ia
eo mō quo alie res naturales. Aliq̄ tū dicit̄ q̄
ista diffinitio materię nō p̄uenit materię celi. sed
materię inferozū q̄ p̄t ēē actuale subiectū trans

Arguitur Aliq̄ forma mutatōis
est ps̄ sicut aia rōnal̄
ergo forma nō est sp̄s. Dōm q̄ duplex sunt
forme. quedā accidentales sicut albedo et nigredo
et siles qualitates. et tales sunt sp̄s et nō p̄tes.
Alie sunt forme subales et sunt duplex. quedā
sunt naturaliter sepeate a materia. et ille sūt sp̄
cies. quedā sunt naturalit̄ in materia. et quis ta
les nō sunt sp̄s fm̄ actū q̄ sp̄s sumit̄ a diffinitio
one q̄ includit̄ mat̄. iā et formā. tūc t̄les forme sūt
species in radice vel origine. q̄ ex hoc q̄ tales for
me cōiungūt̄ materię p̄stituit̄ tota species.

Arguit̄ finis est p̄ncipiū vñ fit motus
et mutatio. ergo nō est diffinitio
cāe efficiētis. anō pbat̄ q̄ finis est mouens ad
agendū. Dōm q̄ est duplex p̄ncipiū vñ mot^o
vñ qd̄ mouet executiue et hoc ē causa efficiēs.
et talis motio est p̄p̄ie motio phisica. et iō p̄nci
piū motus phisici est efficiēs. Aliud est p̄ncipiū
vñ motus qd̄ mouet intentionaliter et agnitue
et nō fm̄ motum phisicū. et sic finis est p̄ncipiū
vñ de motus.

Querit̄ Verū tres p̄ditiones causaz
sunt bñ posite. et videt̄ q̄ nō. q̄a
nō p̄nt ēē plures cause eiusdem efficiēs. pbat̄ q̄
cā s̄t relatiue ad effectum. q̄ multiplicata causa
multiplicabitur effectus. Dōm q̄ causa accipi
tur dupliciter. Vno mō relatiue. alio mō absolu
te. Si capiatur relatiue tunc equaliter multipli
cantur causa et eff. ctus. quia ad multiplicatōem
causarū effectus multiplicat̄ relatiue quōis non
absoluto. Exempli grā. Homo est effectus habēs
quatuor causas et habet aliā relationem ad cām

materialē q̄ ad tām formale sed si effectus capi
atur materialē tūc om̄i effectus sunt plures cāe
q̄ vnus effectus pōt habere retardem ad multas
cās. Contra scđam dicitōem arguit si cāe sunt
sibi inuicē cāe tūc vnū et idem esset prius et posterius
respectu eiusdem q̄ cā est p̄or effectū. Dōm q̄ nō
est in duciens idē cē prius et posterius respectu
eiusdem s̄m diuersos modos p̄ioritatis vel s̄m
diuersa genera causarū q̄ aliqd̄ qd̄ est prius na
tura pōt eē posterius tpe sicut cā finalis que est
posterior tpe s̄m executionē et tū p̄or s̄m inten
tionē et hoc etiā respectu eiusdē q̄ ergo cāe habēt
ordinē mē se sic aliquid est prius s̄m vnū genus
cause et posterius s̄m aliud. Contra tertiā cō
ditōem arguit oppositorū effectūū oppositē s̄m cāe
ergo idem nō est cā retardior. Dōm q̄ vnū eodē
mō se h̄ns nō est causa retardior sed vnū context
rio nō se h̄ns et sic est cōterarietas in causa sicut
in effectū q̄ naua est cā salutis nauis p̄ suā p̄i
tiam et causa submersiōis p̄ suā absentia. Et si
dicat priuatio nō est causa alia sed absentia
est p̄uatio ergo nō cā. Dōm q̄ causa priuatiua
nō pōt eē cā effectus positīū nisi forsan p̄ accūs
Et si dicat si absentia est cā submersiōis sic ab
sentia cuiuslibet a nauē et cā submersiōis na
uis qd̄ tū est falsum. Dōm q̄ absentia negatiua
nō est causa submersiōis nauis s̄ absentia pri
uatiua. Dicit em̄ absentia negatiua quecūq̄ non
p̄ntia sed absentia p̄uatiua s̄ nō p̄ntia illius
qd̄ debet adesse sicut est in gubernatore nauis
vel naua q̄ adesse nauē est sibi debitū. Vñ notā
dū q̄ in moralibus sumit p̄uatiō cū dicitur inesse
sed in naturalibus sumit ab ap̄onato in se.

Modi autē causarū

Postq̄ aresto posuit genera causarū q̄ genera di
stinguūt s̄m cēntiales eōes causandi. Hic autē
ponit modos causarū q̄ modi distinguūt in ea
dem sp̄e penes accidentales dīas. Et p̄mo pōit
quatuor diuisiones s̄m quas distinguit finalē
xij. modos causarū. Prima diuisiō est aliqua est
cā v̄lis et aliqua est cā p̄icularis. Vlis vt arti
fer. p̄icularis vt medicus. Sunt em̄ plures arti
fices q̄ medici et iō artifex est aliqd̄ cōmū q̄
medicus. Hic aresto exemplificat in genere cāe
formalis q̄ d̄p̄apason est cā posterior et p̄ortio
dupla est cā p̄or q̄ generalior. Vñ pōt sumi talis
regula q̄ quecumq̄ cā continet aliā in sua cōita
te est vniuersalior et p̄ior.

Amplius sicut accid.

Hic ponit scđaz diuisionē et ē ista. Causarū alia
p̄ se alia p̄ accidens. Cā p̄ se est ad quā semp̄ est
natus seq̄ effectus sicut edificator d̄: cā p̄ se do
mus. Cā p̄ accidens est ad quā nō sp̄ est natus seq̄
effectus vt albedo in edificatore est cā p̄ accidens
domus q̄ ad albedinē non est semp̄ natus sequi
effectus ille. s̄ domus. Et addit aresto q̄ inter cās
p̄ accidens quedā sunt p̄p̄iniores et quedā remo
tiores. p̄p̄iniores dicunt q̄ sunt in eodē subiecto
cū cā p̄ se. Per oppositū dicunt remotiores exem
pli grā musici ē est cā p̄ accidens statue p̄p̄inior
cāe per se q̄ ars faciēdi statuā est cā p̄ se q̄ est in
aia sicut musica sed albū ē cā ē est remotior p̄ ac
cidens statue q̄ nō est in eodē subiecto cū cā p̄ se
q̄ est in corpe et nō in anima.

Preter om̄es autem.

Hic ponit tertiā diuisiō q̄ est. Quedā sunt cāe in
pōia quedā in actu. Exemplū p̄mi vt edificator
q̄ significat p̄ modū habitus et quietis et habitus
est p̄ncipiū actus in pōia. Exemplum scđi. edifi
cans q̄ est cā in actu similē pōt distinguē effectus
sicut dicit aresto in textu.

Amplius autē cōplexe

Hic ponitur quarta diuisiō causarū que est q̄
causarum quedam sunt complexe et quedam in
complexe. Exemplum p̄mi vt polidetus statuisi
ca. quia ibi coniungit causa p̄ se cause p̄ accidens
statuisi em̄ est causa per se et polidetus est cā
per accidens sicut dicitur iohannes pelliparius.
Quedam s̄m cause incomplexe vt statuisi per
se vel polidetus per se.

Queritur

Quos modi causarū sumā
tur ex istis diuisionibus.
Dōm q̄ xij. q̄ sumēda sunt m̄bra p̄me scđe
et quarte diuisionū et sic habem⁹ sex modos cau
sandi et vniquodq̄ illoz membrorū distinguēdū
est penes actū et potētiam sicut dicit tertiā di
uisiō et sic em̄ xij. modi. Exempli gratia. Causa
vniuersalis in actu et potētia. Causa p̄icularis
eis in actu et potētia et sic sunt quatuor. Simi
liter faciendū est circa secundū et quartum mo
dum causandi.

Differūt autem in tan

Hic aresto elicit tria correlatiua sequētia p̄dicta

Secundus.

hūdy primū est q̄ cāe actu opantes. i. in actu sūt
fil. r. nō sunt fil. cū effectibus in actu. sicut edifi-
cans est fil. cū domo edificata. Et si dicat ergo
cōtradictoria erūt fil. vera. Dōm q̄ cause in actu
capiunt duple. Vno mō fm se. et sic nō est verū
q̄ sunt fil. r. nō sunt fil. Alio mō accipiunt cāe in
actu in ordine ad effectū. r. sic fil. sunt cū effectū.
vel nō sunt fil. cū effectū. q̄ si effectus in actu nō
est vel sit etiā cā in actu nō est.

Opportet autē semper.

Hic ponit sedm̄ frequens sue correlatiū. r. est q̄
in naturalib⁹ oportet semp̄ supmā cāz vniuersaliūq̄
rei inquirere. r. hoc pbat̄ in artibus p̄ simile. quia
prima cā edificij p̄ se est edificator. r. edificator ē
edificator fm̄ artē edificatiuā. sic ars edificatiua
est p̄ma cā edificij.

Arguitur Inquire p̄mā causam spectat ad
metaphysicū. ego icōueniēter dī
q̄ p̄his naturalis debet hoc facere. Dōm q̄ du-
pliciter aliquid dī p̄ma vel supmā cā. Vno mō
simplex sic s̄z q̄ nō habet priorē cām. r. sic inquire-
re p̄mā cām spectat ad metaphysicū. Alio mō dī
suprema cā in aliquo genere sicut dicit aristoteli in
textu. q̄ ars edificatiua est supmā cā edificij q̄s
absolūte nō est verū s̄z q̄ sit simplex p̄ma cā. sed
est verū in tali effectū. sic phisicus habz inquirere
p̄mā cām in suo genere id est p̄p̄uā.

Amplius autem alie.

Hic ponit terciū correlatiū et est istud. q̄ cāe dñe
effectibus p̄porionari. sic q̄ generalib⁹ causis des-
cendit attribui generales effectus et singularibus
effectibus dñe attribui simpliciores cāe. Exempla-
grā. artifex debet dici cā artificij r. nō domus q̄
domus est effectus domificationis.

Arguitur Causa prior r. posterior est
vna causa. ergo nō erit dia-
stinctio cāe in vlem et p̄ticularē. Dōm q̄ vlem
et p̄ticularē in causis p̄nt duple capi. Vno modo
genēs eōdem intelligendi siue p̄dicandi. ut dicatur
cā vlem q̄ vniuersalius intelligit. sicut artifex vni-
uersalius intelligit q̄ medicus. r. tūc est verū q̄
nō dñe cā vlem et p̄ticularis fm̄ tē sed fm̄ eōdem
tūc q̄s sufficit ad modos causandi. et sic loquitur
aristoteli in textu. sic enī cā r. līs p̄cedit p̄ticularē
tūc fm̄ eōdem intelligendi. Alio mō accipiunt vlem
et p̄ticularē in causis subordinatis sicut dicimus
dñe intelligentie aīa nobilis sunt cāe vniuersa

les et homo et animus sunt cāe p̄ticularēs. Tuñc
dicit q̄ cā vlem est q̄ habet vniuersalem influxū que
est cā multorū effectū fm̄ spēm. et cā dī p̄ticularis
res que habet p̄ticularē influxū ad vniā spēm tūc.
et isto mō capiēdo vlem et p̄ticularē tūc cā vlem
et p̄ticularis etiā realiter distinguūt ut deus ani-
ma nobilis r. homo realiter distinguūt. cōtēdēt
enī adinūcē cā vlem in p̄dicādo r. cā vlem in influ-
tudo. q̄ causis vniuersaliorib⁹ in influēdo cōtēdēt
vlem effectus vniuersaliores in p̄dicādo. Exempla-
grā. Celi est cā vniuersalior q̄ sol. r. iō suus effe-
ctus est mouere r. alterare ista inferiora. sed sol
qui est cā vlem sub celo habet effectū q̄ est caleface-
re. sed manifestū est mouere esse supius ad calefa-
cere etiam in p̄dicādo.

Arguitur Causa p̄ accidens nō est cā. ergo il-
la diuisio cāz in p̄ se r. p̄ accidens
nō est bona. aīa pbat̄ q̄ omnis cā debet aliquis
inflūere in effectū. sed causa p̄ accidens nihil inflūit
ergo r. dōm q̄ duple aliquid dī cā p̄ accidens.
Vno mō fm̄ q̄ p̄ accidens tenet se ex pte cā. i.
fm̄ q̄ p̄ accidens coniungit cāe p̄ se. sicut dicitur albi
in edificatore edificat. ibi albi tenet se ex pte cāe
p̄ se q̄ coniungit edificatori. r. sic est verū q̄ talis
causa p̄ accidens nihil inflūit in effectū. r. sic capien-
do cām p̄ accidens est diuisio analogi in analogo
gata. r. ideo primū significatū habet totā eōnem
analogi. Et est filis diuisio q̄ homo diuiditur in
hominē verū r. pictū. Alio dī cā p̄ accidens fm̄ q̄
p̄ accidens se tenet ex pte effectus. i. fm̄ q̄ coni-
git effectū. Et hoc p̄tigit triple. Vno mō aliquid
p̄ accidens coniungit effectū r. tūc sp̄ sequit̄ ad talē effe-
ctum sicut casus lapidis de colūna sequit̄ semper
remotionē colūne. r. tale p̄ accidens vtiq̄ aliquid
inflūit q̄ tūc cā facit aliq̄ effectū ad quē effect⁹
p̄ accidens necessario sequit̄. Sed mō sequit̄ aliq̄s
effectus p̄ accidens ad aliq̄ effectū ut in pauciori-
bus. sicut p̄tigit in effectib⁹ fortuitis. et tūc cā
illius effect⁹ etiā aliquid inflūit quous nō inflūit
essentialiter ad vltimum effectū tūc ad primū ad
quē vltim⁹ effectus q̄s sequit̄. Tercio mō aliq̄s
effectus sequit̄ p̄ accidens solū fm̄ estimatōem alia-
ius. sicut si motus terre diceret seq̄ ad hoc q̄ ali-
quis intraret domū vel balneū. Dōm ergo est q̄
cā p̄ accidens ex pte vltim⁹ effect⁹ etiā nihil inflūit.
Et quib⁹ patet q̄ q̄n cā p̄ accidens se tenet ex parte
effectus etiam inflūit aliquid saltem in p̄mis du-
obus modis. r. sic etiā cā p̄ accidens vocat̄ cā fm̄
q̄ diffinit̄ cā ad cui⁹ esse sequit̄ aliud.

Arguitur Vm^o effectus est tm̄ una causa. sed cā complexa non est una. q̄ cōplectit̄ ex plurib⁹ causis. Dm̄ q̄ cōplexio in causis p̄t̄ dupl̄ attendi. Vno modo fm̄ vocē tm̄ et tunc manet una cā simpliciter et fm̄ rem. sicut polidictus statufica d̄: una cā fm̄ rē. Alio mō p̄nt̄ dici cāe cōplexae fm̄ rē. et hoc cōtin̄ ḡt̄ etiā dupl̄. Vno mō in causis subordinatis. et sic nō sumūt p̄ modū pluriū sed p̄ modū vni⁹. q̄a superiores cāe dant et inferiorib⁹ et iō influit p̄t̄ modū vni⁹ cāe sicut sol et homo generat̄ hominē. Alio mō est p̄plexio cāe nō subordinatay. et hoc cōstringit̄ dupl̄. Vno mō q̄n̄ plures cāe vniū sub eō vni⁹ d̄ntis. sicut plures trahentes vnā nauem. et tūc q̄uis sit complexio materialiter non tū formaliter et in rōne causandi q̄ talia plura colligunt̄ sub vna rōne causandi. Vel vniū plures cause oīno dispat̄. et tūc est verū q̄ nō sequitur vnus effectus.

Queritur Verū in causis sit aliqua subordinatio. Dm̄ q̄ sic et h^o est verū p̄mo fm̄ diuersa genera cāe. q̄ fm̄ finis est p̄ma cā in rōne cālitatis. efficiēs est p̄ma fm̄ executionis. et forma fm̄ viā p̄fectionis. materia dō fm̄ viā generationis. Secūdo p̄t̄ etiā subordinatō sumi fm̄ iōe generis cāe q̄ in oī genere cāe inueniē subordinatio q̄n̄ cāe p̄ se subordinat̄. Dicūt em̄ cāe p̄ se subordinari in eodē genere cāe q̄n̄ intentio p̄me cāe respicit̄ vltimū effectū p̄ oēs cās medias. sicut ars fabrilis respicit̄ extensionē ferri p̄ manū mallei. et dicit̄ tunc cāe p̄ accūs ordinatē q̄n̄ intentio p̄me cāe nō respicit̄ vltimū effectū p̄ medias cās sed p̄ accūs ad hoc se h̄. sicut si multe candele accendant̄ abinuicē p̄ multas medias. Inueniē ergo subordinatō p̄mo in genere cāe formalis. q̄ et qd̄ est causa p̄o formalis cōmū. et vehementius influit q̄ viuere et intelligere. et itez viuere et intelligere p̄tinent̄ d̄ualiter in se eē qd̄ est causa formalis p̄o. Hic etiā est ordo in cā materiali quia materia p̄ma est cā substādi elementis et elementa sunt causa substādi mixtis et ceta. Hic in genere cāe finalis. q̄ p̄ncipalis finis est p̄ma causa mouendi efficiētē ad inferiorē res fines et motio ad scōs fines fit d̄ute p̄mi finis et sic deinceps. Et sicut in genere cāe efficiētis p̄mū efficiēs est causa efficiēs aliorum secundarioz efficiētium. Est tamen considerādi q̄ subordinatio p̄mo et p̄ncipaliter inueniē in ge-

nerē cause efficiētis. et deinde derivatur a causa efficiēte ad alias causas. quia enim cause adinice m̄ correspondēt. sic p̄mū efficiēs est causa p̄ime materie quia deus causat̄ materiaz p̄mā per creationē. Item est causa p̄ime forme quia eē est a deo. sibi etiā correspondet p̄mus finis. quia fm̄ ordinem agentium est ordo finium. et sic p̄mū efficiēs et p̄mus finis correspondēt.

Arguitur Cause particulares sufficientes ad producendum effectum. ergo non oportet ponere causas vniuersales. Dicendum q̄ cause particulares accipiuntur dupliciter. Vno modo fm̄ suam naturam absolutam. et sic cause particulares nullo modo sufficientes ad producendum effectum. cuius ratio est quia causa particularis non potest agere ad totam speciem. quia si sic produceret seipsam. oportet ergo vnā causam vniuersalem ponere virtute cuius causa particularis dirigatur ad producendum effectum. Alio modo accipitur causa particularis fm̄ q̄ in se habet virtutem cause vniuersalis. et tunc verum est q̄ causa particularis sic accepta sufficit ad producendum et causandum. et ideo oportet etiam presupponere causam vniuersalem si particularis causa debeat aliquid agere.

Arguitur Non est aliqua causa vniuersalis. quia omnis effectus debet esse similis cause sed nullus effectus est similis cause vniuersali. ergo non est aliqua causa vniuersalis. Dicendum q̄ duplex est similitudo. Quedam est similitudo nature fm̄ quam aliquid est simile alteri in natura. et talis similitudo est in causa particulari et in suo effectu sicut in causis vniuersis. Alia est similitudo p̄portio nis que sumitur fm̄ p̄eam intelligibilem existentem in intellectu. et sic causa vniuersalis siue eā uoca. etiam est similis effectu. et hoc patet nominando causas vniuersales. Sicut enim cause vniuersales deus intelligentia anima nobilis. in dō ergo p̄existunt rationes p̄cales omnium reum factarum. sicut ergo dominator est similis domui propter p̄eam quam habet in mente ita etiam deus est similis rebus creatis propter p̄eam quam habet in sua mente. Similis est dōm de intelligentijs et anima nobilis.

Arguitur Celum non habet similitudinem ad ista inferiora nec p̄calem nec naturalem ergo et. Dm̄ q̄ celū

quod inueniuntur casus et fortuna in causis per se. id est quomodo reducantur ad causas per se. Secundo dicitur quod dicitur utrum sit fortuna et casus. Tertio quod sit casus et quid sit fortuna. et de his questionibus determinat ordine retrogrado. et quia istud quod est presupponit questionem si est. ideo inquit utrum casus et fortuna habeant esse.

Quidam enim et si sint.

Hic aristoteles ponit tres opiniones antiquorum de casu et fortuna. Prima est quod antiqui dicebant nihil fieri a casu et fortuna. et mouebantur duplici ratione. Prima est quod quicunque habent causam determinatam non sunt a casu et fortuna quia causa determinata est causa per se. sed omnia que sunt habent causam determinatam. et in illa que dicitur fieri a casu et fortuna habet causam determinatam ergo nihil fit a fortuna quia impossibile est fortunam esse a causa per se. et ponit exemplum in rebus sicut inuentio debitoris est fortuna sicut in vulgare. et tamen inuentio debitoris habet causam determinatam quod volens emere pisces in foro est causa determinata illius inuentio. Similiter inuentio thesauri per fossionem est fortuita et tamen habet causam determinatam scilicet fossorem.

Quoniam si aliquid.

Hic aristoteles ponit secundam opinionem antiquorum de casu et fortuna qua mouebantur et stat in hoc. Si aliquid fieret a casu et fortuna. tunc inueniuntur dicitur quod antiqui philosophi nihil determinauerunt de casu et fortuna. Sed queritur quomodo possent solui iste rationes. Dicitur quod in prima ratione est fallacia equiuocationis in illa dictione determinata. quia dupliciter dicitur aliqua causa determinata. Uno modo dicitur causa determinata ex qua semper natus est sequi effectus. et sic sunt veram causa determinata et causa per se. et sic maior est vera et minor falsa. Alio modo dicitur causa determinata ex qua per nunc sequitur effectus. et sic fortuna etiam potest dici causa determinata. et sic minor est vera et maior falsa. fit enim effectus fortuitus a causa proprie determinata sicut iste fossor determinatus est causa inuentiois thesauri que est effectus fortuitus non tamen ex fossore semper nata est sequi inuentio thesauri. Ad secundam rationem dicitur quod arguitur negative per locum ab autouitate. et ergo non valet. quia si antiqui nihil determinauerunt de casu et fortuna nihilominus potest

esse casus et fortuna. et ergo id eorum non valet.

Sed mirabile hoc videtur.

Hic aristoteles prosequitur secundam rationem per us motam et reprobatur antiquos in hoc quod nihil determinauerunt de casu et fortuna. et ponit ad hoc duas rationes quarum prima est. Antiqui philosophi determinabant de causis sed casus et fortuna spectant etiam ad causas. quia multa sunt per accidens in rebus que sunt a casu et fortuna. ergo inconuenienter dimiserunt determinationem de casu et fortuna. Non enim possunt omnes effectus reduci ad causam per se oportet ergo etiam adiungere causas per accidens. Secunda ratio stat in hoc quia vel antiqui fortunam et casum esse credebant et sic inconuenienter dimiserunt tractare de eis. Vel putauerunt fortunam non esse. et sic inconuenienter vsi sunt illis nominibus casus et fortuna. Empedocles enim dixit quod tota ordinatio partium vniuersi facta esset a casu et fortuna. et ideo dixit quod mundus potest corrumpi scilicet per amissionem corporum vniuersi et de novo generari per conuersionem immixtionem. Et quod ista fierent a casu sic patet quia non oporteret in noua generatione elementa sic stare sicut nuncstant sic scilicet quod ignis esset supra aerem et aer supra aquam et aqua supra terram. quia dixit quod illud elementum quod citius moueretur curreret a ceteris confuso et acciperet superiore locum. et sic fieret dispositio vniuersi ex fortuna.

Sunt autem quidam.

Hic ponit aliam opinionem que dicitur fuisse de democrito qui dixit quod casus et fortuna essent causa celi et omnium partium mundi. Dicebat enim Democritus corpora atomalia id est indiuisibilia esse principia omnium rerum sicut patet primo huius. et per concursum talium corporum qui celi autus fieret a casu et fortuna constituerent omnes res. et sic celum et omnes partes vniuersi essent constitute per accidens et per consequens a casu et fortuna.

Et multum hoc admittit.

Hic reprobatur istam opinionem duabus rationibus. Prima stat in hoc si illud quod magis videtur inesse non inest. nec illud quod minus. sed magis videtur quod omnia deberent fieri a fortuna in istis rebus inferioribus et tamen multa sunt ibi

Secundus.

causis p se ergo multo minus debet dici q oia
fiat a casu et fortuna in corpibus celestibus. ams
per quia corpa superiora sunt incorruptibilia et im
mutabilia fm substantiam. et sic in istis inferiori
bus est maior contingentia q in superiorib. et sic
videt q magis in illis aliqua debent fieri a casu
et fortuna. Et q in inferiorib sunt aliqua a cau
sa p se pbat exemplariter. quia plante et animalia
nascuntur ex determinatis seminib. sicut ex causa
p se. quia ex his seminib. semp nate sut fieri pla
te et animalia. Hecda ro stat in hoc q p experie
ntiam videmus q in istis inferiorib. multa sunt
a casu et fortuna. et iterum videm q in superiorib.
oia vno modo fiunt. et determinate. ergo in infe
rioribus fiunt aliqua a casu et fortuna et non in
superioribus.

Sunt autem quidam qui

hic ares. ponit alia opinione antiquorum de casu
et fortuna et est ista q aliqui dicebant fortunam
esse sic eni q sit aliquid inmanifestum intellectui
humano quasi quoddam diuinum existens supra in
tellectu humanum. et sic illis videbat q intellectus
diuinus ordinans aliqua pter intentione nram
fortuna vocaret. Ista aut opinione areso. expse
no reprobat sicut alias. q. determinate de intellectu
diuino spectat ad metaphisicu.

Querit. Verum intellectus diuinus potest

dici fortuna. / Dm q non. et
ed est quia illa causa dicitur fortuna cui potest aliquid
accidere pter intentione. Exempli gra. Intellectus
practicus solus fm phos dicitur fortuna. q inuen
tio thesauri accidit sibi pter intentione. q. ergo
deo nihil potest accidere pter intentione cu omniu
cognitione habeat. ideo nullo modo potest dici intel
lectus diuinus fortuna. sed intellectus cuiuslibet
creature potest dici fortuna. quia nulla creatura
habet cognitione omniu et ideo potest aliquid eue
nire creature qd no est intentu et hoc est fortuitu

Queritur. Verum de casu et fortuna

sit scientia phisicalis.
Dicendum q sic. quia philosophus naturalis
habet determinare de causis. sed fortuna et casus
spectant ad causas ergo de eis habet determina
re naturalis philosophus. Et si dicatur casus et
fortuna non habent causas determinatas ergo
de ipsis non est scientia. Dicendum q de casu et
fortuna contingit loqui dupliciter. Vno modo fm
communes rationes casus et fortune et in ordine

ad ea que sibi conueniunt fm communes rationes
sic scilicet quia sunt cause p accidens. et q fortus
na est in agentibus fm propositum. et sic de casu
et fortuna potest esse scientia sicut de his de quib.
bus aliqua sciuntur. quia sic de casu et fortuna
formantur quedam propositiones habentes ne
cessariam veritatem. Nam ista est propositio ve
ra et necessaria. fortuna est causa per accidens.
Similiter de falso illo modo est scientia et etiam
de impossibili. Per hoc ergo dicitur ad argumen
tum q quavis fortuna in particulari accepta no
habeat causam determinatam. tamen propositio
vera formata de fortuna habet causam determi
natam sue veritatis et hoc sufficit ad hoc q de ea
sit scientia. Alio modo contingit loqui de casu et
fortuna fm q sunt in re adextra et fm q ali
quid sit casualiter a casu et fortuna. et sic de eis
non est scientia. Cuius ratio est quia ea que fiunt
in re a casu et fortuna non habent causam deter
minatam necessariam et per se. sed scientia fit ex
causa determinata per se et necessaria sicut patet
pimo posteriorum. ergo de ipsis non est scientia.

Et q patet q aliter est scientia de rebus gene
rabilibus et corruptibilibus et de casu et fortuna
quia de rebus generabilibus et corruptibilibus
non solum est scientia in comuni scz ut conuenit
in aliquo comuni videlicet q sunt generabiles et
corruptibiles. sed de ipsis etiam est scientia fm
specificas rationes fm quas differunt. sicut de ho
mine est scientia non solum in qtu mobilis qd
conuenit sibi fm rationem genericam quo mo
do solum est scientia de fortuitis. sed etiam de eo
est scientia fm q risibilis quod conuenit sibi fm
specificam rationem.

Arguitur. Dicitur est in primo huius q

de generabilibus et corrup
tibilibus est scientia fm communem rationem
ergo male hic negatur. Dicendum q commu
ne capitur dupliciter. Vno modo prout excludit
singulare tantum. et sic est verum q solum est sci
entia de rebus generabilibus et corruptibilibus
in communi. quia de singularibus non est scientia.
Alio modo capitur commune fm q etiam exclu
dit speciem. et sic solum de fortuitis in communi
est scientia. q. no est d ipsis scia fm specificas ra
tiones. Nec valet si dicatur ergo scientia de
fortuna est logicalis. quia fit fm rationem gene
ricam. Dicendum q genus accipitur dupliciter.
Vno modo fm intentione generis. et sic gen

in q. dicitur loqui de
casu et fortuna

est aliquid logicum et consideratio eius spectat ad logicum et non ad physicum. Alio modo accipit genus finis quod reperitur in suis speciebus vel finem ordinem ad passionem realem. et sic de genere est etiam scientia physialis. Manifestum enim est quod ens mobile non est aliquid specificum quia non est species specialissima et tamen de ente mobili est scientia. sic etiam de casu et fortuna est scientia finis quod referuntur ad passionem realem.

Arguitur Omnis effectus habet causam determinatam ergo non fit aliquis effectus a casu et fortuna. Consequenter tenet quia fortuna est causa indeterminata

Domini quod dupliciter intelligitur quod fortuna habet causam determinatam. Primo quod habeat causam a qua semper natus est sequi effectus. et sic a se esse falsum quia idem effectus etiam natus est fieri ab alia causa. sicut inuentio thesauri non est semper nata fieri ex fossore. sed potest etiam fieri ex alia causa scilicet ab illo qui vult ire ad forum ad aliquid emendum. Alio modo dicitur causa determinata a qua pro nunc sequitur talis effectus. et sic fortuna vel garruler accepta scilicet per effectum fortuito habet causam determinatam.

Arguitur Sexto metaphisice dicitur quod de ente per accidens non est scientia sed casus et fortuna sunt entia per accidens ergo etc. Domini quod dupliciter de aliquo est scientia. Uno modo sicut de illo quod vere scitur et sic solum est scientia de conclusione demonstrata. et sic verum est quod de ente per accidens non potest esse scientia quia ens per accidens non est necessarium. Alio modo de aliquo est scientia sicut de illo de quo aliquid scitur et sic de ente per accidens potest esse scientia quia de eo sciri potest quod est ens per accidens et sic de casu et fortuna est scientia finis communes reses quia sic habent passiones necessarias de ipsis demonstrabiles.

Arguitur fortuna non est scientia. ante propter quod quia nullum preintendit est fortuitum. sed omnia sunt a deo preintenta ergo nulla sunt fortuita

Domini quod effectus fortuitus potest ad duo comparari. Uno modo ad primam causam et sic verum est quod nihil est fortuitum quia omnia sunt preintenta a deo tamen minima quod maxima. sed de talibus effectus fortuiti est quod non sunt preintenti. Alio modo potest effectus fortuiti comparari ad causas primas et sic aliqua sunt a fortuna quia multa sunt que non sunt preintenta a causa prima.

Et si dicat ab effectu fortuito non potest preintenti deus. Ergo effectus fortuitus finis quod hinc est preintenti et per quod non est fortuitus. Domini quod preintenti que fit per intellectum diuinum aliquid effectus accidit ipsis rebus et id potest res intelligi absque preintenti. Vel potest dici quod hoc argumentum probat quod in ordine ad preintenti deus nihil est fortuitum. Nec est simile de ista preintenti impossibile potest esse verum quia impossibilitas est intrinseca impossibilitati et non potest ab ipso separari sed preintenti non est intrinseca rebus a deo preintenti et ergo potest res accipi absque hoc quod sint a deo preintenti et sic aliquid fit a fortuna. Uterius per ampliori intellectu sciendum quod circa hanc materiam fuerunt due contrarie opinionis quia Tullius dixit quod deus non habet omnimodiam preintenti quia dicit deum solum habere preintenti illorum que sunt in celo et sic loquendo tunc in ordine ad intellectum diuinum aliquid potest esse fortuitum. Auicenna autem dixit oppositum scilicet quod omnia eueniunt ex necessitate quia posita causa necessaria ponitur effectus necessarius sed deus est causa omnium rerum ergo. Prima opinio reprobat in hoc quod ponit deum non habere preintenti omnium. Quod autem deus habeat preintenti omnium patet quia quanto aliqua causa est altior tanto ad plura se extendit cum ergo prima causa est altissima necesse est dicere quod ad omnia se extendit. Tunc sic arguitur. Ad quecumque se extendit causalitas aliquid cause ad illa etiam se extendit preintenti illius cause quia causalitas non fit sine ordinatione et ordinatio non fit sine preintenti. habet ergo quelibet causa preintenti omnium que cadunt sub sua causalitate. cum ergo omnia cadunt sub tali dei causalitate manifestum est quod omnia cadunt sub eius preintenti et sic in ordine ad ipsum deum nihil est fortuitum quia omnia sunt a deo preintenta. sic autem non est de alijs causis inferioribus quod aliquid potest exire causalitate cause preintenti eis quod in apprehendat sub intentione et ordine cause superioris et idem pro aliquid causa habet minor preintenti tanto plura preintenti sibi a fortuna et idem factum dicitur habere magnam fortunam quod habet parvam preintenti et sic patet preintenti. sic quod potest intelligi autoritas aristoteli in libro de bona fortuna ubi minor intellectus ubi maior fortuna.

Arguitur Omnia que sunt in terra sunt preintenta a deo ergo nihil fit a fortuna.

Domini quod effectus non est denominandus a prima causa quia illius prime cause non habet filium

Handwritten notes: Et si dicat ab effectu fortuito non potest preintenti deus. Ergo effectus fortuitus finis quod hinc est preintenti et per quod non est fortuitus.

Secundus.

divine providentia sed est denominatus a prima causa cuius habet similitudinem sicut etiam contingencia in rebus et necessitas non sumitur per rationem ad primam causam quia sic omnia essent necessaria quia ipse cognoscit omnia necessario in nunc emittit quod abicit omne tempus. Sicut autem aliquid est necessarium esse quoniam est in actu in se ad certam necessitate positionata sic quod deus videt omnia tanquam presentia id est omnia sunt sibi necessaria et ponit causas Thomae unum sicut quod res naturales in se sunt materiales per se et ad intellectum sunt immateriales quia ut intelligunt sic sunt immateriales. Est tamen considerandum pro opinione auctore quod deus est causa omnium tanquam necessarius quod contingendum et non immediate sed mediatis aliis causis preparavit enim quod usus effectibus causis necessariis et illos effectus sunt necessariis. Aliis effectibus preparavit causas contingentes et harum sunt effectus contingentes unum simpliciter est deus quod multa sunt contingencia in rebus sicut illi effectus qui sunt a libera voluntate et hoc id est quia prima causa est contingens. Et sic patet esse verum quod predestinatus potest damnari licet predestinatio quoniam refertur ad deum sit necessaria. si si refertur ad causam primam ad liberam voluntatem hominis sic predestinatio est contingens.

Arguitur fatum est in rebus inferioribus et ideo non est aliquid fortuitum in eis quia fatum imponit rebus necessitate. Deum quod fatum non impedit quoniam aliquid fiat a fortuna. Et cui sciendum est quod fatum est explicatio divine voluntatis sive providentie in rebus creatis per causas secundas creatas. Et id fatum dicitur ordo secundarum causarum tunc etiam potest aliquid evenire preter fatum sed manifestum est quod preter ordinem secundarum causarum aliquid contingit et hoc fit dupliciter. Uno modo ex parte materie quod scilicet materia est indisposita in istis inferioribus ex qua debet aliquid effectus produci et id propter eius indispositionem non producit effectus interius a superioribus causis secundis. Secundum impedimentum est quod aliqua inferiora sunt que non cadunt sub fato sicut sunt operantes humani quibus enim anima rationalis potest inclinari ad aliquid opus ex fato vel ex superioribus causis secundis non tamen necessitate ad hoc quoniam possit oppositum agere et sic multa sunt preter fatale dispo-

Primum quidem igitur. Postquam Aristoteles posuit opiniones de fortuna hinc consequenter determinat veritatem de casu et fortuna et primo inquit diffinitioem fortune. Secundo ponit

conditiones et ea que sequitur fortuna. Inquirent autem diffinitionem fortune per quatuor divisiones que sic docuit in secundo posteriorum. Est ergo prima divisio. Effectus quidam sunt semper ut ortus solis qui dicitur esse frequenter ut cum homo nascitur cum duobus oculis et isti effectus non sunt casuales et fortuiti. Alii sunt ut in paucioribus ut quod homo nascatur sine oculis et isti effectus sunt a casu.

Arguitur Contra primum ortus solis non fit semper ergo divisio non valet contra exemplum primi membri. Deum quod ortus solis non fit semper per rationem ad tempus quia aliquo tempore est occasus solis sed fit semper per comparisonem ad causam quia ex motu celi supra nostram hemispherium cadit ortus solis id est posita causa ponitur effectus.

Arguitur Aliqui sunt effectus ad utrumlibet ergo ista divisio non valet. Deum quod propter nullus effectus est ad utrumlibet quod effectus ad utrumlibet dicitur qui fit a causa ad utrumlibet sed causa ad utrumlibet non est causa alicuius effectus quia quod in causa non est determinata ad aliquem effectum producendum tunc non est causa quia nihil operatur ergo oportet ante operationem causam determinari ad unum ut si aliquis velit ire ad summum et tunc ad summum ad gerendum tunc non posset ire ante quod se determinet per appetitum ad unum locum determinatum.

Eorum autem que sunt. Hic ponitur secunda divisio et est ista. Quaedam sunt propter finem scilicet que sunt propter aliquem effectum habentem in se notabilem bonitatem vel malitiam. Alia sunt non propter finem ut levatio festuce de terra vel fricatio barbe preter intentionem.

Arguitur Omne agens agit propter finem ergo omnis effectus est propter finem. Dicendum quod dupliciter agens dicitur agere propter finem. Uno modo quia agit propter quemcumque finem et sic omne agens agit propter finem quia intendit aliquid agere. Alio modo dicitur aliquid agere propter finem secundum quod finis dicitur aliquem effectum habentem aliquam notabilem bonitatem vel malitiam et sic non omne agens agit propter finem quia quidam agunt propter effectum qui non habet in se aliquam notabilem bonitatem vel malitiam sicut si aliquis levet festucam et hoc modo loquitur aristoteles in textu.

Secundus pars

Secundus

Secundus.

parte cause et sic alibi in domesticatore dicitur causa per accidens est enim in domesticatore sicut accidens in subiecto. Alio modo per accidens se tenet ex parte effectus quia scilicet coniungit effectum per se. et sic causa per accidens est fortuna quia coniungit effectum per se intento ab agente sicut inueniens thesauri coniungit fouere. Circa quod queritur in quo predicamento sit fortuna. Dicitur quod fortuna capitur dupliciter. Uno modo formaliter pro forma relationis cause per accidens ad effectum fortuitum. et sic est in predicamento relationis sicut etiam hoc nomen causa a toto genere est in predicamento relationis. Alio modo capit fortuna materiale scilicet pro illo in quo subiectatur talis relatio et hoc materiale est duplex scilicet proprium in quo immediate fundatur sicut intellectus practicus aliquid agentis per intellectum cui accidit aliquid per intentionem. Aliud est materiale remotum scilicet ipse totus homo agens. Dicitur est ergo quod secundum materiale proprium est in secunda specie qualitatis sed secundum materiale remotum est in predicamento substantie. Ex quo patet quod fortuna significat causam per se non secundum quod habet sed secundum quod est relata ad effectum per accidens. Unde non est inconueniens idem esse causam per se et per accidens si comparatur ad diuersos effectus. Exempli gratia fossor potest ad duo comparari scilicet ad foueam et sic est causa per se. uia fouea est semper nata sequi ex fossore. Alio modo comparatur fossor ad inuentionem thesauri. et sic est causa per accidens quia talis effectus non est semper natus sequi ad talem causam et sic dicitur fortuna.

Arguitur Omne per accidens reducat ad per se si ergo fortuna est causa per accidens ergo reducat ad per se et sic non erit per accidens. Dicitur quod duplex est reductio aliquorum adiuuic. Una est secundum premissam sic quod reductio fiat idem cum eo ad quod reducat et sic maior est falsa quia per accidens nunquam fit idem cum causa per se. Alia est reductio per coniunctionem quia scilicet illud quod reducat ad alterum coniungit illi ad quod reductur et sic maior est uera quia effectus fortuitus coniungit effectum per se et causa per accidens que dicitur fortuna coniungit cause per se et hoc est quod infra dicitur quod casus et fortuna reductur ad genus cause efficientis quod casus reducat ad naturam que coniungit naturali agenti et fortuna ad intellectum practicum.

Arguitur Aristoteles dicit septimo metaphysice quod causa entis per accidens est agens ut in pluribus sed illud est causa per se ergo

fortuna erit causa per se. Dicitur quod agens ut in pluribus accipit dupliciter. Uno modo ut agens ut in pluribus et sic agens ut in pluribus est causa per se non autem per accidens. Alio modo capit agens ut in pluribus secundum quod deficit ut in paucioribus vel secundum quod sibi euenit aliquid ut in paucioribus et sic causa per se etiam est causa per accidens respectu illius quod euenit ut in paucioribus. Utroque enim modo potest agenti aliquid accidere propter intentionem. Uno modo ex defectu agentis. Alio modo ex indistincte materia. et ideo aristoteles. vii. metaphysice dicit quod materia est radix contingencie quod intelligit de materia secundum quod est in effectu quod sic materia impedit intentionem agentis.

Arguitur Omnis causa per accidens est indeterminata sed fortuna est causa per accidens ergo est indeterminata sed ex causa indeterminata non potest fieri aliquis effectus. Dicitur quod dupliciter causa dicitur indeterminata. Uno modo per modum differencie quia scilicet habet se differenter ad unum effectum et ad alium et sic causa ad utrumlibet dicitur esse causa indeterminata non autem fortuna si que tam dicitur auerria. et sic est uerum quod ex tali causa non fit effectus. Alio modo dicitur causa indeterminata per modum contingencie quia scilicet talis causa contingentem habitudinem habet ad tale effectum et sic fortuna etiam est causa indeterminata quia effectus fortuitus non solum natus est fieri ex tali causa et qua modo fit sed potest fieri a multis alijs causis. Et per hoc potest sciri diuina inter fortunam et causam ad utrumlibet quia quibus in hoc conueniunt quod ex utroque potest sequi effectus vel non tamen in hoc differunt quia fortuna est causa per nunc determinata ad aliquem effectum sicut fossor inueniens thesaurum est pronunc determinata ad inuentionem thesauri sed causa ad utrumlibet secundum quod habet nunquam est determinata ad aliquem effectum.

Arguitur Effectus fortuitus nunquam est per intentionem ab agente quod fortuna non est eorum que sunt propter habere finem propter finem. Dicitur quod duplex dicitur aliquid agere propter hoc. Uno aliquid causa agit propter hoc secundum actum quod intendit finem propter que agit et sic causa per se est causa agens propter hoc sicut fossor secundum actum agit propter foueam. Alio aliquid agens agit propter hoc secundum aptitudinem quod scilicet est talis effectus quod agens egit propter hoc si talis effectus per se inuenit fuisse futurum et sic etiam fortuna est causa agens propter hoc quod nullus effectus dicitur fortuitus nisi habeat in se aliquam notam bonitatis vel malitiae et propter tale effectum per agens egit si sciam scilicet etiam affecturum sicut fossor utique egit propter

Duplex materiale proprium et remotum

Duplex reductio adiuuic quod adiuuic

inventionem thesauri si prescivisset inventionem thesauri. sed fossor non diceretur fortuna si inveni...

Arguitur Vanū et frustra videntur esse propinqua ad casum et fortunam. et tamen non sunt propter finem

Dicendum qd vanum et frustra conueniunt et differunt cum fortuna. Conueniunt quia comuni...

Arguitur Si fortuna fieret extra semper et frequenter. sequeretur qd eclipsis lune et solis essent fortuita quia...

Arguitur Aliqui dicuntur vniuersaliter bene fortunari. sicut alicui milites et medici ergo fortuna nō fit ut in paucioribus. Dicendum qd si aliquis effectus...

Arguitur Aliqui dicuntur vniuersaliter bene fortunari. sicut alicui milites et medici ergo fortuna nō fit ut in paucioribus. Dicendum qd si aliquis effectus...

Arguitur Aliqua sūt ut in pluribus ut aliquis ambulans p viā lutosam maculat se. ergo fortuna est eorū q sūt ut in pluribus. Dm q dupliciter aliqd cadit sub intentōe. Uno mō sub intentōe p̄maria. q. s. hoc p̄ncipaliter intendit. et sic verū est q maculatio nō cadit sub intentōe ambulātis p viā lutosam...

Infinitas qdem ergo

Postq̄ Aristo posuit diffinitōem fortune. p̄ter assignat eam p̄prietatū fortune. et hoc arguit quia diffinitio est mediū demonstrādi passivem et subiecto. Ponit ergo in summa sex p̄prietates quarum tres ponit a sapientib⁹ et tres a vulgarib⁹. Prima q̄ p̄prietatis fortune p̄ se a sapientib⁹ est qd eā illius qd fit a fortuna sūt infinite. Secūda est qd fortuna est immanifesta hominib⁹ et p hoc expōnitur tertia opinio data de fortuna. Tercia p̄prietatis ē nihil fieri a fortuna. et p hanc expōnit p̄ma opinio antiquorū de fortuna. Causa p̄me p̄prietatis est qd fortuna est cā p accidens sed sicut dictū est. infinita vni accidit. qd hoc qd p accidens contingit habet infinitas cās. Et sēcda p̄prietatis est. quia sicut dictū cause eius qd est a fortuna sunt infinita sed infinitū est nobis ignotū sicut s̄ in p̄mo hui⁹. ergo etiā fortuna est immanifesta nobis. Dicē notanter nobis qd effect⁹ fortune a deo p̄uicitur sicut effectus p se et t̄cda opinio simple est falsa. Et t̄cda p̄prietatis est. qd fortuna est cā p accidens sed qd p accidens est quodamō nō est. qd qd p accidens nō est cā simple. qd fortuna quodam modo non est.

Et dicere aliqd extra

Hic pot̄ alias tres p̄prietates positas a vulgarib⁹. Prima est qd fortuna est sine rōe. Secūda qd aliq̄ est fortuna bona et aliq̄ mala. Tercia est qd aliq̄ hnt eufortunū et aliq̄ diffortunū. Et p̄me p̄prietatis est qd rōinari non possum⁹ nisi de his que sūt semp et frequēter. cū rōinū sit ex necessa r̄is. s̄ fortuna fit extra sp̄ et fr̄q̄ntē se habentibus quia effectus fortuitus contingit p accidens et de causis p accidens non possumus habere eōdem Et circa hoc mouet dubitationem. utrū dīs

De p̄prietates forme

Opina de p̄prietatis

Solutio

13

De fortuna p̄ accidens

De fortuna p̄ accidens

De fortuna p̄ accidens

Aliquid 9. 2. p̄ eorū dicit

Aliquid 9. 2. p̄ eorū dicit

Secundus.

causa per accidens potest dici causa effectus fortuiti siue fortuna. et vult q non sed solum illa causa p accidens dicitur causa effectus fortuiti que aliquid influit in effectum p se intentu. et id vultus estus siue calor potest dici causa fortuita fameatis sed no depilatio. i. abrasio crimi.

Fortuna enim quide.

Hic ponit eodem alterius proprietatis scilicet q aliqua fortuna dicitur bona et aliqua mala. et stat eo in hoc. Ex quo fortuna est causa per accidens eius quod euenit preter intentionem. potest aliquid euenire preter intentionem dupliciter. Uno modo euenit aliquid bonum et dicitur fortuna bona. et quicquid euenit aliquid malum et dicitur fortuna mala. et hec proprietates fortune sunt in vulgari sensu. ideo ipsa respicit fortunam secundum quod significat effectum fortuitum.

Eufortunius autem.

Hic ponit eandem tertie proprietatis quare scilicet aliqui dicuntur eufortunati et aliqui diffortunati. et vult quod eufortunus contingit dupliciter. scilicet diffortunus. Primum contingit eufortunus quod aliquid magnum bonum euenit preter intentionem. Dicitur enim eufortunus ab eo quod est bonum. Secundo modo contingit eufortunus quod aliquid siue propinquum magno malo a quo separatur preter intentionem quia prius a malo est aliquid bonum. Hic etiam diffortunus dicitur dupliciter. Uno modo quod aliquid accidit magnum malum preter intentionem. Secundo si aliquid sit propinquum magno bono et separatur ab illo preter intentionem tunc dicitur diffortunus. Et eandem istius ponit aristoteles in textu. quod quod parum deest nihil deesse videtur. et ideo si aliquid est propinquum magno bono et prius ab eo habet diffortunus quod videtur ac si haberet illud magnum bonum. Ex omnibus istis elicitur quod eufortunus et diffortunus sunt incerta quod quod per accidens sunt et extra se et sequitur sunt incerta.

Queritur.

Utrum unus homo possit esse melius fortunatus alio. et videtur quod non. quia fortuna est intellectus practicus in homine. sed intellectus non est magis in uno quam in alio ergo fortuna non est magis in uno quam in alio.

Quod si fortuna capit dupliciter. Uno modo ex parte cause secundum quod fortuna significat ipsum intellectum practicum vel ipsum agens per intellectum. et sic in uno non est plus fortuna quam in alio. quia subiecta et fluxiones de se de se specie non suscipiunt magis et minus. Alio modo capit fortuna ex parte effectus fortuiti et sic est magis in uno quam in alio. quia vni accidit

plures effectus fortuiti quam alteri. hoc autem potest contingere ex duobus. Uno modo ex parte agentis. ex quo enim effectus fortuitus accidit preter intentionem sic illi agenti multa accidunt a fortuna quod parum intendit vel preuidet. et sic fatuus multa accidunt a fortuna. Alio modo contingit istud ex parte illorum que concurrunt ad actionem hominis. et sunt etiam scilicet corpus intellectus et voluntas. Ex parte corporis potest aliquid accidere vni quam ipse inclinatur ad aliquid agendum. et ex illa actione euenit aliquid fortuitum preter intentionem. sicut si aliquid ex influenza corporum telestium diminuat sanguinem. diminutio sanguinis est fortuita. quia homo per se mouetur ad calorem per talem influentiam et ex tali calore diminuitur sanguis. Ex parte intellectus potest euenire contingere. quia boni angeli possunt mouere nostrum intellectum. mouent ergo quantum deus intellectum ad aliquid operandum cui coniungitur aliquid preter intentionem operantis. et hoc fit a fortuna. et quia hoc non accidit equaliter omnibus sic fortuna non accidit equaliter omnibus. Similiter ex parte voluntatis que mouetur efficaciter a deo qui potest mouere voluntatem ad aliquod opus cui accidit aliquod bonum preter intentionem voluntatis et potest contingere vni et non alteri.

Differunt autem quo

Posita diffinitione casus et fortune. iam consequenter comparat ea adinuicem et primo ponit conuenientiam. et vult quod casus habet se in plus quam fortuna. et ideo omnis fortuna est casus sed non omnis casus est fortuna.

Arguitur. Si hoc est verum tunc non sunt distincta casus et fortuna. sed dictum est prius quod sunt opposita. Dicendum quod casus capit dupliciter. Uno modo secundum primam impositionem. et sic casus significat quantumcumque eandem per accidens siue sit in agentibus secundum propositum siue non. et sic est verum quod casus est genus ad fortunam. Alio modo accipitur casus prout significat causam per accidens in non agentibus secundum propositum. et hoc contingit per regulam topicam que dicit. Quandocumque est aliquod nomen commune duobus. si tunc vni ex eis imponatur speciale nomen et alteri non tunc alteri vsurpat sibi nomen commune. quia ergo causa per accidens in agentibus secundum propositum habet

Et fortuna non est aliquid per se
et non est per se. Et fortuna est
magis per se.

notten impositum scilicet fortuna ideo casus vocatur causa per accidens in non agentibus sicut propositum.

Fortuna quidem est.

Hic ponit dñam inter fortunam et casum dicens qd fortuna est in agentibus sicut propositum. Intellectu et voluntate qd pbat rōe et signo. Rōe sic. In illa est fortuna in quibus est agere qd ex actione cōtingit cucontingere. i. bona fortuna seu bonū cōtingere. effectus em̄ fortuitus cōiungit alicui effectui p se sicut dictū est. sed actio est solū in hūicibus intellectū et voluntatē. quia agere est se ad finem dirigere. sed solū hūicū intellectū et voluntatē dirigunt se ad finem. Alia autē aīata potius diriguntur ex instinctu nature. et ideo potius dicuntur agere qd agere. qd aguntur ab instinctu nature.

Signum autem est.

Consequenter pbat idē p signū et stat in hoc fortuna videt eē eadē felicitati vel ppe felicitatē. sed manifestū est qd felicitas solū inueniē in hūicibus intellectū et voluntatē ergo etiā fortuna. Minor est manifesta. qd bruta nō sunt felicitabilia. Maior ptz qd aliqui dicebāt qd felicitas consisteret in diuitijs. qd ergo dicunt illos eē fortunatos qd possident magnas diuitias idē sicut eos fortuna esset eadē felicitati. sicut veritate tū felicitas practica que consistit in habitibus prudentie iunctis virtutibus moralibus est ppe fortunā. qd talis nō p̄t pfecte haberi absq; diuitijs vel bonis fortune. qd sic ptz qd sunt multe virtutes morales quas vsus haberi nō pōt absq; diuitijs. sicut est liberalitas et magnificencia. et idē inueniēter dicit qd fortuna est ppe felicitatē. qd bona fortune seruiūt ad felicitatem et notant dictum ē de felicitate practica. qd felicitas speculatiua q̄ consistit in habitu sapientie nō habet ordinē ad fortunam. Circa qd scōdum qd est duplex felicitas. qdam p̄māria et p̄ncipalis q̄ sicut aristoteli p̄mo et secundo ethicorū consistit in opatione optime potētie circa optimū obiectū et talis felicitas consistit in cognitiōe dei p intellectum. Alia ē felicitas secundaria q̄ consistit in opatione prudentie in qua p̄netunt oēs virtutes morales. et de ista dicit qd ē ppe fortunam.

Et propter hoc neq;

Hic elicit ex p̄dictis correlarie in quibus nō ē fortuna. et dicit qd in inanimatis in brutis et pueris

nō ē fortuna. et tō sumit ex dictis qd nō hūicū propositum. Dicit tū inanimata hūicū fortunā sicut similitudine sicut dicit Plutarchus talis plus qd lapides ex quibus sūt are. i. altaria sunt hūicū fortuna et quia honorantur. et alij lapides qui ponuntur in pavimento sunt mfortunati quia calcantur pedibus. quia ergo illi dicuntur hūicū fortunati sicut tē quibus impenduntur magni honores. sic ad illius similitudine lapides dicuntur hūicū fortunati qui honorantur.

Arquitur Infantes habent p̄positū quia habent intellectum. sicut mliet et saty. ergo in eis est fortuna. Dicit qd quibus habent p̄positum sicut habitum qd habet potētiā intellectuā et volitiuā. non tamē habet sicut actum. quia actu non operatur sicut in intellectu et voluntatē.

Sed casus est in alijs

Consequenter ostēdit qd casus sit in plus qd fortuna. quia non solū est in hominibus qui voluntarie agunt sed etiam est in alijs animalibus et etiam in rebus inanimatis. Et ponit exemplum de alijs animalibus sicut dicit qd equus casu venit quando salutē adeptus ē non veniens p̄ salutē. sed ut accipet pabulum. Aliud exemplum ponit in rebus inanimatis dicit qd tripeda cecidit casu. i. qd sic stat p casū ut sit apta ad secundum. licet ista de tā nō ceciderat ut staret apta ad secundū sicut quia gravis. et sic hoc sit p̄ ne a casu p̄ter intentionem nature. Et qd concludit qd quodcumq; alicui accidit aliquid quod sit propter finem tunc talis effectus dicitur esse a casu quando est in non agentibus sicut propositum. et est effectus fortuitus quā sit in agentibus sicut propositum.

Signus autē est quod

Hic ostendit qd casus sit in his que fiunt propter finem et hoc sic. Vanum et frustra fiunt propter finem sed casus videtur esse idem cum vanis et frustra. ergo etiam casus sit propter finem. Maior probatur per diffinitionem eius quod est frustra. quia frustra est quod aptum natum est esse alterius causa. cum non includat id est attingit illud cuius erat aptum natum esse causa. Sicut ergo aliquis dicitur frustra ambulasse post cenam si non deposuit ventrem quia ambulatio post cenam est causa illius frustrari. Et dicitur notanter qd est aptum esse alterius causa qd

si aliquis dicat se esse frustratū illo fine q̄ aptus natus nō est sequi ex aliquo ope et si sequit̄ tūc nō egit frustra. ut si aliquis dicat se frustra balneasse sine eclipsi solis ipse est deridendus. q̄ ex balneatione nō solet fieri eclipsis. Maior pt̄ q̄ casus et vanū h̄nt idem nomē apud grecos. quia vocant̄ anthomatiū. Habent em̄ in hoc iuuentiam q̄ utriq̄ sit p̄pter finem tñ differētē. q̄ vanū est p̄pter finem actualem quē non attingit. s̄ casus nō est p̄pter finem actualem sed aptitudinalem quē finē aptitudinalē attingit.

Maxime autē semper

Ex his omnib⁹ cōcludit duplicē dñam inter fortunā et casum. Prima est q̄ casus est in his que fiūt a natura. q̄ bruta et inanimata agunt solū naturaliter in quibus est casus. sed fortuna est in a gētib⁹ fm̄ p̄positū. Ex quo sequit̄ alia dñā q̄ casus est in illis agentib⁹ quorū p̄ncipiū agendi est intra. q̄ natura est p̄ncipiū eius in quo est. sed fortuna est in his quorū p̄ncipiū agendi non est intra. s̄ q̄ agentia fm̄ voluntariē accipiūt speciem et formā a rebus. ad extra. sic ergo dicit̄ q̄ p̄ncipiū opationis eorū est ad extra.

Arquit

P̄ncipiū agendi est in agente sic a cā cui⁹ p̄ncipiū est intra. Dñm q̄ duplē s̄ aliquid p̄ncipiū ab intra. Primo q̄ subiecta tur in agēte. et sic est p̄ncipiū intra in agentib⁹ fm̄ p̄positū. Alio mō p̄ncipiū agendi s̄ ab intra q̄ oūē ex intrinsecis p̄ncipijs vel est p̄ncipiū intrinsecū. et sic p̄ncipiū agendi in naturalib⁹ est ab intra et in voluntariē agentibus non. quia p̄ncipiū agendi siue op̄tādī in naturalibus est forma substantialis. sed in voluntariē agentib⁹ illud p̄ncipiū agendi non est ab intra sed ab extra. q̄ ē p̄cepta a re ad extra que p̄ speciem intelligibilē est subiective in intellectu licet ipa sit obiective in intellectu.

S; modorū causarū.

Postq̄ p̄his dixit q̄ casus et fortuna sunt cāe p̄ accūs. et q̄ cā p̄ accūs semp̄ iungit̄ cause p̄ se. ergo ostēdit ad qd̄ genus cāe reducāt̄. cui iungāt̄ tur casus et fortuna. et vult q̄ reducāt̄ ad genus cāe efficientis. qd̄ sic p̄bat̄. q̄ casualia fiunt a natura. fortuna ab intellectu. et hoc p̄ ex dñā p̄ius data de casu et fortuna. sed natura et intellectus spectant ad genus cāe efficientis. ergo

etiā fortuna et casus reducūt̄ ad genus cause efficientis. Maior p̄bat̄. q̄ natura et intellect⁹ mouent̄ executiue. s̄ executiua motio spectat ad genus cāe efficientis ergo &c.

Queritur

Quare casus et fortuna nō p̄t̄ reduci ad alias cās. Dñm q̄ ideo nō em̄ dñt̄ reduci ad genus cause materialis. q̄ effectus fortuiti acquirūt̄ p̄ actionē. sed materia p̄t̄ actioni et sic nō p̄t̄ ad cām materialem reduci. Hecō nō ad genus cause formalis nec etiā finalis. q̄ tam forma q̄ finis intendunt ab agente. sed effectus fortuitus nō est p̄nt̄ utus actualiter. et sic repugnat̄ ea reduci ad genus cause formalis vel finalis.

Quoniam autē sunt.

Hic ex p̄dictis reprobat̄ scd̄m opinionē antiquorū tū p̄ius datā de fortuna sc̄ q̄ fortuna est causa celi et oim̄ mundanorū. et stat̄ reprobatio in hoc. Si fortuna est cā celi et oim̄ mundanorū ergo erit aliqua cā p̄ior cā celi. sed hoc est impossibile. quia p̄mus effectus habet p̄inā cām. sed celi est p̄m⁹ effectus inter res naturales siue corporales. Maior pt̄ quia fortuna est cā p̄ accūs iuncta cāe p̄ se sicut dicit̄ est. sed oē p̄ se est p̄ius eo quod est per accidens.

Queritur

Utū illud poema de fortuna qd̄ dicit̄ fortunā eē deā immortalē administrantē tp̄alia velatam linteis voluentē rotā sic verū vel non. Dñm q̄ illud poema pōt̄ duplē intelligi. Uno mō fm̄ veritatē sic q̄ veraciter esset talis dea immortalis administrans tp̄alia et sic simplē est falsum. q̄ p̄ma causa sc̄ deus sicut administrat̄ sp̄ialia ita et tēporalia. q̄ sicut dicit̄ sapiens. Sapia diuina at̄ t̄tingit a fine vsq̄ ad finē fortiter et disponit̄ oīa suaviter. Alio mō pōt̄ istud poema intelligi fm̄ apparentiā nostrā. et sic p̄t̄ poema saluari. quia fm̄ nostrā apparentiā apparet q̄ ista tp̄alia q̄si ceco mō administrant̄ hoībus. q̄ bonis quib⁹ danē in paucitate. et malis in abundantia. et ideo dicit̄ dea esse ceca siue velata linteis quasi non cognoscens quib⁹ distribuatur tp̄alia. et s̄ voluēt̄ rotā p̄pter magnā mutabilitatē istarū rerū tp̄alium. q̄ sicut in rota que voluit̄ sit magna mutacō fm̄ situm rote et sit reditus p̄t̄ rote ad eundē sitū in quo p̄ius fuerant. sic etiā est multiplex mutatio in istis tp̄alibus. q̄ multi veniūt̄ de paupertate ad diuitias et eōtra. sed fm̄ veritatē ista

nō sunt a fortuna sed a deo pudente et ordinā
te. q̄ em̄ mali recipiūt multa epalia hoc forsan ē
q̄ deus p̄ordnat ut recipiāt p̄mū epale si forsa
in vita aliqua bona fecerunt de genere bonoz q̄
post hanc vitā in eternū damtabūt cū ergo non
p̄t p̄mari post hanc vitā et nullū bonū manet
iterminatū necesse est ut hic recipiāt p̄mū. et
sunt multe alie cause fm̄ occulta dei iudicia.

Que autez sunt cause

Postq̄ Aresto determinavit de causis p se et p
accūs. hic dicit ostendit q̄ nō sunt plures cause his
que dicte sunt. et hoc pbat. q̄ tot sūt cause quot
modis contingit amenter tūceri ad interroga
tionē factā p̄ p̄pter quid. q̄ p̄pter quid querit de
causa sed hoc attingit quatuor modis. ergo sunt
tū quatuor genera causarū. q̄ nō ostendit exempla
riter. q̄ q̄q̄ p̄pter qd̄ reducat ad cām formalem
sicut in mathematicis q̄ diffiniunt p̄ formā sic q̄
nō p̄ materia sensibile. q̄q̄ p̄pter qd̄ reducat ad
cām efficientem. ut p̄pter qd̄ illi certauerūt q̄ su
eati sunt. furtū em̄ mouet aliquos ad certamen.
q̄q̄ reducat ad cām finalem ut si dicat p̄pter qd̄
aliqui pugnat r̄ndet q̄ ut dominet. q̄ dominet ē
fims belli. q̄q̄ ad cām materialē. ut p̄pter qd̄ ali
qd̄ est corruptibile. r̄ndet q̄ p̄positū ē ex p̄teritis.

Quoniam autē cause.

Postq̄ plus determinavit de causis. dicit p̄ponit
q̄ ad physicū spectat determinare de omnib⁹ istis
causis. et q̄ habet demonstrare p̄ omnes istas cās

Veniunt autem tres.

Et sequit̄ sūū intentū. et p̄mo pbat q̄ naturalis
plus habet determinare et p̄siderare oēs causas. et
hoc pbat supponendo duo pambula. Primū ē q̄
multotiens tres cause coincidūt scz efficiēs forma
et fims. q̄q̄ autē due coincidūt sicut forma et fi
nis. sed in istis coincidētis est dūa. q̄ tres cau
se coincidūt in vno sp̄ et nō nūo sicut sunt effi
ciēs forma et fims. sed forma et fims coincidūt
in vno numero.

Arguitur

Celū et aīa nobilis sūt cā
efficiens istoz inferior. et
nō coincidūt in vno sp̄ cū istis inferiorib⁹ q̄ r̄.
Dm̄ q̄ duplex est tā efficiēs. Una est equos
ca et illa nō coincidit cū forma in vno sp̄. Alia ē
tā efficiēs vnioca et talis coincidit cū forma in
vno sp̄. sicut homo generat hominē et forma ho

minis generātis est vno sp̄ cū forma hominis
geneti. Et si dicat. fims nō coincidit in vnum
sp̄ cū forma. q̄ fims domus est inhabitatō et for
ma est vno partiū domus. Dm̄ q̄ duplex est fi
nis. f. fims quo puenit ad vltimū finē et ille coin
cidit cū forma. q̄ vno partiū in domo est forma
et etiā fims quo. Alius est fims vltimat⁹ ut in
habitatio. et ille nō coincidit cū forma. et hoc ali
dicūt sic. Forma est fims generatiōis. sed fims
grā au⁹ est fims generātis. Dm̄ est ergo q̄ fi
nis quo coincidit cū forma in vno nūo. nec seq̄
tur q̄ cāe coincidāt. q̄ ista est coincidentia mate
rials et nō formalis ut p̄ius dictū est.

Et teneat phisicus con

Hic ponit scdm̄ pambulū et est istud. q̄ phisicus
teneat considerare quecūq̄ mouent mota. si autez
sunt aliqua que mouēt et nō mouent nō sunt phi
sice p̄sideratiōis. et hoc id q̄ phisicus debet p̄sidera
re de rebus naturalib⁹. et naturalia dicūt q̄ hnt
intra se p̄ncipia motus passui. q̄ ergo mouet et
nō mouet nō est res naturalis. Et id ipsius
phisie est triplex intentio sive studium. q̄ aliquid
est circa immobile sicut studiū metaphisice. aliqd̄
est circa mobile et incorruptibile et est phisice con
sideratiōis sicut studiū in quo querit de corpib⁹
celestibus. Aliud est circa mobile et corruptibile
et etiam p̄inet ad phisicū. Ex quo patet q̄ ista
diuisio nō sumit fm̄ diuersitate sciz p̄ fm̄ diuer
sitate rerū extra aīam existentium.

Quare propter quid.

Hic ex p̄dictis suppositōibus pbat q̄ ad natura
lem phm̄ p̄inet considerare oēs causas. et p̄mo
pbat hoc de tribus causis. scz de efficiente. materia
et forma. scdo de fine. Intendit ergo talē rōnem
Plus naturalis habet determinare de generabi
libus et corruptibilibus sicut p̄ter scda suppo
ergo habet etiam determinare de his que p̄currūt
ad generatōem. sed tres cause concurrūt ad ge
neratōem. quia oportet in generatōe ēē aliqd̄ qd̄
fiat post aliud. i. oportet ēē formā que acquiritur
materie p̄sistenti. Hecō oportet ēē aliquid qd̄
faciat generatōem. i. efficiēs. Oportet terciō esse
aliquid qd̄ sustineat. i. materia que est subiectū
et ex istis tribus causis p̄sequit̄ generatū. nō em̄
omne mouēs p̄siderat a phisico sed mouēs motū.
quia aliquid est mouēs omnino immobile quod
est p̄ncipiū omniū.

*Quoniam p̄pter quid r̄ndet q̄
q̄ dicitur plus naturalis*

Secundus.

Et quod quid est et.

Hic ostendit qd ad naturalem phm spectat asidera
te finē et hoc sic forma et fims contidit p pma
suppōem. sed phisic⁹ hz asiderate formā ergo finē
et posset aliquis dicere ergo phisic⁹ nō hz asidera
te finē inq̄rū fims. addit aristot. scdā eōdem sq
istā phis naturalis habet asiderate naturā s̄ na
tura agit p̄tē finē ergo hz asiderate finē inq̄rū
fims. et sic phisicus habet cōsiderate oēs causas.

Et penitus reddendū

Hic p̄bat scdāz p̄tē s̄ qd phisic⁹ habet demonstrare
p oēs cās. et p̄mo dicit qd p oēs cās demonstrandū
est a phisico. et dicit qd p̄tē qd est in naturalib⁹
penitus reddendū est ip̄ oēs cās. Dem̄ ponit des
serentiā. et vult qd si p̄cedat ex causis p̄p̄ibus in
generatōe s̄q ex materia et efficiente tūc q̄nqz se
q̄tur aliqd̄ simple. i. necessario. s̄ qn̄ cā habet neces
sariū ordinē ad effectū. Exemplū de efficiente ut
sol oituz ergo dies est. De materiali hoc est apo
firū ex cōtrarijs g⁹ est corruptibile. q̄nqz sequitur
ut sequēter qn̄ cā nō habet necessariū ordinē ad
effectū. ut semē est ergo fructus erit. P̄tē em̄ sta
tus multipliciter impediti et ergo nō sequitur ne
cessario. Necessē est ergo ad hoc qd argumentū in
illis causis valeat qd cā firmatur cū debitis circū
stantijs. ut semē ē nō impeditū ergo fructus erit.
De cā efficiente ut edificat or est nō impedit⁹ ergo
domus p̄t esse. P̄tē tñ argui in istis causis ab ef
fectu ad cām ab qz circūstantijs. Dicebatur notan
ter de causis p̄p̄ibus in generatōe qz fims et for
ma sunt p̄iores absolute. sed efficiens et mate
rialis sunt p̄ores in generatōe.

Et si hoc debet fieri si.

Hic ostendit quōd phis demonstrat p cām finalem et
formalem. et vult qd qn̄ demonstratio fit p causas
formalē tūc sequitur effectus ex tali cā sicut cōclu
sio demonstratōis ex p̄p̄ibus necessarijs. sed illa
sequitur ex necessitate. g⁹ talis effect⁹ se q̄tur nes
cessario. Dile est de cā finali. qz ex illo qd dign⁹
est. i. ex cā finali etiā sequitur effect⁹ sic. i. p̄ necessi
tate optz tñ finē ap̄tati ad subam rei. et nō se
quitur argumentū et q̄nqz finē ad effectū. s̄ ex
p̄p̄io finē. Exemplū de cā formali. s̄ em̄ sequitur
aia est ergo vita vel aiatū est. Vita em̄ ē effect⁹
aime in genere cāe formalis intermsa. In genere
cāe formalis formatis. ut aia cōnalis est g⁹ effi

tile est. De fine inhabitatis ē ergo domus est.

Arguit

Terū natural phs hz asiderate
oia genera cāz. Dm̄ qd sic
ēō ē. qz q̄libz scia hz asiderate illa q̄ spectat ad as
deratōem sui subiecti. qz q̄libz scia ē p̄ncipaliter
de subiecto. s̄ subiectū qd ē ens mobile dep̄det ex
q̄tuor causis. Primo ex materia. qz oē mobile ne
cessario hz materia. qz qd ē mobile est in pōna ad
formā q̄ acquirit p motū. Secdo dep̄det a forma
qz mot⁹ nō ē illius qd ē in pōna simple cū moue
ti p̄supponit eē. qd ē verū de motu accidentalī. s̄ lo
quēdo de motu subali tūc mot⁹ est ad formā sub
stantialē sicut ad em̄nū. et sic sp̄ mot⁹ dep̄det a
forma sicut a em̄no. Tertio dep̄det ab efficiēte qz
mot⁹ ē actus mobilis a mouēte. nihil em̄ seipm̄
ducit de potētia ad actū. et qz cē agēs agit p̄tē
finē. sic mot⁹ dep̄det in ordinē ad finē. et sic p̄t qz
oia ista conuēniūt ad ens mobile. Necessē ē ergo
phisicū asiderate oia genera cāz.

Querit

Terū phs naturalis hz demonstrat
te p oia genera cāz. Dm̄ qd sic
ēō ē. qz phisicus hz diffinire p oia genera g⁹ hz
demonstrare p oia genera cāz. p̄tē. qz oēs
cāe p̄tē ad p̄tē motū ens mobile. g⁹ d̄z ens
mobile diffinire p oēs cās. q̄nā t̄z. qz mediū demō
stratōis est diffinitō. g⁹ sp̄ eōdē mō aliqd̄ diffinī
q̄ mō demonstrat passiones inesse subiecto. et hoc
est qd d̄z scdo posteriorū qz idē est qd et p̄tē qd
Ex isto p̄ d̄z a tā diffinitionis qz demonstratōis
in metaphisica mathematica et phisica. qz metaphis
ca diffinire et demonstrat p res cās. Mathematicus
dō diffinire et demonstrat p vnā cām. s̄ formale. phi
sicus at p oēs. cui⁹ rō dicta ē in p̄hemio hui⁹.

Querit

Terū phisicus sp̄ demonstrat p̄
oēs cās. Dm̄ qd nō. Pro quo
sciendū qd duplex ē demonstratio. q̄dā ē simple p̄f
ecta. et talis p̄cedit p oēs cās in phisica. Alia ē im
p̄fecta et fit p̄cedere p vnā tñ vel aliquas tñ.
Et rō h⁹ est. qz oīs syllogism⁹ tenetatur a medio
qn̄ ergo mediū demonstratōis ē diffinitio simple
p̄fecta vocat demonstratio simple p̄fecta. qn̄ dō
ē diffinitio imp̄fecta demonstratio vocat imp̄fecta.
Contingit ergo arguere p vnā cām duplex. Vno
arguēdo a causa ad effectū. Alio mō p̄cedendo
ab vna causa in aliā. Primo mō contingit argue
re a causis p̄p̄ibus in generatione. et a causis
posterioribus in generatōe sicut p̄tē circa textū.
Secdo arguit ab vna cā ad aliā. et tūc cā q̄ ē p̄
ca et p̄fectior ē p̄ncipiū demonstratōis alias causas

minus pfectas et sic finis demonstrat oēs cās. et hoc est qd infra dicitur in hoc scdo qd rō necessitatis in oibus alijs causis sumit a fine. Pōt etiā illo mō forma demonstrare materiā. qz est dignior materia et sic sicut dicitur qd diffinitio formalis est pncipiū demonstrandi diffinitōem materialem.

Arguitur de causis ergo nō phisicus

Dōm qz tā accipit dupliciter. Uno mō fm suā trāsēndentiā et sic est trāsēndēs naturā. cū etiā cōueniat pmo enti. et sic dēminat de causis spectat ad metaphisicū. Dēminat etiā de tā entis fm qz hmoi. et id dēminat metaphisicū etiā de causis que sunt cāe entū. Alio mō capit cā cōtracte fm qz p̄trahit ad res generabiles et corruptibiles et sic phisicus h̄z dēminat de causis. et hoc est quod prius dictū est in textu qz vult dēminat de causis generatiōis et mutatiōis.

Arguitur dū ergo phisicus nō habet dēmon

strare p oēs cās. aūs pbat qz materia nō est pncipiū cognoscendi qz est in pōia. et aliq cāe sunt extrinsece sicut efficiēs et fims. sed diffinitio q̄ est mediū demonstrandi d; dari p intrinseca. Dōm qz materia accipit dupl. Uno mō fm se et absolute. et sic nō est pncipiū cognoscēdi. Alio mō fm qz substat forme. et sic sit cū forma est pncipiū cognoscendi. Ad aliud argumentū dōm qz duplici aliqō est intrinseca alteri. Uno mō fm subam. et sic materia et forma sunt cāe intrinsece ipsi effectui qz ex ipis p̄stituit effectū. et sic est verum qz diffinitio data p intrinseca est diffinitio data p materiā et formā. Alio mō aliqō est intrinseca alteri fm dūtē. et sic cāe extrinsece dicūt etiā intrinsece. Vñ qz ex dūtē alicui⁹ rei aliqñ res cognoscit. sic ex cā finali et efficiēte p̄t res cognoscā q̄uis min⁹ p̄prie qz ex materia et forma.

Dicendū quidē igitur

Postq̄ phis dēminat et dixit qz phisicus diffinit et demonstrat p oēs cās. iam pbat unum qd suppositū est. s. qz natura agit ppter finē. et qz ex illa questione dependet alia questio. s. vtrū necessitas in rebus naturalib⁹ dependeat ex necessitate materie vlt finis. id postea illā dēminat. pmo subiungit eōdem dēminandi. Et dicit qz atiq̄ phis dēminat oēm necessitatē q̄ est in reb⁹ naturalib⁹ ad materiā. sicut si querat ab eis quare dētēs anteriores sunt acuti et posteriores sunt obtusi. dicit

Ita dicitur qd finis intrinsecus est pncipiū dēmonstrandi qd est pncipiū qz qd est in materia et forma.

cū qz anteriores hnt partē de materia et posteriores multū. Esti aliq̄ antiq̄ videbant tāgere cām efficiētē sicut Empedocles lītē et amicitia et anagoras intellectū segregantē a cābos cōfuso. tñ de h̄ dicit aristot. nō hnt gaudere qz p̄fecte tāgere cām efficiētē. qz licet ponebāt cās efficiētēs in p̄stitutione mūdi. tñ in p̄stitutione partū mūdi nō posuerūt causas efficiētēs.

Habet autem opinio

Hic ponit aristotiles motiū antiquorū quare dicebāt naturā nō agere ppter finē. et arguebāt sic. Si natura ageret ppter finē tūc ageret qd melius est. sed nō sp̄ agit qd melius est ergo nō semp agit ppter finē. Maior ē nota qz fims et bonū cōmūdit. Minorē pbat qz si in p̄terit pluuit tūc ex illa pluuia aliq̄s malū p̄tingit. s. destructio frumenti qz si frumenta sunt in aceruo et pluuia adueniat tūc frumenta destruit. Ex quo vltērius p̄cludunt necessitatē eē ex materia. et ita dicūt pluuia cadere deorsum qz est gravis et anteriores dentes dicūt eē acutos qz hnt partē de materia. sed aristot. non soluit istud argumentū. Dōm est tñ ad hoc qz natura sp̄ agit qd melius est in vbi et p se licet non in p̄ticulari et p actūs. op̄et etiā cās effectib⁹ proportionari. cū ergo actō nature nō ordinatur ad unū effectū tñ. ergo sufficit qz natura in vbi agit qd melius est. et id q̄uis in hoc at tuo frumentū destruat tñ alia terre nascentia p hoc generatur et p̄seruant. et sic natura nō sp̄ agit qd melius est in p̄ticulari effectū tñ sp̄ in vbi. Et ad illud quod querit in rōe dōm est qz q̄uis effectus accidat in rebus ex dispōne materie. tñ op̄et p̄ter materiā aliā inuenire cām quare materia ē sic disposita. Exempli grā. dentes anteriores sunt acuti. quia hnt partē de materia s. cā illi⁹ dispōis matie vltēri⁹ resoluit ad finē et q̄ sūt acuti p̄ores dētēs vt diuidant cibū. et sic materia bñ cōcurrit se dō nō est causa talis dispōis.

Ubicumq; enim omnia.

Hic excludit obiectionē q̄ p̄t obija cōtra antiq̄s et est ista. qz nos videm⁹ qz in reb⁹ naturalib⁹ frequenter res eueniūt fm qz ē melius. et multē utilitātes psequūt dispōes reb⁹. et sic videt natura agere ppter finē. Rñt aristot. ex eadē pte qz utilitates pueniētēs ex actiōe sunt p actūs. pueniūt etiā res dispōes vt res saluēt qz nisi talitē res eueniēt nō pmanerēt. et id empēdacles dixit qz in pncipiō cō

h z

Secundus.

stutōis unāsi fuerit pducte virgine et bouigine
et mixta existentia pro media parte vites et p
media pte homines et qz nō fuit dispō debita p
tū necesse ē qz tale al' corā peret vt nō generaret
sibi sile et id dispōes facte in reb' fuerūt ppē con
sistentiā rerū et nō ppē ex vtilitate aliqua vl finē

Sed impossibile est.

Hic ponit aristotē qz rōes pta opinione pōictā
p qz vult ostēdere qz natura agit ppē finē. pma rō
est. Oia qz fiūt fiūt a casu vel ppē finē sed multa
fiūt in naturalib' qz nō fiūt a casu ergo fiūt ppē
finē. Minor pty qz qz fiūt a casu fiūt extra semp
et frequēter sed qz fiūt fm naturā fiūt semp et se
quēter. q' ea qz fiūt a natura fiūt ppē finē qz se
quēter hō generat hoīem et agn' agnū. et hō se
quēter generat cū qzqz digitis in onā manu.

Arguitur Illa que fiūt a casu etiam
fiūt p ter finē sicut dicitur in
diffinitōe casus qz fiūt ppter hoc. Dōm qz du
pliciter aliqua fiūt ppter finē. Vno mō ppter fi
nē actualiter intentū et sic casualia nō fiūt ppē
finē qz fiūt pter intentōem. Alio mō aliqua fiūt
ppter finē aptitudinalit' qz scz efficiēs egisset ppē
finē si pccuisset illū eventū et sic casualia et for
tuita fiunt ppter finem.

Amplius in quibuslibet.

Hic ponit sēda rō qz pmo supponit vni. s. qz ubi
cūqz agit aliqz ppter finē tā pōia qz posteriora
agunt grā finis tūc sic vniqz agit naturalit'
sicut aptū natū est agi s' naturalia sic agunt vt
tendāt in aliquē finem ergo natura agit ppter
finē. Maior pty qz nisi aliqz ageret sicut aprum
natū est agi tūc ageret violente. Exēpli grā Cū
lapis mouet dorsum tūc agit sicut aptus nat'
est agi et ergo tūc agit naturaliter. si autē moue
atur sursum tūc nō agit sicut aptus nat' est agi
ergo agit violēte. Minor pbat qz naturalia hnt
naturalē inclināōem ad suos fines. sicut lapis
ad locū dorsum et ignis sursum et hoc id ptingit
qz vbiqz est aliquis finis ibi pōia et posteriora
agunt ppter finē. cū ergo naturalia habeāt ali
quē finē tenendū est qz opatōes eoz sūt ppē finē

Immo autem ars.

Hic ponit tēcia rō et ē ista. Ars agit ppē finem
sicut domificator ppē domū et medic' ppē sanita
tē s' ars pntat naturā ergo natura etiā agit p

pter finē. Maior pty qz ars h' etiā delimitata in
strumenta in actōib' suis sicut dicitur est de medi
co. Minor pty qz aliqz sunt qz simul fiūt ab arte et
a natura et in illis ars eoz mō pducit effectum
ac si esset natura.

Maxime autē manife

Quarta rō est ista. aliqua entia pure naturalia
nō hnt intellectū nec volūtātē agūt ppē finem
ergo natura agit ppter finē. Maior est manife
sta de animalib' alijs ab hoīe. Minor pty qz qz cōiter
vl semp eoz mō fiūt ppter finē. s' multa na
turalia pducūt suos effectus eoz mō sicut pum
do semp eoz mō facit mōū et aranca telā. Et
plante eoz mō pducūt ramos folia et fructus. qz
nata in ill' agit ppter finē. Et maioris est qz illa
qz sp eoz mō agūt suos effect' semp et sequēter
agūt ergo agunt ppter finem.

Et quoniam natura.

Quinta rō stat in hoc. forma est finis materie.
sed materia agit ppter formā ergo natura agit
ppter finē. Maior pty qz materia disponit vt for
ma introducat' et id finis materie sumit ex for
ma sicut dicitur est. Minor pty qz generatio natu
ralis est ad hoc vt forma acquirat' materie.

Querit Quare naturalia agūt sp eoz
mō et intellectualia agūt multis
modis. Dōm qz id qz pncipiū actionis natura
lis est forma substantialis p quā res est sicut ergo
illa forma est vni fm naturā ita etiam opus se
quēs talē formā est vni sed agens p intellectum
agit p formā quā accipit a reb' sed hoc agēs pōt
diuersimode res cōcipere ergo etiā pōt diuersimode
de res operari.

Peccatum autem fit.

Hic excludit tēcia motiua antiquoz quibus mor
uebant dicere naturam nō agere ppter finē. quo
rum pmi est qz in naturalibus accidunt mōstra
et defectus nature. se d nō sūt dici qz natura agit
ppter peccata mōstra siue defectus ergo nō agit
ppter finē. Contra hoc motiū pcedit Aristotē
quatuor rōibus. Prima est ars manifeste agit
ppter finē qz ars intendit aliquē finē sicut domi
ficator domū sed manifestū est qz in arte etiam
sunt peccata quia qzqz artifex intendit aliquid
pducere qz tū nō pducit si ergo ex hoc nō impē
dicitur ars qn agat ppter finem et si deficiat a fi

ne ergo filiter erit in natura. et sic istud motum includit oppositum opinionis antiquorum. quod bene sequitur si natura dicitur a fine produciendo monstrat ergo agit propter finem quod ubi non potuit esse habitus ibi non potest esse privatio. ergo pro oppositum ubi est privatio ibi natus est esse habitus si ergo natura dicitur a fine ergo agit propter finem.

Amplius necesse est.

Hec ratio est ista. Ubique sunt determinata principia et determinatur ordo producendi ibi intendit determinatur finis. sicut in naturalibus et sapientie in generatōe naturalium sunt determinata principia et determinatur ordo producendi. ergo intendit determinatur finis. Maior pars quod nisi intendit determinatur finis tunc poterat capi in determinata media. quod alia media inducit alium finem. ut qui vult parare domum habet alia media quam volens parare scammum. Minor pars probat exemplarietate quod semine animalis non statim est aliquid in principio molle et rāde induratur ad ossa et cetera. ergo ibi determinatur ordo producendi.

Amplius et in plantis

Tercia ratio stat in hoc. Si natura non agit propter finem quod quibus deficit a fine. ergo in illis in quibus natura minus videtur agere propter finem erit maior defectus sicut in plantis. sed hoc est falsum. quod sicut Empedocle non inuenit monstrat in plantis sicut in animalibus. quod ipse dixit quod in principio fuerit facta animalia quod fuerit per media pro vitis et per media pro homines.

Adhuc oportebat et.

Quarta ratio stat in hoc. si natura in semine non ordinaret semine ad determinatum finem. tunc naturaliter ex uno semine fieret quocumque animal. quod natura non plus ordinaret hoc semine ad unum animal quam ad aliud. sed non sensum videtur oppositum. ergo natura agit propter finem.

Omnino autem destruitur.

Hic excludit secundum motum antiquorum quo eis videtur quod natura non agit propter finem et est illud. quod dicebant illa que sunt in natura provenire ex pluribus causis scilicet agente et materia. Sed contra hoc dicit philosophus quod ille qui dicit naturam non agere propter finem omnino destruit naturam. id est motum naturalem. et hoc probat per diffinitionem. eo est quod dicunt moveri secundum naturam. quod secundum naturam dicitur esse illa moveri quocumque ab aliquo principio intrinseco determinato moverentur continue quousque deventur

ant ad aliquem finem determinatum. Si ergo tollat finem a rebus naturalibus tunc nulla dicerent secundum naturam moveri quod est impossibile. et quod finis et principium coincident id ubi est determinatum principium ibi est determinatus finis. Et addit aristoteles. quod si finis esset contingens et indeterminatus tunc naturalia fierent a casu quod casualia dicuntur quod non ordinantur ad aliquem determinatum finem sed accidunt propter intentionem agentis.

Inconueniens autem est.

Hic excludit tertium motum antiquorum quo videbatur eis naturam non agere propter finem et fuit istud. hoc non agit propter finem quod non deliberat de fine. sed natura non deliberat de fine. Ergo dicit aristoteles. quod hoc inconuenienter dicitur. quod sunt multa que sunt propter finem et tamen non deliberant de fine sicut ars quod ars non deliberat. Si enim sic aliquis perfectus artifex tunc absque deliberatione agit opera artis. ubi natura videtur differere ab arte in hoc. quod natura est principium intrinsecum agendi propter finem. sed ars est principium extrinsecum. si autem ars fieret intrinseca ipsi materie artificiali tunc etiam ars fieret natura. Et idem ars assilatur nature in hoc quod non deliberat.

Arguitur Ars est in artifice ergo est principium intrinsecum. Dicitur quod dupliciter dicitur aliquod intrinsecum. Uno modo quod quocumque modo subiectatur in eo in quo est. et sic etiam ars est aliquod intrinsecum. Alio modo dicitur aliquod intrinsecum quod est per se intrinseca. et sic natura dicitur intrinseca in ordine ad illa in quibus est. quod materia et forma sunt natura et sunt partes intrinsece illius cui sunt materia et forma.

Arguitur Artifex sepe deliberat de operibus artis ergo et. Dicitur enim quod notat dicit aristoteles. quod ars non deliberat quod ars habet formam utrisque secundum perfectionem eius rationem. que habitata non sit deliberatio de operibus artis. sed artifex habet aliquem habitum tale formam siue perfecte siue imperfecte. et idem artifex propter imperfectionem potest deliberare sicut imperfectus citharedus.

Queritur Vtrum natura agat propter finem. Dicitur quod sic. et ratio est. quia in causis subordinatis si abstrahatur prima causa necesse est omnes causas subtrahi. si finis est prima causa subtrahatur finis in rebus naturalibus non erit aliqua realitas in eis. et sic auferet omni mutatio quod est contra sensum. A fine enim mouet efficiens. Efficiens mouet materiam ad formam. Item si non intendat natura finem non posset dari causa quare natura

Secundus

plus ageret p ista media q̄ p alia.
Querit Utrum natura eorū mō agat p̄
 finē in singulis. Dōm q̄ nō.
 et eō est q̄ aliq̄ d̄ agere p̄ter finē mōtū dēz
 iminat ad finē. s̄ triplē aliqua dēminat ad finē.
 ergo triplē agūt p̄ter finē. Maior est manifesta. q̄
 agere p̄ter finē est se ad talē finē dēminat. s̄ d̄
 nor p̄bat. q̄ vñ mod⁹ dēminatōis est pure acti
 uus q̄ s̄ agēs seipm dēminat ad aliq̄ agēdū.
 p̄ liberā electionē. et cū electio est actus volūtatis
 et intellectus. ideo oportet q̄ talis modus solū sit
 in hūtib⁹ intellectu. Dēminatō em̄ se ad finē est
 cognoscere ordinatōem finis ad media. hoc at̄ s̄
 lū est in hūtib⁹ actionem eōis. Hōis mod⁹ est
 p̄tm acti⁹ et p̄tm passi⁹. q̄ sit p̄ octusū dēmi
 nati obi. at̄ ad cuius p̄ntiam mouet aliq̄ natū
 ē. ilī instinctū ad p̄secutōem vel fugā. et iste mod⁹
 est in aialib⁹ brutis. q̄ mod⁹ d̄ acti⁹ et p̄ter ip̄
 obi. q̄ mouz sensum ip̄s⁹ aialis. et d̄ passi⁹
 q̄tm ad exercitō. in mōtū s̄ p̄ntē obi. ad
 exercitōnem mouet at̄ absq̄ illo q̄ ordinet media
 ad finē. sicut fit i hoīe. et iō q̄ uis brutū agnoscat
 q̄nq̄ naturaliter finē ad quē mouet. tñ nō cognō
 scit finē sub eōe finis. q̄ nō cognoscit finē sub re
 latione ad media q̄ est p̄ter cognoscere finem.
 Tertius mod⁹ est pure passi⁹ q̄ p̄uenit ex moti
 onē agētis a quo talis forma imp̄mitur materi
 e. quā formā sequit opatio q̄ est finis illius na
 ture. et iste mod⁹ agēdi p̄ter finē est sine oī cognō
 tione illius q̄ mouet p̄ter finē. p̄supponit tñ cog
 nitōem in agere q̄ est cā talis rei naturalis. Diffe
 rēt ergo isti mōi dēminatōis ad finē. q̄ p̄mus
 sit p̄ intellectū. scōs p̄ sensum et t̄ter. p̄ formam
 naturalē. Et quo p̄nt elici tria correlaria. Quoz
 p̄mū est q̄ in motib⁹ brutoz aialū et naturalū
 nō est error sicut in opib⁹ humanis. Cui⁹ eō ē. q̄
 opa in aialibus brutis et naturalib⁹ p̄ncipaliter
 sunt ab auctore nature et ab agente infallibili
 a quo dirigunt ad suos fines. Sed opa humana
 hnt p̄ncipiū fallibile sicut intellectū humanū. et
 ideo in illis opationib⁹ est mag⁹ diuersitas. Scū
 dū correlariū est q̄ natura occulte opat in rebus
 Cui⁹ eō ē q̄ nata dirigitur ab aliq̄ intelligentia
 cui⁹ stus est nobis occulta. et sic etiam opa facta
 dēntē talis intelligētie sunt occulta nisi illa opa
 in effectibus cognoscamus. Tertū correlariū est
 Aialia bruta suas opationes opant dēminatē.
 Cui⁹ eō est q̄ agūt ab aliquo agere infallibili et
 dēminatō. et hoc est q̄ cōmūnter dicit q̄ op⁹

nature est opus intelligentie nō errantis.
Arguit hoc nō agit p̄ter finē q̄ non
 cognoscit finē. s̄ naturalia non
 cognoscūt finē ergo n̄ agunt p̄ter finē. Dōm
 q̄ triplē aliq̄ agit p̄ter finem sicut dictum est.
 Illa ergo q̄ agūt p̄ter finē actiue cognoscūt finem
 etiā sub eōe finis. s̄ d̄ nō oportet q̄ ea q̄ nō agūt
 actiue p̄ter finē vel p̄tm actiue et p̄tm passiue co
 gnoscūt finē. Aliter p̄t dici sic q̄ uis natura non
 cognoscit finē dirigēt tñ ab aliquo agere q̄ cog
 noscit finē. Sicut q̄ lapis descendit ad locū d̄or
 sum q̄ uis nō cognoscit illū locū dirigēt tñ ab au
 tore nature q̄ cognoscit illū finē sicut locū d̄orsū
 Sile est de sagitta missa ab arcu. talis em̄ sagit
 ta nō cognoscit methā dirigēt tñ a sagittate q̄ co
 gnoscit methā. Est tñ ista d̄na. q̄ mot⁹ sagitte ē
 violētus q̄ passi⁹ nō p̄fert vim. i. sagitta nō habz
 naturalē idinationē ad talē motū. s̄ naturalia di
 rigūt ab auctore nature naturalē et n̄ violētē. Et eō
 est q̄ q̄ntūq̄ aliq̄ mobile est naturalē subordina
 tū mouēt. tñ q̄quid in mobili at̄q̄ntē a mouente
 est naturalē. s̄ naturalia sunt subordinata aucto
 ri nature. sic autē sagitta nō est subordinata sagit
 tate. et iō imp̄ssio facta a sagittate in sagittā ē
 violētā. Et quo sequit correlatiē q̄ oīs opatio fa
 cta in natura a deo est naturalis cū d̄ sit p̄mū
 agēs. et iō oīa sunt sibi subordinata m̄ eē et opati.
Arguit Ex hoc sequit q̄ natura nō agit
 sed agit. Dōm q̄ duplē aliq̄
 res agit. Uno mō p̄ncipale effectiue. et sic est ver⁹
 q̄ pure naturalia potius agūt q̄ effectiue agāt.
 Alio mō aliq̄ agūt secundario effectiue. i. subeffe
 ctive. et sic etiā pure naturalia dicūt agere. q̄a
 hnt intra se aliquā formā receptā ab agere p̄ quā
 p̄currūt ad finē. Exēplū grā. grauit in se h̄ formā
 grauitatis p̄ quā etiā subeffectiue cōcurrūt ad lo
 cum d̄orsum qui est finis.
Arguitur Natura p̄ducit mōstra et
 go nō agit p̄ter finē. p̄na
 t̄. q̄ agēs p̄ter finē agit q̄ melius est Dōm q̄
 mōstrū d̄ a mōstrādo. q̄ est mōstratōe siue ostē
 sione dignū. igit effect⁹ q̄ d̄ficiat ab intencitōe agē
 tis vocat monstrū siue hoc fiat i naturalib⁹ siue i
 artificialib⁹. P̄dē g⁹ argumētū triplē solui. P̄mo
 sic q̄ si natura d̄ficiat a fine ergo agit p̄ter finem
 q̄ nullus d̄ d̄ficiat ab illo q̄ nō intencit. s̄
 aut d̄mificator nō d̄ d̄ficiat in p̄ductōne dom⁹
 q̄ nō intencit. p̄ducere domū. Sed est d̄m q̄
 q̄ uis mōstrū d̄ficiat ab intencitōe nature p̄natatis

nō tñ ab intentōe nature vñ q̄ natura vñiūso
lis mēdit monstrū fm q̄ ex mōstra sumē deor
vñiūsi. Tercio ē dōm q̄uis mōstrz deficiat ab in
tēōe nate accepte h̄z sp̄z q̄ deficiat a p̄fectōe sp̄z
ñ tñ deficiat a nata accepta h̄z iduūduū q̄ ex ta
li dispōe matie ñ poterat ñ tale iduūduū pouē.

Querit Quotuplex sūt mōstra. Di
cendū q̄ mōstra sunt ex trib⁹
causis. Et h̄ iō q̄ mōstra sunt in reb⁹ naturalib⁹
ex eisdē causis ex quib⁹ dependēt res naturales. De
pendēt q̄ res naturales r̄ monstra ex matia ex
agere et ex p̄mēte. Et matia em̄ p̄tingit q̄nq̄ rō
ne quātitaris q̄nq̄ rōe q̄litaris. Et de quātitaris
duplex q̄ vñ p̄tinue vel discreta. vñ in p̄titate cō
tinua vel discreta. et vñ q̄nq̄ p̄tingit duplex q̄ q̄nq̄
matia abūdat q̄nq̄ deficiat in p̄titate p̄tinua.
Si abūdat vel in toto. et sic generat ḡgates. si
deficit i toto. et sic generat gnami. Vel p̄tingit mō
strū ex pte p̄titaris discreta. et hoc iterū duplex q̄
vel matia abūdat in p̄titate discreta. sicut q̄n
nerat̄ sex digiti in vna manu. vel deficiat sicut q̄n
q̄ generat̄ q̄tuor digiti in vna manu. Et de q̄lita
tis matie sit mōstrū. q̄ q̄nq̄ matia ē valde sic
ca. r̄ sic impedit̄ excessio vel magnitudo corpis. q̄n
q̄ do ē nimis humida. r̄ sic sit ma. r̄ excessio mate
rie et sit corp⁹ magnū et debile. Sed p̄tingit cō
mōstrū ex pte agēis q̄ sp̄ agēs mēdit pouere
p̄te tam eē. si autē d̄tus agēis sit debilis pouē
eē imp̄fectā ex debilitate d̄tus. Et isto cōtingit
q̄ nō sp̄ ples affilatur generat̄i. Et isto mō ois
femina est mōstrū. q̄ natura in semine sp̄ intēdit
pouere qd̄ est p̄fectū. s. masculū h̄ deficiēte d̄tute
femini. sc̄ i naturali calore pouē natura quod
possibile ē pouē. s. femina. et h̄ ē qd̄ dicit aristō.
i libro de animalib⁹. q̄ mlier ē mas occasional⁹. i. ha
bens defectū in calore. Tercio p̄tingit monstrū ex
p̄te p̄mētis qd̄ est duplex. q̄ aliq̄d est inreinfecū
sc̄ qd̄ p̄tinet in semine siue setu sicut accūs i sub
recto. ut est d̄tus corporū celestū incorporata fetū
siue embriōm q̄ d̄tus si ē im. p̄porcionata r̄ incōue
niēs rei genite tūc sūt mōstra. Et ex isto p̄tingit
q̄ q̄nq̄ res i sp̄ hūana generate sub certa p̄stella
tione acquirūt facies longas ad modū porcorū
quia influentia celestis nō fuit cōueniens ad in
fluendum cum sp̄e humana sed porcina. Aliud est
contingens extrinsecum. et est quedam pellicula
circūdans embriōnem que dicitur matris. et ex
parte illius contingens p̄t fieri monstrum. q̄n
q̄nq̄ talis pellicula rumpitur ex motu matris. et

Et in fetu gibbus in dorso vel in pectore fm q̄
rumpitur d̄tus anteriorem partem vel postero
rem. Et quia mater est etiam continens extrinse
cum isto monstra que proueniūt ex fantasia ma
tris reducantur ad illa mōstra que sunt ex par
te continens extrinsecū. Et magna enim fanta
sia alteratur materia que est in matrice et per
consequens causat monstruositatem in fetu.

Arguitur Agens propter finem de
bet deliberare de medijs q̄
sunt ad finem. sed natura non deliberat de me
dijs ergo r̄. Dicendum q̄ duplicia sunt agen
tia propter finem. quedam agunt propter finem
passive quia diriguntur ab alijs. et in illis non
oportet esse deliberationem de medijs. quia ipse
non agunt sed aguntur. Alia sunt que agunt p
pter finem dirigendo se ad talem finem. et sic ha
bentia intellectum et voluntatem agunt propter
finem. et in illis ñ oportet semper deliberare de me
dijs. sed solū quādo agēs habet arē imp̄fectā.
q̄ tunc necesse est inquirere de medijs ad finem. si
si agēs habet p̄fectam arē tūc h̄ certa media
p̄ q̄ dirigat ad finem r̄ ḡ tūc ñ deliberat de medijs.

Arguitur Natura non intendit finem
ergo non agit propter finem
Antecedens probatur. quia natura non intendit
monstrum. Dicendum q̄ duplex est natura sc̄
vniuersalis r̄ particularis. Natura autem parti
cularis non intendit monstrum quia intendit bo
num effectus particularis. sed monstrum est dese
ctus effectus particularis ergo non intenditur a
natura particulari. intenditur tñ a natura vniuersali
non absolute quia tunc intenderet aliquod malū
nature. sed fm q̄ tale monstrū facit ad decorē vñ
uerfi. et hoc contingit duplex. sc̄ directe et indirecte.
Directe quia decor vniuersi directe consistit in or
dine rerum. sed ex hoc q̄ aliqua deficiunt a p̄
fectione. aliorum sit ordo. Indirecte quia opposita
iuxta se posita magis elucescunt. et sic imp̄
fecta posita iuxta perfecta faciunt perfecta. perse

Queritur Vtū natura vñ aiora
vñ vniuersalis vñ particularis in
tendat monstrum. Dicendum q̄ monstrū ex
p̄tatur duplici. Vno mō materialit̄ et sic natura
particularis intendit monstrū. i. illud quod est mō
strum. quia intendit id quod est possibile produci
Sed non intendit monstrum formaliter id est
sub rōe monstri. et iō aliqui moxerū concebant
istā p̄sem monstrū intendit natura particularis. si

14 deliberare 2 dubitare et p̄
19 q̄nq̄ agens aut d̄tus q̄nq̄ r̄ h̄
29 q̄nq̄
14 q̄nq̄ h̄z p̄ 2 agibilib⁹ sic finis
2 a vñiūsi ab ip̄t q̄ p̄ 2 p̄t r̄

intendit 2 utroque d̄tellectū

*117 unitas qualitas res finita et ad hanc causam et unitas in a d qd dependere ordine et dependere e pua effm et unitas abta e am
 per et effm et unitas ordinata alie curit a fine pua et unitas ordinata e per ordinata na et 30 e qd abta 2 dicitur admodum et
 unitas ordinata e per e dicitur unitas et pua et unitas abta e per ordinata e pua et unitas ordinata e pua et unitas ordinata e pua*

Secundus.

hō istā natura particularis intēdit mōstrū. et hoc idō
 qz emm' posit' in subiecto sit materia. qz g' natura
 particularis intēdit mōstrū materialē g' pcedebant
 istā mōstrū intēdit natura. et qz p'dicatu h' eōdem
 forme idō nō pcedebāt istā natura intēdit mōstrū.
 Et quīs ista regula h' aliquā aguentiā nō tñ
 h' necessitatē. Loquēdo at de natura vti tūc ē dōm
 qz etiā intēdat mōstrū formalē. i. sub eō mōstrū
 in q' rō ordinat ad decorē vniuersi

Arguitur Cōtra ergo natura intēdit
 malū. Dōm q' mōstrū
 accipit dupl'r. Vno' absolute. et sic nō intēdit a
 natura vti. Alio mō respectiue fm q' ordinat ad
 decorē vniuersi. et sic est aliqd bonū. et qz natura vti
 habet respicere bonū vniuersi ita simpl'r est dōm q'
 intēdat mōstrū.

Quod autem ex necessi.

Hic soluit aresto. sedam q'stionē prius motā. et p'
 mo resumpt eam et h'it sic vtz necessitas in reb'
 naturalib' sumat ex dōtōe. i. sine vel absolute. i.
 ex pōtib' causis. Et p' intellectu ist' est sciendū.
 qz necessitas q' est ex pōtib' causis in generatōe
 scz materia forma et efficiēte est necessitas abso
 luta. qz tales cāe sunt pōtes in eē et idō ex eis seq'
 tur effect' absolute. si fims ē posterior i eē et idō nō
 pōt ex eo sumi absoluta necessitas si necessitas ex
 suppone vel dōtōe. qz supponēdo fms alicui' rei
 necesse est eē alias causas.

Nunc quidē enim opi

Hic ponit circa istā q'stionē opimōnē antiquorū.
 et dicit qz quidā credebāt necessitatē in reb' esse ex
 materia. et hoc declarat p' exemplū in artificialib'.
 Si em' q'rat' ab eis quare dom' est sic disposita
 ta scz qz lapides ponātur inserti et ligna i medio
 et petre supius. Rōdēt qz hoc est idō. qz lapides sūt
 grauiorē. dēn ligna et vltimo petre.

Sed tamē non line.

Hic ponit suā p'riā opimōnē et est ista qz quīs
 res naturales nō habeāt necessitatē nisi ex pōtib'
 bus causis. i. materia forma et efficiēte. rō en ne
 cessitatē in eis sumit ex fine. et hoc declarat p'
 exēpla in artificialib'. qz quīs in domo lapides
 ponēt inserti lig' in medio et petre sup' et sine his
 nō fiat dom' nō tamē illa sunt sic disposita nisi
 propter aliquē finē scz gratia abstrōdēti et saluā
 di animalia ab p'mb' et caumacibus. H' dōm

exemplū est ex terra. qz si terra debeat habere suū
 effectū necē est ipam habere talē materiā scz ferrē
 am. necesse est etiā habere talē formā. scz centatam
 et necesse est tā sic moueri ab efficiēte. ista oia ha
 bent cām. qz terra debet scindere. Est ergo cōclusio
 p'ncipalis qz necessitas in reb' naturalib' sumit
 ex omnibus causis. qz vna deficiente nō erit res
 naturalis. tñ rō necessitatis sumit ex fine. qz oēs
 cause h'nt necessitatē ex causa finali.

Est autem necessariū

Hic compar' necessitatē in rebus naturalibus ne
 cessitati que est in scientijs demonstratiuis et hoc
 q' rō ad duo. Primo q' rō ad ordinē necessitatis.
 Secōdo quo ad p'ncipia. Quo ad ordinē intēdit
 qz sicut in demonstratiuis scientijs necessitas inue
 nitur tam in p'ncipijs q' in conclusiōib'. tamē
 rō necessitatis sumit ex p'ncipijs. ita etiā est in
 rebus naturalib' quo ad causas. qz necessitas re
 peritur in omnib' causis. sed rō necessitatis sumi
 tur ex fine. et idō sicut in demonstratiuis h' p'nci
 p'ia sunt cōclusio est. ita etiā in rebus naturali
 bus. si fims est necesse est omnes causas eē. et idō
 fims tenet eundem locū in causis que in demōstra
 tione p'ncipia. sicut ergo fims est p'ncipiū acti
 dōm in rebus naturalibus ita est p'ncipiū de
 monstratiōis in scientijs. et hoc est quod solet al
 legari sicut se habet p'ncipiū in speculabilib' ita
 fims in agibilibus.

Et finis quia cuius.

Hic assimilat sciam demonstratiuā et res natu
 rales quo ad p'ncipia necessitatis. et vult qz sicut
 p'ncipiū necessitatis ē in demonstratiuis diffinitio
 sumpta ex forma rei. ita p'ncipiū necessitatis in
 reb' naturalib' ē rō siue diffinitio sumpta a fine
 et qz fims et forma coincidunt. sic vna ē diffinitio
 et vniū p'ncipiū qd ē p'ncipiū necessitatis i demō
 stratiuis et in rebus naturalib'. Est tñ p'ceden
 dū qz ē triplex diffinitio sicut d' p'mo posterior
 quedā ē que ē p'ncipiū demonstratiōis sicut forma
 lis et finalis. quedā est tota demonstratio pōnē
 dōm. et quedā ē cōclusio sicut materialis. sic etiā ē
 iudicandū de reb' naturalib'. qz diffinitio data p'
 finē est rō et p'ncipiū aliarū diffinitionū. In illa
 tñ diffinitōe q' est tota demonstratio positōe dōm
 ingreditur etiam materia. et hoc est quod dicitur
 in textu qz in diffinitione quedam partes ingre
 diuntur vt materia.

1147 b. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Querit Quis dicitur posse materia in diffinitōe aliquam rei. Dōm q̄ duple materia ingredit̄ diffinitōem. Uno mō intrinsece q̄ s̄ est intrinseca p̄s ipsi diffinitōe. et sic materia ingredit̄ diffinitōem sube materialis p̄posire ex materia ⁊ forma. Alio mō materia ingredit̄ diffinitōem extrinsece q̄ s̄ nō est d̄ intrinseca p̄stitutiōe illius diffinitōe. et hoc fit duple. q̄a q̄ ingredit̄ materiā vt additamentū eiusd̄ generis p̄oicamentis cū eo q̄ diffinitōe. ⁊ sic materia ingredit̄ diffinitōem forme p̄tis sicut aīa diffinitōe per corpus sibi p̄porionatū et aīa ⁊ corpus sunt in eod̄e p̄oicamento s̄ sube. Q̄nq̄ materia p̄mittitur in diffinitōe aliqui extrinsece. et sicut additamentum alterius generis. ⁊ sic materia p̄mittitur in diffinitōe forme accidentalis sicut dicitur p̄mus est usus curuus.

Queritur Utz necessitas in reb' naturalibus sumat ex materia forma vel fine. Pro cui' r̄sione sciendum q̄ sumere necessitatē ex aliquo est ponere necessariā dependentiā ad ip̄m. et ideo querere an necessitas reū naturaliu sit ex materia est querere an res naturales dependāt sic a materia. q̄ necesse est tē materiā in rebus naturalib' et tūc est facilius r̄sio q̄ sic. q̄ res natales nō p̄nt eē nisi habeant materiā formā et efficiētē. sed q̄ cālitā. vni' cause p̄t eē necessitas alterius cause. iō necessitas reptur in causis quodā ordiē. et q̄ tota rō cālitatis in alijs causis est ex fine iō absolute dōm est q̄ necessitas in rebus naturalib' est ex fine sumenda. q̄ illa necessitas q̄ est in alijs causis resoluti ad necessitatē finis. et quis sit aliq̄d vltimū fm viā executionis est tū p̄m in cālitate et in ordiē causandi. q̄ ex fine mouēt efficiēs. et efficiēs mouēt materiā ad formā.

Arguit Phisicus demōstrat p̄ oēs cās. ergo necessitas sumenda erit ex omnib' causis. Dōm q̄ illa rō p̄bat q̄ necessitas est ex omnib' causis. q̄ necesse est oēs cās cōcurrere ad p̄stitutiōe rei naturalis. resolui tāmē illa necessitas que est in alijs causis ad causalitatem finis. et sic totius necessitatis rō siue ordigo est ex fine. Sed contra rō prius nō sumit̄ ex posteriori sed finis est posterior omnib' causis ergo rē. Dōm q̄uis finis est posterior fm viam executionis est tāmē p̄r fm viā intentionis. et q̄ viā executionis resolui in viā intentionis que est p̄r fm viam causalitatis. iō necessitas alia

1147 b. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

um causay resoluit in necessitate finis.

Arguitur Corruptiones rerum sunt necāre necessitate naturalis et tāmē nō possunt reduci ad necessitatē finis.

Dōm q̄uis corruptō nō reducatur ad bonū nature p̄ticularis siue ad bonū illius quod corrupitur. reducitur tāmē ad bonū nature vltis. q̄ salus vniuersi nō possit eē nisi aliqua corrupuerentur. oportet etiā q̄ ex corruptōe vni' alia cōseruetur vt aīalia p̄seruant ex corruptōe plantarū.

Querit Verū sit aliquid necessariū absolute in rebus. Dōm q̄ in rebus est vtiq̄ aliquid absolute necessariū. sed non in rebus naturalibus. ⁊ iō dicitur est q̄ in reb' naturalib' sumit̄ necessitas ex fine. Est em̄ p̄ma cāens simple necessariū. Itē sedo. res p̄cepte in mēte diuina sūt absolute necesse fm q̄ h̄mō. Et si q̄at vtiq̄ aliq̄ creatura habeat aliq̄ absolute necessitatē. et videtur q̄ sic. q̄ illud est necēriū absolute q̄ nō habet in se cām suē nō existētiē. ⁊ sic est in substantijs separatis q̄ sunt absolute necērie. Dōm q̄ duple d̄ aliquid necēriū absolute. Vno mō q̄ nō habet in se cām nō existētiē. ⁊ sic sube separate sunt necērie ⁊ aliqua corpora s̄ celestia. Alio mō d̄ aliquid absolute necessariū. q̄ nullo mō p̄t habere ordiē ad non eē. et sic solus deus est necērius. q̄uis em̄ substantie separate nō habeat ordiē ad non eē p̄ cām intermsecam s̄ p̄ materiā. habent tāmē ordiē ad non eē p̄ causam libere cōseruantē s̄ deum. q̄ tū hoc p̄prie alia souenit q̄ inest sibi a natura. ideo etiam tales res possunt dici absolute necērie. quia res nō debent denominari ab extrinseco sed ab eo quod est eis intermsecam.

Duplex aliquid absolute necesse

Explicit secundus phisicorum

1147 b. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.